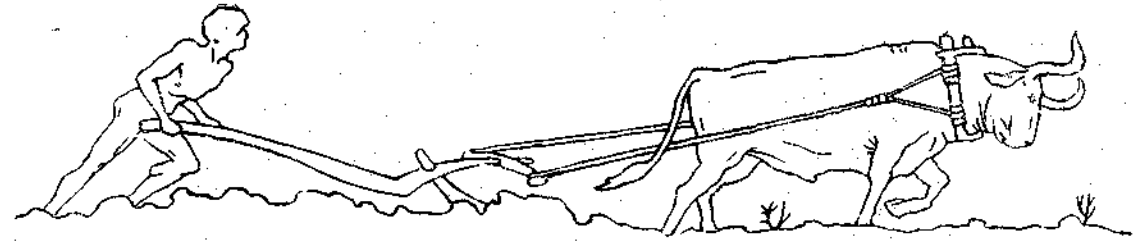

ΕΠΟΥΑΗ Ε. ΙΟΑΝΝΙΑΗ

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ 1' 31
ΜΑΪΟΥ 1910

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

[Τὸ κατωτέρω ἄρθρον περὶ Οἰκονομικῆς Ἐπιστήμης καὶ Σοσιαλισμοῦ εἶνε εἰσαγωγή εἰς τὴν μελέτην περὶ «Νέων Κοινωνικῶν Θεσμῶν» τοῦ κ. Σ. Λοβέρδου. Εἰς τὴν μελέτην ταύτην ἐρευνῶνται ὑπὸ τοῦ συνεργάτου μας θεωρητικῶς μὲν τὰ ἀντιμαχόμενα συστήματα τοῦ ἀτομισμοῦ καὶ κολλεκτιβισμοῦ, αἱ σοσιαλιστικαὶ σχολαὶ καὶ ἡ κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη ἀπὸ ἠθικοπολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀπόψεως. Εἰς τὴν ἐφαρμογὴν των δὲ οἱ κυρίως νέοι κοινωνικοὶ θεσμοί: αἱ συνεργατικαὶ εἰταιρεῖαι, οἱ ἐργατικοὶ νόμοι, αἱ λαϊκὰ οἰκοδομαί, οἱ περὶ δημοσίας ὑγιεινῆς νόμοι, αἱ ἐνώσεις, εἰταιρεῖαι καὶ τὰ σωματεῖα καὶ τέλος ἐν ἐπιλόγῳ ἐπονται μελέται περὶ τῆς νέας κοινωνίας, τοῦ νέου κράτους καὶ τοῦ νέου δικαίου. Τὸ δημοσιευόμενον ἄρθρον μαρτυρεῖ μὲ ποῖον σύστημα, πρωτοτυπίαν καὶ ἀπλότητα ὕφους ἐργάσθη ὁ κ. Λοβέρδος εἰς τὴν ἐνδιαφέρουσαν αὐτὴν μελέτην του.]

Ἡ κοινωνικὴ μεταρρυθμῖσις ἐπέρχεται βαθμιαίως μὲ τὴν ἐξέλιξιν τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἰδεῶν. Ἡ μεγάλη πάλιν διεξάγεται πάντοτε μεταξὺ τῶν ἀντιμαχομένων στρατοπέδων τῶν οἰκονομολόγων καὶ σοσιαλιστῶν. Ἡ Οἰκονομικὴ Ἐπιστήμη ἀντιτίθεται πρὸς τὸν Σοσιαλισμόν. Ἡ ἰδέα τοῦ ἀτόμου πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς ὁμάδος. Ἡ πάλιν αὐτὴ μεταξὺ τῶν ἀντιθέτων θεωριῶν φέρει τὴν νύσιν εἰς τὰς ἰδέας, τὴν ἐπιβολὴν εἰς τὰ συστήματα καὶ δίδει τὴν κατεύθυνσιν τῆς κοινωνικῆς μεταρρυθμίσεως.

Διὰ τὴν νοητὴν συστηματικῶς ἢ κοινωνικὴν ὁργάνωσιν, ἢ ἀπὸ τοὺς νέους θεσμοὺς μεταρρυθμῖσις τῆς κοινωνίας καὶ τὸ νέον πνεῦμα μὲ τὸ ἴσκιον ἐξελίσσεται τὸ κοινωνικὸν καθεστὸς ἀπαιτεῖται ἡ γνῶσις τῶν δύο συστημάτων ὑπὸ τὰ ὁποῖα διεξάγεται ὁ κοινωνικὸς καὶ πολιτικὸς ἀγών.— Διὰ τὸν μεθοδικὸν ἐρευνητὴν δὲν ἀρκεῖ ἡ βεβαίωσις ἐνὸς φαινομένου, ἀλλ' ἐνδιαφέρει ἡ γνῶσις τοῦ αἰτίου ποῦ τὸ παρήγαγε καὶ ἡ μελέτη τῶν ὄρων καὶ συνθηκῶν ποῦ τὸ διέπουν.— Δὲν ἀρκεῖ διὰ τοῦτο νὰ γνωρίζωμεν τὴν ἐπέμβασιν τοῦ κράτους διὰ τὴν προστασίαν τοῦ ἐργάτου, τὸν ἐργατικὸν συνασπισμόν κατὰ τῆς

ἐπιβολῆς τοῦ κεφαλαίου καὶ τὴν ἰσχὺν τῆς ὁργανωμένης ἰδιωτικῆς ἐνεργείας μὲ τοὺς πολυεῖδεις συνεταιρισμοὺς πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς καλλιτερεύσεως τῶν ὄρων καὶ τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς. Δὲν ἀρκεῖ νὰ γνωρίζωμεν μὲ τὴν συστηματικὴν κατάταξιν των τοὺς ἐργατικοὺς νόμους ποῦ ἐπροσδιόρισαν τὰς ἐργασίμους ὥρας, ἐξασφάλισαν τὸ ἡμερομίσθιον, ἐκανόνισαν τοὺς ὄρους τῆς ὑγιεινῆς καὶ ἀσφαλείας τῶν ἐργοστασίων, ἐθέσπισαν τὰς ἐργατικὰς συντάξεις, ἐπρόβλεψαν διὰ τὰ ἀτυχήματα τὰς ἐργασίας, διὰ τὴν ἀσθένειαν, διὰ τὸ γῆρας, διὰ τὴν ἔλλειψιν ἐργασίας, ἐπροστάτευσαν τὴν ἐργασίαν γυναικῶν καὶ παιδῶν καὶ ἀνεγνώρισαν τὴν ἐνέργειαν τῶν ἐργατικῶν συνδικάτων.— Δὲν εἶνε ἀρκετὸν νὰ γνωρίζωμεν πῶς ὁργανώθησαν οἱ ἐργάται ἐπιδιώκοντες νὰ ἀντιμετωπίσουν εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον τὸν κεφαλαιοῦχον διὰ τὴν διαπραγματευθῶν ὡς ἴσοι πρὸς ἴσους τὸ συμβόλαιον τῆς ἐργασίας. Δὲν ἀρκεῖ ἀκόμη νὰ γνωρίζωμεν πῶς ὁργανώθη καὶ ἀνεπτυχθῆ ὁ συνεταιρισμὸς μὲ τὰς συνεργατικὰς εἰταιρεῖας, λαϊκὰς τραπέζας, συνδικάτα, ἐργατικὰς εἰταιρεῖας οἰκοδομῶν καὶ λοιπὰς ἀλληλοβοηθητικὰς καὶ κοινωφελεῖς εἰταιρεῖας, ὥστε νὰ κάμῃ ἠπιώτερον τὸν βιωτικὸν ἀγῶνα καὶ νὰ ἀνυψώσῃ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ φρόνημα τοῦ ἐργάτου.— Ἐνδιαφέρει νὰ μάθωμεν κατὰ ποῖαν ἐξέλιξιν, ὑπὸ τὸ κράτος ποῖων ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων ἢ ὑπὸ τὴν πίεσιν ποίας δυνάμεως ἐγκατεστάθησαν οἱ νέοι κοινωνικοὶ θεσμοί. Ποῖον εἶνε τὸ αἶτιον τῆς κοινωνικῆς μεταβολῆς καὶ πῶς ἐπενεργεῖ, μὲ ποῖα μέσα καὶ ποίας δυνάμεις, καὶ ποῖαν τέλος ἐξέλιξιν ἀκολουθεῖ ἡ νέα κοινωνία. Διὰ τοῦτο, προτοῦ προβῶμεν εἰς τὴν μελέτην καὶ ἀνάπτυξιν τῶν νέων κοινωνικῶν θεσμῶν, θὰ ἐρευνήσωμεν τὰς δύο ἀντιμαχομένας θεωρίας τῶν οἰκονομολόγων καὶ σοσιαλιστῶν μεταξὺ τῶν ὁποῖων διεξάγεται σήμερον ὁ μέγας κοινωνικὸς ἀγών.

Οι οικονομολόγοι υποστηρίζουν ότι η κοινωνία απ' εαυτής διαπλάσσεται, ότι οι νόμοι που την διέπουν ενέχουν την επιβολήν και σταθερότητα των φυσικών νόμων, και ότι οι νόμοι αυτοί μακρὰν του να αντιστρατεύωνται με την ατομικήν ελευθερίαν, είνε αντιθέτως ή εκφρασις των σχέσεων αι όποιαι αυθορμητώς παγιούνται μεταξύ των προσώπων των ζώντων εν κοινωνία. Πρὸ τοιαύτης σημασίας των κοινωνικών νόμων, οὔτε μεταβαλλομένων οὔτε βελτιομένων, ὁ νομοθέτης δὲν ἔχει ἄλλην ἀποστολήν παρὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ ἐν ὀνόματι τῆς κοινωνικῆς τάξεως καὶ προόδου τὴν ἀπόσκοπον λειτουργίαν των.

«Ελευθερία ἐργασίας καὶ ελευθερία συναλλαγῶν» εἶνε τὸ δόγμα τῶν οικονομολόγων ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ καθιερωμένου δικαίου τῆς ιδιοκτησίας καὶ τῆς ἀπαραβίαστου ἀρχῆς τοῦ συναγωνισμοῦ.

Κατὰ τὴν ἐξέλεξίν τῆς ἡ.οικονομικῆς ἐπιστήμῃ ἢ ἡ πολιτικῆς οἰκονομία κατὰ τὴν καθιερωμένην ἐπωνυμίαν τῆς, ἐσημείωσε διαφόρους φράσεις ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν φυσιοκρατῶν, τῶν κυρίως ἰδρυτῶν τῆς, — οἱ ὅποιοι ἐδέχοντο μὲν ὅτι εἰς τὴν κοινωνίαν ὑπάρχει φυσικὴ τάξις πραγμάτων ἀνωτέρα τῆς ἀνθρωπίνης θελήσεως, (ἀρχὴ ἢ ὁποία ἀπέβη τὸ θεμελιώδες δόγμα τῆς οικονομικῆς ἐπιστήμης), ἰσχυρίζοντο ὅμως ὅτι τὸ ἔδαφος μόνον εἶνε πηγὴ πλοῦτου, καὶ ὅτι μόνον οἱ γεωργοὶ εἶνε ἡ γόνιμος κοινωνικὴ τάξις, — μέχρι τοῦ Ἀδαμ Σμιθ τοῦ περιφήμου ἄγγλου οικονομολόγου, ἀποδώσαντος εἰς τὴν βιομηχανίαν τὴν δικαίαν θέσιν τῆς εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ πλοῦτου, τοῦ Bastiat εὐγλώττου ὑπερμάχου τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου καὶ τοῦ I. B. Say τοῦ ἐκλαϊκεύσαντος με μεθοδικὴν ἀνάλυσιν τὴν Οἰκονομικὴν Ἐπιστήμην.

Οἱ οικονομολόγοι προσηλωμένοι ἀπαρσεγλίτως εἰς τὴν ἀρχὴν ὅτι ἡ κοινωνία ἐξελίσσεται κατὰ νόμους ἀναλλοιώτους, περιορίζουν ἀναγκάως τὴν ἐπιστημονικὴν των ἔρευναν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν νόμων τούτων, ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ὁποίων παράγεται, κυκλοφορεῖ, διανέμεται καὶ καταναλίσκεται ὁ πλοῦτος. Ἡ καλλίτερα ἔρευνα καὶ ἡ γνώσις τούτων εἶνε τὸ χρησιμώτερον ἐφόδιον διὰ τὴν ἀνθρωπίνην προσπάθειαν. Μακρὰν παντὸς περιορισμοῦ, εἰς τὸ ἐλεύθερον πεδίον τοῦ συναγωνισμοῦ, ἀναφαίνεται ἡ ἰκανότης, ἐπιβάλλεται ἢ ὑπεροχὴ καὶ ἐπικρατεῖ ἢ δύναμις.

Τὸ Κράτος κατ' αὐτοὺς ἀποστολήν ἔχει νὰ διαφυλάξῃ τὴν ἀσφάλειαν ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς, νὰ ἐπιβάλλῃ τὸν σεβασμὸν τῶν συμβολαίων τὰ ὁποία συννομολογοῦν τὰ άτομα, ἀλλὰ νὰ ἀποφύγῃ ἐπιμελῶς κάθε πλησιεστέραν ἀνάμειξιν εἰς τὴν παραγωγὴν καὶ διανομὴν τοῦ πλοῦτου. Ἡ δημοσία ἐξουσία εἶνε ἀναγκαῖον κακὸν καὶ καλὸν εἶνε νὰ περιορίζεται εἰς τὸ ἐλάχιστον, ὁ κύκλος τῆς δράσεώς τῆς. Χάριν τοῦ ἀτόμου,

πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθέρως ἐνεργείας του, ἐντὸς τῶν διατάξεων τοῦ νόμου, ὑπάρχει τὸ Κράτος. Εἶνε τὸ σύστημά των ὁ ἀτομισμὸς.

Δέχονται συνεπῶς οἱ ἀτομισταὶ αὐτοὶ οικονομολόγοι ὅτι τίποτε δὲν δύναται νὰ μεταβληθῇ, ὅτι οἱ κοινωνικοὶ θεσμοὶ ἐπαγιώθησαν ὑπὸ τὸ κράτος ἀμεταβλήτων νόμων, ὅτι ἡ ιδιοκτησία ἀνταποκρίνεται εἰς ἔμφυτον ἀνάγκην τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ὅτι τὸ ἡμερομίσθιον θὰ διέπειται ἀναποτρέπτως καὶ ὑπεράνω κάθε περιορισμοῦ ἀπὸ τὸν νόμον τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζήτησεως, ὅτι τὸ κεφάλαιον καὶ ἡ ἐργασία θὰ διέπνυνται ἀπὸ τοὺς αὐτοὺς ἀναλλοιώτους νόμους διὰ μέσου ὁποιασδήποτε πολιτικῆς μεταβολῆς ἢ τὴν ἐπιούσαν ὁποιασδήποτε κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως. Ὅτι ὑπὸ τὸ κράτος τῶν κοινωνικῶν τούτων νόμων αἱ προσπάθειαι τῶν ἀτόμων τεινόν εἰς ἁρμονίαν καὶ ὅτι αἱ ὑπάρχουσαι ἀτέλεια, συμφυεῖς μετὰ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, εἶνε αἱ μικρότεραι ἐναντίον τῶν ὁποίων θὰ εἶχε νὰ παλαίσῃ ἐν κοινωνικῶν καθεστῶς.

Ἡ πολιτικὴ οἰκονομία ὅμως ἀπὸ τινων ἐτῶν εἰσῆλθεν εἰς νέαν περίοδον. Ἐὰν ζητήσωμεν τὴν νέαν αὐτὴν περίοδον νὰ χαρακτηρίσωμεν μετὰ ἐν ἐπίθετον, θὰ τὴν ὀνομάζοιμεν *κοινωνικὴν*, τελευταίαν αὐτὴν περίοδον μετὰ τὴν *προστατευτικὴν* τοῦ ἀπολυταρχικοῦ κράτους καὶ τὴν *φιλελευθέρων* τῶν οικονομολόγων. Ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος μεγάλων κρατῶν ὅπως τῆς Ἰταλίας, Γερμανίας καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐπέδρασεν εἰς τὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν τῶν κρατῶν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ προστατευτικοῦ συστήματος. Τὰ προστατευτικὰ μέτρα ὅμως, στηριζόμενα ἐπὶ ἄλλων βάσεων καὶ λαμβανόμενα ὡς ἄμυνα τῆς βιομηχανικῆς ὑπερπαραγωγῆς, δὲν δύναται οὔτε πόρρωθεν νὰ ἔχουν τὴν ἔκτασιν καὶ τὰς συνεπείας πού εἶχαν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ὅλου προστατευτικοῦ συστήματος ὅτε ἡ συγκοινωνία δὲν εἶχεν ἀναπτύχθῃ καὶ ὁ καθόλου πολιτισμὸς εὐρίσκητο ὑπὸ ἄλλην μορφήν.

Τὸ χαρακτηριστικὸν ὅμως τῆς νέας φάσεως τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας δὲν εἶνε ἡ ἐπ' ἀνόδοσις πρὸς προστατευτικὰ μέτρα ἀλλ' ἢ ὑπὸ τοῦ Κράτους ὀργάνωσις καὶ προστασία τῆς ἐργασίας, ἢ ὑπὸ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας κτήσεις καὶ ἐκμετάλλευσις σιδηροδρόμων καὶ ἐν μέρει τραπεζῶν καὶ ἢ ἐν γένει ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ πεδίου ἐπέμβασις τῆς δημοσίας ἐξουσίας. Ἡ ἐπέμβασις ὅμως αὐτῆ τοῦ Κράτους δὲν γίνεται μετὰ τὸ παλαιὸν πρόγραμμα τῆς αὐταρκείας τῆς χώρας ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς καὶ τῆς αὐξήσεως τῶν δημοσίων πόρων ἀλλὰ μετὰ τὸν κοινωνικὸν σκοπὸν καλλιτέρας διανομῆς, ἢ ὁποία νὰ ἐπιφέρῃ καὶ μεγαλειτέραν κατανώλωσιν ἐν γένει τῶν προϊόντων καθὼς καὶ εὐρυτέρας συμμετοχῆς, ἀναλόγως τῶν ὑπηρεσιῶν των, τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας εἰς τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ.

Καὶ κατὰ τὴν νέαν αὐτὴν φάσιν ἡ πολιτικὴ οἰκονομία δὲν ἀπομακρύνεται τῶν μεγάλων θεμελιῶν τῆς, τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας, τοῦ ἐλευθέρου συναγωνισμοῦ καὶ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, οὔτε τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῆς ὡς συστήματος ἀτομισμοῦ. Ἀλλ' ἐπῆλθε μετριασμὸς εἰς τὴν ἀπόλυτον παραδοχὴν τῶν ἀρχῶν τούτων. Οἱ οικονομολόγοι ἰσχυρίζονται ὅτι τοῦτο εἶνε συνεπὲς πρὸς τὰς ἀρχὰς των διότι δέχονται ὅτι πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ὁμάδος ἐπιβάλλονται περιορισμοὶ τινες εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας, καὶ ὅτι τὸ Κράτος οὗτο ἐπεμβαίνει, κατὰ περιορισμένον μέτρον καὶ ἐκ λόγων γενικοῦ συμφέροντος, δὲν ἐξασθενεῖ ἀπὸ τὸν ἀτομικὸν ἀγῶνα τὴν ἀρχὴν τῆς αὐτοβοηθείας, οὔτε ἐνδμίζει πρὸς ἄλλην κατεύθυνσιν τὴν παραγωγὴν εἰς τὴν διανομὴν τοῦ πλοῦτου. Ὁ μετὰς ὅμως χαρακτήρ πού προσλαμβάνει ἡ οἰκονομικὴ ἐπίστημη διὰ μεταρρυθμίσεων πού ἀνήκουν εἰς τὸ πρόγραμμα τῶν ἀντιπάλων σχολῶν ἔφερε ζωηρότερον ἐπὶ τάπητος τὸ ζήτημα τῶν μεγάλων προβλημάτων καὶ τῆς κοινωνικῆς μεταρρυθμίσεως.

***

Οἱ σοσιαλισταὶ εἶνε οἱ πολέμοι τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος. Ἐπικρίνουν μετὰ ἀληθῆ δύναμιν πολεμικῆς τὸ κρατοῦν οἰκονομικὸν σύστημα διὰ τὰς ἀνωμαλίας, τὰ ἀδικήματα, τὴν τυραννίαν πού καθιερῶνει, καὶ ἐπικαλοῦνται ἐν ὀνόματι τῆς δικαιοσύνης, τῆς ὑπερέρας ἠθικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης τὴν κοινωνικὴν μεταρρύθμισιν. Εἰς τὴν ἐπίκρισιν τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος εἶνε ὅλοι οἱ σοσιαλισταὶ σύμφωνοι καὶ ἀπὸ κοινῶν ἐξαιροῦν τὰ δεινὰ τοῦ ἐλευθέρου συναγωνισμοῦ, τῆς κεφαλαιοκρατίας, τοῦ δικαίου τῆς ἰδιοκτησίας, τῶν θεμελιῶν αὐτῶν τοῦ σημερινοῦ καθεστῶτος. Ὁ ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου συναγωνισμὸς τῶν ὀρθοδόξων οικονομολόγων εἶχεν ἀποτέλεσμα τὴν σύγκρουσιν τοῦ κεφαλαίου μετὰ τὴν ἐργασίαν, τὴν ἐχθρότητα μεταξὺ κεφαλαιοῦ καὶ ἐργάτου καὶ τὴν διάσπασιν τῶν δύο τούτων μεγάλων συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς. Ἐδημιουργήθησαν πλεονεκτικαὶ συνθήκαι διὰ τὸ κεφάλαιον καὶ δυσμενεῖς διὰ τὴν ἐργασίαν. Πιεζόμενος ὁ ἐργάτης ἀπὸ τὴν ἄμεσον ἀνάγκην ὑπέκυψε εἰς τὸν κεφαλαιοῦχον. Ὁ ἕνας κατελήφθη ἀπὸ τὴν ἀκόρεστον δίψαν τοῦ κέρδους, ὁ ἄλλος ἠμύνθη διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ὑπάρξεως. Κατὰ τὴν πάλην αὐτὴν ἐπηρεολοῦθησε ὁλονὲν μεγαλειτέρα συγκέντρωσις τοῦ κεφαλαίου, ἀλλὰ καὶ μεγαλειτέρα ἐκμετάλλευσις τῆς ἐργασίας. Ἐγυατεστάθη πανίσχυρος ἡ κεφαλαιοκρατικὴ μορφή τῆς παραγωγῆς. Εἰς τὴν ἐλευθέρωσιν αὐτὴν πάλιν ὁ ἰσχυρὸς καταστρέφει τὸν ἀσθενῆ. Καὶ ἐρωτοῦν οἱ σοσιαλισταὶ: Διὰ νὰ παρουσιάσουν τὴν εἰκόνα αὐτὴν οἱ ἄνθρωποι συνηρπίσθησαν εἰς κοινωνίαν;

Καὶ ἐν ὀνόματι ποίας ἐλευθερίας ὁμιλοῦν οἱ φιλελευθέροι οικονομολόγοι ὅταν τὰ δικτῶ δέκατα τῆς ἀνθρωπότητος μοχθοῦν ἀπὸ τῆς αὐγῆς μέχρι βαθείας νυκτὸς διὰ νὰ κερδίσουν μόλις τὸν ἐπιούσιον ἄρτον χωρὶς νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἐπαίριον οὔτε νὰ προνοοῦν διὰ τὸ μέλλον.— Τὸ δίκαιον τῆς ἰδιοκτησίας ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ὁ ἀπορρογιακὸς λίθος τοῦ σημερινοῦ καθεστῶτος, εἶνε, λέγουν οἱ σοσιαλισταὶ, μεταβλητὸν καὶ ὡς πρὸς τὴν φύσιν καὶ ὡς πρὸς τὰ ὄριά του, καθὼς μαρτυρεῖ ἡ ἱστορία. Χωρὶς νὰ ἀνατρέξωμεν εἰς τὴν συγκεχυμένην κοινοκρατίαν τῶν ἀρχαίων κοινωνιῶν ἀνευρίσκομεν ἐπὶ μακρῶν τὴν ἰδιοκτησίαν διεπομένην ἀπὸ τὸν κοινωνικὸν δίκαιον μέχρις ὅτου ἡ ρωμαϊκὴ νομοθεσία τὴν καθιέρωσεν ὡς ἀτομικὴν. Οὔτε δύναται ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία νὰ εἶνε ἐπακόλουθον τῆς ἐλευθερίας παρὰ ἐφ' ὅσον εἶνε πράγματι καρπὸς αὐτῆς, ἐνῶ ἀπ' ἐναντίας εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον γέννημα τῆς ἀδικίας εἴτε ἀμέσως μετὰ τὴν βίαιαν κατάκτησιν, εἴτε ἐμμέσως μετὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ κεφαλαίου. Ἀντιθέτως σήμερον ἡ ἐργασία, ἐκδηλώσις τῆς προσωπικῆς ἐνεργείας καὶ ἐλευθερίας, εἶνε ἀνίσχυρος νὰ δημιουργήσῃ ἰδιοκτησίαν καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐπάρκειαν διὰ τὰς πρώτας ἀνάγκας τῆς ζωῆς. Καὶ πῶς νὰ ἐξηγηθῇ αὐτὴ ἡ φθοροποιὸς ἀντίφασις ὅτι ἡ ἀτομικὴ ἀδλιότης τοῦ παραγοῦ ἐπιτείνεται κατ' ἀναλογίαν τῆς τελειοποιήσεως τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς αὐξήσεως τοῦ γενικοῦ πλοῦτου; Τὸ φιλελεύθερον τοῦτο σύστημα τῶν οικονομολόγων ἐξαγοράζει τὸν πλοῦτον διὰ τὸ μέσου τῆς ἐνδείας, δὲν δύναται νὰ αὐξήσῃ τὴν παραγωγὴν εἰμὴ δαπάναις τοῦ παραγοῦ, δὲν ἔχει καλλίτερον τρόπον τῆς αὐξήσεως τοῦ κεφαλαίου παρὰ τὴν μεγαλιτέραν ὁλονὲν περιστολήν τῆς ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας. Ἡ ἀποταμεινθεῖσα ἐργασία, — τὸ κεφάλαιον, — συντρίβει τὴν ζωσαν ἐργασίαν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ συναγωνισμοῦ. Αὐτὰ τὰ προϊόντα τῆς ἐργασίας του ἀνταγωνίζονται τὸν ἐργάτην καὶ ἡ ἐργασία τῆς χθδὲ τὸν ἀπογυμνώνει ἀπὸ τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας τῆς σήμερον. Ἐφ' ὅσον παράγει περισσότερον, ἐπὶ τοσοῦτον συσσωρεῖ κεφάλαια τῶν ἐκμεταλλετῶν του, διενκολύνει ἐκ τούτου τὴν κατανομὴν τῶν ἔργων καὶ αὐξάνει τὸ βάρος τῆς ἀλύσεως ὑπὸ τὴν ὁποίαν μοχθεῖ. Αἱ τελειοποιήσεις τῆς παραγωγῆς στρέφονται ἐναντίον του καὶ αἱ μηχαναὶ ἀπέβησαν, κατὰ τὸν Μάρξ, τὸ ἰσχυρότερον ὄπλον τοῦ κεφαλαίου εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς ἐργατικῆς τάξεως. Ἡ ὑπερπαραγωγὴ ἐπιφέρει τὴν κρίσιν τῆς ὁποίας συνέπειαι ἢ ἐλάττωσις τοῦ ἡμερομισθίου καὶ ὁ περιορισμὸς τῆς ἐργασίας.

Οἱ σοσιαλισταὶ δὲν περιορίζονται ἐπικρίνοντας τὸ οἰκονομικὸν σύστημα τῆς συγχρόνου κοινωνίας, ἐλέγχουν τὰ τρωτὰ τῶν μεγάλων κοινωνι-

κῶν θεσμῶν καὶ εὐδαιμονίας μοιραίαν καὶ ἀναπότρεπτον τὴν κρίσιν ἀπὸ τῆν ὁποῖαν θὰ προκύψῃ νέα κοινωνία μεθ' ἑμέλια τὴν κοινωνικὴν ἰσότητά καὶ τὴν οικονομικὴν δικαιοσύνην. Ἐκηρύχθησαν ἀπὸ τοὺς οικονομολόγους ἐχθροὶ τῆς θρησκείας, τῆς οἰκογενείας, τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τοῦ Κράτους, ἀλλ' οἱ σοσιαλισταὶ ἠμύνθησαν καὶ ἰσχυρίσθησαν ὅτι δὲν εἶνε ἐχθροὶ τῶν θεσμῶν αὐτῶν εἰς τὴν φιλοσοφικὴν καὶ ὑψηλὴν σημασίαν τῆς λέξεως, διότι τοῦτο θὰ ἦτο παραλογισμός, ἀλλὰ πολέμοι ἐν μέρει τῆς σημερινῆς θρησκευτικῆς ἀντιλήψεως, τῆς συγχρόνου ἀντιλήψεως τῆς οἰκογενείας, τοῦ κρατοῦντος συστήματος τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τοῦ ἰσχύοντος πολιτικοῦ ὄργανου. Πλούσιοι εἰς ἐπιχειρήματα διὰ νὰ ἀποδείξουν τὰ τρωτὰ εὖς περιλείπει ὁ σύγχρονος κοινωνικὸς ὀργανισμός, ἀποβαίνουν ἰσχυρότεροι πολεμοῦντες τὸ κρατοῦν σύστημα ἢ σχεδιάζοντες τὴν νέαν κοινωνίαν. Ἀποτελοῦν διὰ τοῦτο μᾶλλον θεωρίαν κριτικὴν ἢ σχολὴν θετικιστικὴν.

Ἀφοῦ ἐπέκοιραν ἀπὸ κοινοῦ μεθ' ἑαυτῶν τὸ κρατοῦν σύστημα εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ κλονίσουν ἐν μέρει τὰς ἠθικὰς βάσεις του καὶ ἐπιδράσουν εἰς τὴν συντελουμένην κοινωνικὴν μεταρρυθμίσειν, προέβησαν εἰς τὴν διατύπωσιν τοῦ σχεδίου κατὰ τὸ ὅποῖον ἐπάνω εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ καθεστώτος θὰ ἀνεγερθῇ ἡ νέα κοινωνία. Εἰς τὴν διατύπωσιν τοῦ σχεδίου τούτου διεφάνησαν καὶ διεκρίθησαν εἰς διάφορα συστήματα, τὰ ὁποῖα ἀναλόγως τῶν ἰδρυτῶν χαρακτηρίζονται ὡς ῥιζοσπαστικώτερα ἢ χιμαιρικώτερα καὶ εἰς συντηρητικώτερα ἢ ἐπιστημονικώτερα. Ἡ κοινὴ προσπάθεια ὄλων εἶναι νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν κοινωνικὴν ἰσότητά καὶ τὴν οικονομικὴν δικαιοσύνην. Τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τοῦτο εἶνε ἡ καταπολέμησις τῶν τριῶν μεγάλων πληγῶν τῆς σημερινῆς κοινωνίας: τοῦ πολέμου, τοῦ οικονομικοῦ ἀνταγωνισμοῦ, τῆς ἀμαθείας. Τοῦ πολέμου ὁ ὁποῖος ὑποβόηθαι ὄλας τὰς δουλείας, παρατείνει τὴν μοναρχικὴν δεσποτείαν, συντρίβει καὶ ἐξαγριώνει τοὺς λαοὺς, καὶ καταπιέζει τὴν οικονομίαν τῆς χώρας ὑπὸ τὸ βάρος ὑπερόγκων στρατιωτικῶν δαπανῶν τοῦ οικονομικοῦ ἀνταγωνισμοῦ αἰτίου τῶν μονοπωλίων, τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ἀτόμου, τῶν δεινῶν τῆς ἐνδεείας τῆς ἀμαθείας, ἡ ὁποῖα καταπνίγουσα τὰς πνευματικὰς καὶ ἠθικὰς δυνάμεις, ἀποτελεῖ τὸ μεγαλύτερον ἐμπόδιον εἰς τὴν ἀρμονίαν τῶν θελήσεων καὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν ἀτόμων. Καὶ ζητοῦν οἱ σοσιαλισταὶ ἀντὶ τοῦ πολέμου τὴν διεθνήν εἰρήνην καὶ τὴν ὁμοσπονδίαν τῶν λαῶν, καὶ ἀντὶ τοῦ οικονομικοῦ ἀνταγωνισμοῦ τὴν ὀργάνωσιν, μεθ' ἑαυτῶν τὴν ἀλληλεγγύην τῆς παραγωγῆς καὶ διανομῆς τοῦ πλούτου, τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ δικαιώματος τῆς ὑπάρξεως δι' ὄλους κατὰ τὸ μέτρον τῶν κοινῶν πόρων, καὶ τοῦ δικαιο-

ματος τῆς ἐργασίας, ἀναλόγως ἀμειβομένης καὶ κανονισμένης νομοθετικῶς καὶ κοινωνικῶς κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ὑγιεινῆς καὶ τῆς ὑπαγορεύσεως τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας. Τέλος ἀντὶ τῆς ἀμαθείας τὴν μετὰδοσιν τοῦ φωτός τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας. Τοιοῦτον προορισμὸν πρέπει νὰ ἐπιληρῇ ἡ νέα κοινωνία. Εἰς αὐτὰ εἶνε σύμφωνοι οἱ σοσιαλισταί. Δέχονται ἀκόμη ὅτι ὑπάρχουν φυσικοὶ νόμοι διέποντες τὴν κοινωνίαν. Ἀλλ' ἐνῶ διὰ τοὺς ὁπαδοὺς τῆς οικονομικῆς ἐπιστήμης οἱ νόμοι αὐτοὶ εἶνε σταθεροὶ καὶ ἀμετάβλητοι, διὰ τοὺς σοσιαλιστὰς οἱ νόμοι οὗτοι συμφώνως καὶ πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης, μεταβάλλονται βαθμιαίως διότι δὲν δέχονται τὴν κοινωνίαν πλανήτην κύπτοντα εἰς τὸν νόμον τῆς παγκοσμίου ἔλξεως ἀλλὰ τὴν ἀναπαριστοῦν ὑπὸ τὰς συνθήκας φυτοῦ ἢ ζώου ἀενάως μεταβαλλομένου ἀπὸ τῆς γενήσεως μέχρι τοῦ θανάτου.

Τέλος τὰ σοσιαλιστικὰ συστήματα ἀπὸ κοινοῦ, πλὴν τῶν ἀναρχικῶν, δέχονται τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Κράτους πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς κοινωνικῆς ἰσότητος καὶ δικαιοσύνης. Καὶ ὑπὸ τὴν σινησιαστικὴν αὐτὴν προσπάθειαν τῶν σοσιαλιστῶν τὸ Κράτος ἐπεξέτεινε τὴν δικαιοδοσίαν του, ἐπενέβη καὶ ἐρρυθμίσε κοινωνικὰς σχέσεις. Καὶ εἶνε τοῦτο, κατὰ τοὺς σοσιαλιστὰς, ἡ πρώτη θετικὴ νίκη των.

Πέραν τοῦ σημείου τούτου ἀρχίζουν αἱ διχογνωμίαι τῶν σοσιαλιστῶν, διαμορφοῦνται ὡς θὰ ἴδωμεν, τὰ συστήματά των, τὰς νέας σχολὰς των διαδέχονται αἱ παλαιαὶ καὶ τὰς παλαιὰς μεθόδους τῆς προπαγάνδας αἱ νέαι μέθοδοι τῆς ἐνεργείας. Ἡ πάλιν μετὰ τῶν σχολῶν ὠφέλησε τὸν ἀγῶνα των καὶ ἐπέδρασε εἰς τὴν διαμόρφωσιν κοινῆς πεποιθήσεως περὶ τῆς ἀγάτης κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων.

Τὰ σημεῖα εἰς τὰ ὁποῖα διηρέθησαν κατὰ συστήματα οἱ σοσιαλισταὶ εἶνε κυρίως ἡ ρύθμισις τῆς παραγωγῆς καὶ διανομῆς τοῦ πλούτου καὶ τὸ πρόγραμμα διὰ τὴν ἐπιβολὴν τῶν νέων ἰδεῶν. Κατὰ ταῦτα διακρίνομεν δύο μεγάλας κατηγορίας σοσιαλιστῶν, τοὺς οὐτοπιστὰς καὶ τοὺς καλουμένους ὁπαδοὺς τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ. Οἱ πρῶτοι διετύπωσαν συστήματα κοινωνικὰ, εὐμήχανα μὲν, ἀλλὰ κατὰ τὴν αὐθαίρετον ἐπίνοιάν των, ἔργα φαντασίας ἢ θετικῆς ἐρευνῆς, ἀναμένοντες τὴν ἐπιβολὴν των διὰ κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως ἢ διὰ γενικῆς ἀπεργίας. Οἱ δεύτεροι ἀπέχοντες τοῦ καθορισμοῦ συστήματος ἐπιζητοῦν τὴν κοινωνικὴν μεταρρυθμίσειν διὰ τῆς παραδοχῆς νέων θεσμῶν τῶν ὁποίων, σκοπὸς θὰ εἶνε ἡ θεραπεία τῶν κοινωνικῶν ἀναγκῶν, ἢ προστασία τοῦ ἐργάτου, ἢ ἄρσις πάσης ἀδικίας καταγγελθείσης ἀπὸ αὐτοῦ. Πιστεύουν ὅτι βαθμιαίως χωρὶς βίαια μέσα πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν ἀφ' ἑαυτῆς

βαίνει ἡ κοινωνία. Οἱ πρῶτοι εἶνε οἱ παλαιοὶ σοσιαλισταὶ οἱ σαινσιμωνισταί, φουριερισταὶ κ.λ. οἱ δεύτεροι εἶνε οἱ κολλεκτιβισταί. Ὅλα τὰ σοσιαλιστικὰ συστήματα ἐπιζητοῦν ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει τὴν κατάργησιν τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς ἡμερομισθίας ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας. Ἀλλὰ κατὰ τοῦτο διακρίνονται, ὡς θὰ ἴδωμεν, καὶ οἱ μὲν κοινοκράται (communistes) καὶ ἀναρχικοὶ ἐπιζητοῦν τὴν γενικὴν κατάργησιν τῆς ἰδιοκτησίας, οἱ κολλεκτιβισταὶ τὴν κατάργησιν τῆς ἰδιοκτησίας διὰ τὰ ἀγαθὰ μόνον πὸν ἐξυπηρετοῦν τὴν παραγωγὴν, τέλος οἱ καλούμενοι ἐθνικοὶ τὴν κατάργησιν τῆς ἰδιοκτησίας τῆς ἀκινήτου περιουσίας.

Εἰς τὰ συστήματά των οἱ σοσιαλισταί, σιτηζόμενοι ἐπὶ τοῦ φαινομένου ὅτι ἡ παραγωγή, συνετεία τῆς ἀναπτύξεως τῆς μεγάλης ἰδιοκτησίας καὶ τῆς μεγάλης βιομηχανίας, ἐκφεύγει ὄλον ἐκ τῶν περιορισμένων ὄρων τῆς ἀτομικῆς δράσεως καὶ περιέχεται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ομάδος, ἐπιζητοῦν νὰ ἀναγνωρισθῇ, ὅπως, κατὰ τὴν αὐτὴν ἐξέλιξιν τῶν πραγμάτων, περιέλθουν, κατὰ μὲν τὸ σύστημα τῶν κολλεκτιβιστῶν, καὶ τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς εἰς τὴν ομάδα κατὰ δὲ τοὺς κοινοκράτας ὅπως καὶ ἡ ἰδιοκτησία ἀπὸ δικαιώματος τοῦ ἀτόμου ἀποβῇ κτῆμα τῆς ομάδος. Ἡ μεταβολὴ αὐτὴ θὰ γίνῃ ἢ νομίμως μετὰ τὴν θέλησιν τῆς πλειονοψηφίας ἢ ἐπαναστατικῶς μετὰ τὴν ἐξέγερσιν τῶν καταπιεζομένων

τάξεων. Ἡ ὀργανωμένη δμᾶς (Κράτος, Κοινότης, συνδικάτον κ.λ.) θὰ διανεμῇ τὸ προϊόν τῆς παραγωγῆς μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν κοινῶν δαπανῶν. Ἡ ἀμοιβὴ τῆς ἐργασίας θὰ διανεμῆται εἴτε ἐξ ἴσου εἴτε κατὰ τὰς ἀνάγκας ἢ τὴν ἀξίαν ἢ τὸ ποσὸν τῆς ἐργασίας ἐκάστου διὰ τίτλων συμμετοχῆς εἰς τὰ προϊόντα τῆς παραγωγῆς.

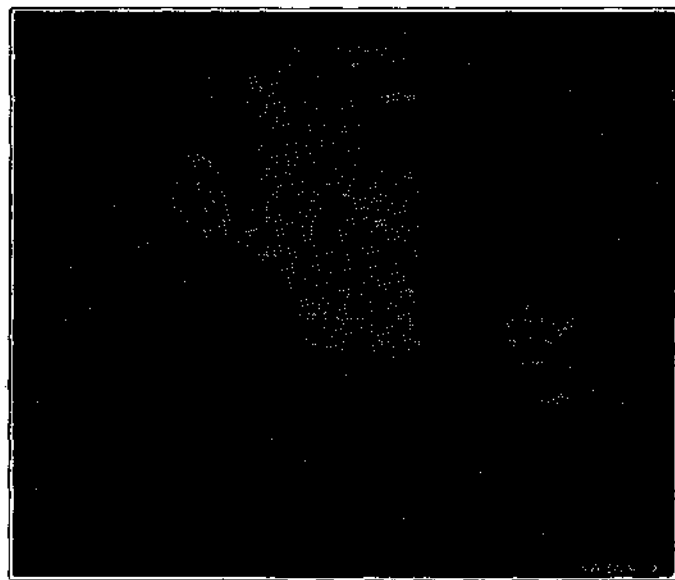
Ἐκαστον σύστημα ὡς θὰ ἴδωμεν, δίδει λεπτομερέστερον τὸν μηχανισμόν τῆς οικονομικῆς κινήσεως τῆς νέας κοινωνίας ἐπὶ τῆς βάσει τῶν νέων αὐτῶν ἀρχῶν μετὰ τὴν ὁποῖαν θὰ ἐκλείρη, κατὰ τὴν βεβαίωσιν τῶν σοσιαλιστῶν, ἡ ἀδικία τῶν ἀδυνάτων, ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν ἀμαθῶν, ἡ τυραννία τῶν πενόμενων.

Περί τῶν μεγάλων τούτων ὑποσχέσεων τῶν σοσιαλιστῶν περὶ κοινωνικῆς ἰσότητος καὶ οικονομικῆς δικαιοσύνης συγκεντροῦται ὄλον ἐκ πολυαριθμοτέρων ἢ στρατιῶν τῶν ἐργατῶν. Οἱ ἡμερομισθιοὶ ἐργάται τῆς βιομηχανίας, λέγουσιν οἱ σοσιαλισταί, εἶνε πρόσκοποι τοῦ σοσιαλισμοῦ. Δὲν εἶνε ὀλόκληρος ἡ στρατιὰ τὴν ὁποῖαν ἀποτελοῦν ὄλοι οἱ παλαιότεροι, οἱ πάσχοντες, οἱ ἐλπίζοντες;

***

Ὑπὸ τὸ κράτος τῆς πολεμικῆς αὐτῆς μεταξὺ τοῦ ἀτομικοῦ καὶ τῶν σοσιαλιστικῶν συστημάτων θὰ ἴδωμεν ὅτι μεταβάλλεται ἡ κοινωνία, διαπλάσσεται τὸ Κράτος, μεταρρυθμίζεται τὸ δίκαιον.

Σ. ΛΟΒΕΡΑΟΣ

Ἀπέθανε ὁ Γάλλος συγγραφεὺς Ἰούλιος Ρενάρ, γνωστός εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Παναθηναίων» ἀπὸ τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας Histories Naturelles ποὺ ἔχομεν ἄλλοτε μεταφράσει. Ζωγράφος τῆς φύσεως ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτοτέρους. Ὅ,τι ἐπῆρε τὸ μάτι του ἢ, ἀκόμα καλλιτέρα, ἐκεῖνο ποὺ θὰ ἔβλεπε τὸ μάτι τοῦ καλλιτέχοντος, τὸ αἰσθάνθηκε καὶ τὸ ἀπέδωσε μὲ ἰδιωτὴν τοῦ ἀτομικῆν ἀντίληψιν. Ἡ Κοκκινόριχα Poil de carotte εἶναι μονόπρακτον ἀριστουργηματικὸν ποὺ ἔδειξε, ἀριστουργηματικῶν ἐπίσης, τὸ τάλαντον τῆς κυρίας Κυβέλης.

ΤΟ ΠΑΓΩΝΙ

Βέβαια ὁ γάμος του θὰ γίνῃ σήμερα. Ἦτο νὰ γίνῃ χθές. Μὲ τὰ γιορτινά του ἦτο ἔτοιμο. Μόνο τὴν μνηστὴ του ἐπερίμενε. Κι' αὐτὴ δὲν ἤλθε. Μὰ καὶ δὲν μπορεῖ ν' ἀργήσῃ. Μεγαλόπρεπο, περπατεῖ μ' ἕναν ἀέρα Ἰνδοῦ μαχαραγιά καὶ φορεῖ ἐπάνω του τὰ πλούσια δῶρα ποὺ συνειδίζονται. Ἡ ἀγάπη ζωηρεύει τὴν λάμψιν τῶν χρωμάτων του, καὶ ἡ τοῦφρα τῶν φτερῶν ποὺ ἔχει στὸ κεφάλι, σιγοτρέμει ὡσάν ἄνεμος.

Ἡ μνηστὴ δὲν ἔρχεται. Ἀνεβαίνει ἐπάνω στὴν στέγη καὶ ἀγναντεύει κατὰ τὸ μέρος τοῦ ἡλίου. Βγάζει τὸ διαβολικὸν του ἄλλημα:

Λεῶν! Λεῶν!

Ἔτσι καλεῖ τὴν μνηστὴν του. Δὲν βλέπει νὰ ἔρχεται τίποτε καὶ κανεὶς δὲν ἀπαντᾷ. Τὰ πουλερικὰ συνειδισμένα πειά, δὲν ἀνασηκόνουν καν καθόλου τὸ κεφάλι. Ἐβαρέθησαν νὰ θανατώζον. Σανακατεβαίνει τότε κι' αὐτὸ στὴν αὐλὴν, τόσῳ βέβαιον ὡς εἶνε ὄμορφον, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ μνησικακήσῃ.

Ὁ γάμος του θὰ γίνῃ αὔριον. Καὶ μὴ γνωρίζοντας τί νὰ κάνῃ ἕως τότε, πάει κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν κλίμακα. Ἀνεβαίνει τὰ σκαλοπάτια, σὰν νὰ ἦταν σκαλοπάτια ἐκκλησιαστικῆς, μὲ βῆμα λειτουργικόν.

Ἀνασηκόνει τὴν οὐρὰ τοῦ χιτῶνος του ποὺ εἶνε βαρεῖα ἀπ' τὰ μάτια ποὺ δὲν μπόρεσαν ν' ἀποσπασθοῦν ἀπὸ πάνω της.

Καὶ κάνει καὶ ξανακάνει δοκιμὲς τῆς τελετῆς τοῦ γάμου.

ΤΑ ΜΗΡΜΥΚΙΑ

Τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ ὁμοιάζει μὲ τὸν ἀριθμὸ 3.

Καὶ εἶν' ἀπὸ δαῦτα! Εἶν' ἀπὸ δαῦτα! Εἶνε 3333333333333333... ἐπ' ἀπειρον.

ΚΑΤΣΑΡΙΔΑ

Μαύρη καὶ γυαλιστερὴ σὰν κλειδαρότροπα.

Η ΦΑΛΑΙΝΑ

Ἔχει καὶ παρᾶγει στὸ στόμα ὅ,τι χρειάζεται γιὰ νὰ φτειάσῃ ἕνα κορσέ, μὰ μὲ αὐτὴ τὴ μέση ποὺ ἔχει!...

Η ΠΕΤΑΛΟΥΔΑ

Τὸ ἐρωτικὸ αὐτὸ γραμματάκι τὸ διπλωμένον εἶναι δύο, ζητεῖ τὴν διεύθυνσιν ἑνὸς λουλουδιοῦ.

Η ΣΦΗΚΑ

Μὰ στὸ τέλος θὰ κοπῇ ἡ μέση της!

Η ΓΑΤΑ

I

Ἡ δική μου δὲν τρώγει τὰ ποντίκια, δὲν εἶναι τῆς ἀρεσκείας της. Τὰ πιάνει μόνο γιὰ νὰ παίξῃ λίγο μ' αὐτά.

Ἄφου παίξῃ καλά, χαρίζει τὴν ζωὴν στὸ ποντίκι, καὶ πάει νὰ δεμβάσῃ ἄλλοῦ ἢ ἀθῶα καὶ ἀκακῆ, καθισμένη ἐπάνω στὴν θηλειὰ τῆς οὐρᾶς της, μὲ τὸ κεφάλι ἐρμητικῶς κλειστὸ ὡσάν πυγμῆ.

Ἄλλὰ ἐξ αἰτίας τῶν νυχῶν της, τὸ ποντίκι ἔχει ψοφήσει.

II

Τῆς λέμε: «Πιάνε τὰ ποντίκια καὶ ἄφινε τὰ πουλιά!»

Εἶναι πολὺ λεπτὴ ἡ διαφορὰ, καὶ ἡ ἐξυπνότερη γάτα γελειεῖται μερικὲς φορές.

ΠΡΑΣΙΝΗ ΣΑΥΡΑ

Φρεσκοβαμμένη!

Η ΚΑΤΣΙΚΑ

Κανεὶς δὲν διαβάσει τὸ φύλλο τῆς «Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως» τὸ τοιχοκολλημένον ἔξω ἀπ' τὸ Δημαρχεῖο.

Πῶς κανεὶς; ἡ Κατσικα. Ἀνασηκόνεται στὰ πσινά της πόδια, ἀκουμπᾷ τὰ μπροστινὰ στὸ κάτω μέρος τῆς Ἐφημερίδος, τρεμολογοῦν τὰ κέρατά της καὶ τὰ γένηια της καὶ κουνεῖ τὸ κεφάλι της δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ ὡσάν γερόντισσα κυρὰ ποὺ διαβάσει.

Ἄφου διαβάσῃ, ἐπειδὴ καὶ τὸ χαρτὶ αὐτὸ μυρίζει ὄμορφα ἀπὸ φρέσκα κόλλα, ἡ κατσικα τὸ τρώγει.

Δὲν πᾶνε ὅλα χαμένα στὸν δῆμο.

Ο ΨΥΛΛΟΣ

Ἐνας κόκκος ταμβάκου μ' ἐλατήριο.

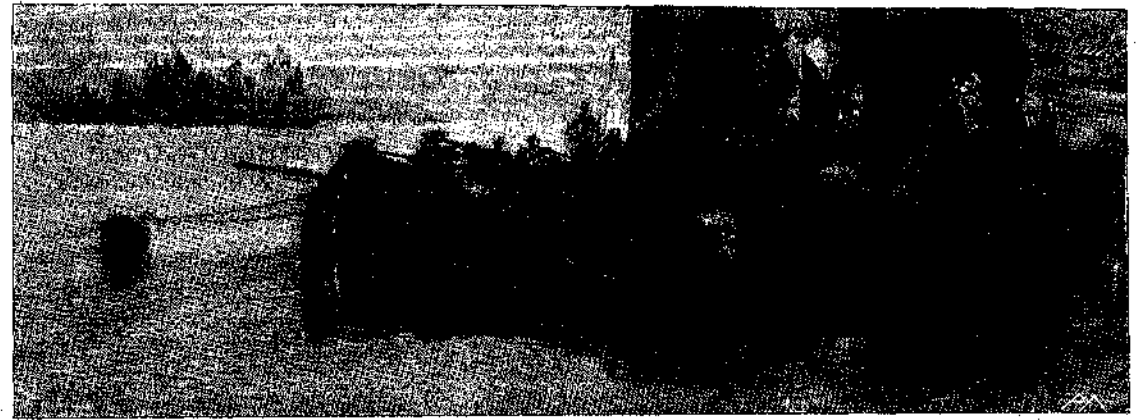
Τὸ Χατζγιαννάκι τὸ μικρὸ τὸ μικροΧατζγιαννάκι Τῆ Σεβαστούλλαν ἀγαπᾷ κ' ἐκείνη δὲν τὸν θέλει. Κ' ἐξώδιασε στὴν πόρτα τῆς ἐννῆα πύργους λογάρι. Καὶ δεκαπέντε μάλαμα καὶ τρεῖς μαργαριτάρια. Καὶ λόον ποὺ τὰ χεῖλη της δὲν ἔμπορεῖ νὰ πάρῃ. Ἡ δυσοποριὰ τὸν ἐπίασε, καβαλλικῶς τὸν μαῦρον. Τὰ δέντρον δέντρον πορπατεῖ, τὸν ἴσιον ἴσιον πάει. Δὲν εἶχε μεταμίλημο¹ κ' ἐμίλιε μὲ τὸν μαῦρον. — «Μαῦρε μου μαυρογόνατε κι' ἀνεμοκυκλοπόδη² Μαῦρε μου κάμε μὲ τῆνε τὴν κόρη νὰ θελήσῃ Καὶ νὰ σὲ κάμω μαῦρε μου χρυσὰ τὰ πέταλά σου Τάσημοδαχτυλίδια μου ἐμπρόκες τῶν πετάλων. Βάλλω σε μῆνα στὴν ταῆ καὶ μῆναν εἰς τὸ σταῦλο Κάμω καὶ τρεῖς καὶ τέσσερις νὰ σὲ καβαλλικέσω.» — «Ἄ δὲ λυπᾶς³ τὰ γένια σου βάλε ὄριον ζουράφι. Τρύπησε καὶ ταυτάμια σου καὶ βάλε σκολαρίκια. Πάρε δυὸ κηρολέμονα καὶ βάλε τα στὰ στήθη Πιάσε τσιππὶ κι' ἀπότσιππο καὶ πάννε στὴν κοπέλα. Σὰ φίλη σου χαιρέτᾳ τῆ σὸν πρώτη σου ἀξαδέρηφ Κι' ἐν εὐρης καὶ τῆ μάνα της διπλοχαιρέτᾳ τῆ.» Καθὼς τὸν εἶπεν ἔκαμε καθὼς τὸν παραγγέλλει. Ἐπίασε τὰ γενάκια του κ' ἔβαλ' ὄριον ζουράφι Ἐτρύπησε ταυτάμια του κ' ἔβαλε σκολαρίκια. Πιάνει δυὸ κηρολέμονα καὶ βάλλει τα στὰ στήθη. Πιάνει τσιππὶ κι' ἀπότσιππο καὶ πάει στὴν κοπέλα. — «Ἄνοιξε μ' ἀξαδέρηφ μου κι' ὄρια μαθήτρα σοῦρε. Δὲν εἶν' μαθήτρα μοναχὰ καὶ πρώτη σου ἀξαδέρηφ, Μιὰ προξενιά μ' ἐφέρασι νὰ πᾶ νὰ μὲ παντρέψω, Μὰ ἐγὼ ἄ δὲ μάθω τὰ πλουμιά στὸν κόσμον δὲν ἐμπαίνω.» — «Καλῶς τὴν ἀξαδέρηφ μου ποὺ δὲν εἶδα ποτὲ μου.» — Ἀπὸ τὸ χέρι τῆνε ὄριον καὶ πάνω τὴν νεβάζει. Διπλοῦ τριπλοῦ ἀνέβαινε τὸ διπλοτριπλοσκάλι. Καὶ βρῖσκει καὶ τῆ μάνα της καὶ διπλοχαιρέτᾳ τῆ. Σ' ἕνα σκαμνὶ καθίζουσι κ' ἕνα πλουμὶ πλουμίζου. Κ' ἕνα τραγοῦδι τραγοῦδον κ' ἕνα σκοπὸ τὸν πᾶσι. Κατὰ τὸ ἡλιοβασίλεμα ἡ κόρη ἀναστενάξει. — «Τέχεις ἀξαδεροφούλα μου καὶ βαριαναστενάξεις;» — «Σήμερον μόσχοι δὲν περνοῦν ζαμπέτια⁴ δὲν μυρίζουν Τὸ Χατζγιαννάκι τὸ μικρὸ ἔργησε νὰ περάσῃ. Ὅποῦνεν ὄμορφος πολὺ καὶ μπρέπουν τὸν τὰ γένηια.» — Τὸ Χατζγιαννάκι τάκουσε καὶ βαριαναστενάξει. — Τέχεις ἀξαδεροφούλα μου καὶ βαριαναστενάξεις; — Ὄρω τὸν ἡλιο ποῦγγυρε καὶ πάει νὰ βασιλέψῃ Πᾶν τὰ πουλιά στὶς κλίνες τους τῆθδόνια στὶς φωληές τους Κ' ἐγὼ τὸ βαριροσίζικο ποῦ ναῦρω ποῦ νὰ μείνω; — «Στρώσετε βάγιες στρώσετε τὴν νυφικὴ μου κλίνη Βάρτε τὸ μόσκο πάπλωμα τὸ ξιλαλᾶ σεντόνι Καὶ δυὸ ματσιὰ⁴ βασιλικὸ βάρτε γιὰ προσκεφάλι.» Τὴν νύχτα τὰ μεσάνυχτα ἐπῆρε τὴν τιμὴ της

¹ Συνομιλητὴν. ² Εἰς κυπριακὸν ἄσμα ὑπάρχει ἡ λέξις: γοργοκυκλοπόδη· ἐδῶ ἡ λέξις εἶχε τὴν τελειότεραν αὐτῆς ἐξέλιξιν — ἀελλόπου, ποδήνεμος. ³ Ἀρώματα. ⁴ Δεσμίδες. Καὶ ἡ Κυριακὴ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως λέγεται κοινῶς Κερεκὴ τῶν ματσιῶν.

- Και τὸ πορνὸ σηκώθηκε σὰ χάρα κουρσεμένη.
- « Ἀπόψε τόδα νῦναιρο πικρὸ φαρμακεμένον
Ἀπόψε σέλινά ἔτρωα καὶ πράσα ἐπρασολόου
Κ' ἕνα μαχαῖρι δαμασκι πῶς εἶχα στὸ πλευρὸ μου. »
- « Τὰ σέλινά εἶνε ἡ μάνα σου τὰ πράσα ὁ ἀδερφός σου
Καὶ τὸ μαχαῖρι στὸ πλευρὸ ἦταν τὸ Χατζιγιαννάκι.
Καὶ φεύγω κ' ἔχε τὴν ὑγεία. . . . . »
- Ἐντύθη κ' ἐστολίστηκε τρεῖς νύχτες καὶ τρεῖς μέρες
Καὶ δεκαπέντε Σάββατα καὶ δεκοχτὼ βδομάδες
Βάλλει τὸν ἥλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι στήθη
Καὶ τοῦ κοράκιου τὸ φτερό βάλλει καμαροφρούδι.
Καὶ πιάνει τὸ στρατὶ στρατὶ στὸ βασιληᾶ καὶ πάει.
Καθὼς τὴν εἶδε ὁ Βασιληᾶς ἐμπροσηκώθηκέν τὴν
Βάλλει σκαμνὶ καθίζει τὴν, φλετζάνι καὶ κερνᾶ τὴν.
- « Δὲν εἶχες κοντυλιὰ χαρτὶ καὶ κοντυλιὰ μελάνι
Καὶ λόο πὸν τὰ χεῖλη σου μόν' ἦρτες καὶ πατὴ σου. »
- « Εἶχα καὶ κοντυλιὰ χαρτὶ καὶ κοντυλιὰ μελάνι
Καὶ λόο πὸν τὰ χεῖλη μου μόν' ἦστα καὶ πατὴ μου.
Ἐνας πὸν τοὺς ἀνθρώπους σου ἐπῆρε τὴν τιμὴ μου. »
- « Γιὰ πέ μου τὰ σημάδια του μπὰς καὶ τονε γνωρίσω. »
- « Ἦταν μακρὸς ἦτα λυγρὸς κ' ἀνοιχτοκουταλάτος,
Βεργολυγᾶ κ' ἡ μέση του σὰν τᾶδολο χρουσάφι. »
- « Ἀπ' τὰ σημάδια πὸν θωρῶ ὁ γεναικάδελφός μου. »
Μαντάτα πᾶσιν κ' ἔρχονται στοῦ Χατζιγιαννῆ τὴν πόρτα.
- « Ἐλα ἔλα κὺρ Χατζιγιαννῆ κ' ὁ βασιληᾶς σὲ θέλει. »
- « Ἐχτὲς προχτὲς ἤμουν ἐκεῖ, σήμερι τί μὲ θέλει;
Ἄν εἶνε γιὰ τὸν πόλεμο νὰ πάρω τᾶσματά μου
Κι' ἂν εἶνε γιὰ τὸ κάλεσμα νὰ πάρω τὰ πανιέρια. » —
- « Ἐλα ἔλα κὺρ Χατζιγιαννῆ κ' ἄς εἶσαι κ' ὡς κ' ἂν εἶσαι.
Κορίτσι σὲ θεογαλεῖ πὸν πῆρες τὴν τιμὴ του.
Καὶ πιάνει τὸ στρατὶ στρατὶ στὸ βασιληᾶ καὶ πάει. »
- « Ἄ δὲν τὴν θέλεις Χατζιγιαννῆ ἐγὼ νὰ τὴν ἐπάρω
Νὰ βάλω τὴ γεναικα μου πλύτρα τῶν ποδαριῶν της. —
- « Σὺ μὲ τὸ δεῖ γυρεύεις τὴ καὶ μὲ τὸ δεῖ ζητᾶς τὴ.
Κ' ἐγὼ πὸν τὴν ἐφίλησα πῶς νὰ τὴ λημονήσω; »
Τὸ Χατζιγιαννάκι καρτερεῖ τὰ γένεια του γιὰ νάβγουν
Μὰ ὡς πὸν νὰ βγοῦν τὰ γένεια του μ' ἄλλην ἐξελογιάστη.
Καὶ τὴν κοπέλλα προσκαλεῖ κουμπάρα γιὰ νὰ πιάση.
Τῆς μάνας της τὸ μολοᾶ κ' ἡ μάνα της τῆς λέει.
- « Ἐχεις καὶ πόδια νὰ σταθῆς καὶ χέρια γιὰ ν' ἀπλώσης
Ἐχεις καὶ μάτια νὰ τὸν δῆς τὸν νηὸ ὀπὸν σ' ἐγάπα; »
- « Ἐχω καὶ πόδια νὰ σταθῶ καὶ χέρια γιὰ νάπλώσω
Ἐχω καὶ μάτια νὰ τὸν δῶ τὸν νηὸν ὀπὸν μ' ἐγάπα. »
- « Ἐλα ἔλα ἡ κόρη μου νεκρὴ νὰ μὲ τὴ φέρουν.
Μάνα Χριστὸς καὶ τί εἶπα, νύφη νὰ μὲ τὴ φέρνου. »
Ἐντύθη κ' ἐστολίστηκε τρεῖς νύχτες καὶ τρεῖς μέρες.
Καὶ δεκαπέντε Σάββατα καὶ δεκοχτὼ βδομάδες.
Βάλλει τὸν ἥλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι στήθη
Καὶ τοῦ κοράκιου τὸ φτερό βάλλει καμαροφρούδι.
Καὶ πιάνει τὸ στρατὶ στρατὶ στὴν ἐκκλησιὰ καὶ πάει.
Παπαῆς τὴν εἶδε κ' ἔσφαλε διάκος κ' ἐξετελιάστη
Καὶ τὰ μικρὰ διακόπουλα χάνουν τὸ Κύριε ἐλέησο.
- « Παπᾶ κ' ἂν εἶσαι χριστιανὸς κ' ἂν εἶσαι δαρτισμένος
Πόσυρε τᾶποστέρανα πρὸς τὴν κουμπαραποῦλλα. »
Στὴ μάνα της τὴν πῆρασι νύφη ξετελεμένη.
Κ' ἐσάστισεν ἡ γειτονιὰ ἐσάστισε κ' ὁ κόσμος.

Ἐκ τῆς ἀνεκδότου συλλογῆς ΠΑΥΛΟΥ ΓΝΕΥΤΟΥ

ΣΤΟ ΑΙΜΑΝΙ
Ἐκθεσὸς Ζαπκείου

B. KATZ

ΤΟ ΦΥΛΑΧΤΟ ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ

Ἐαπλωμένη πάνω στὴν ψάθινη πολυθρόνα ἡ εὐτυχημένη μάνα καμαρώνει τὸ μονάκριβο παιδάκι της, ἕνα κοριτσάκι τριῶν χρόνων, πὸν παίζει λίγο παρεκὶ στὸ μπαλκόνι μὲ τὰ παιχνίδια του.

Καμαρώνει τὸ τριανταφυλλένιο κεφάλι μὲ τὰ πλούσια δλόχρυσά μαλλιά, λὲς κ' εἶνε βουτηγμένα στὰ χρυσάφια τοῦ ἡλίου πὸν πλησιάζει στὴ δύσι του.

Μοιάζει σὰν ὄνειρο, σὰν ῥοδόχρυσο ὄνειρο τὸ χαριτωμένο κοριτσάκι.

Τὸ βλέπει σὰν μαγεμένη ἢ εὐτυχημένη μάνα τὸ πλασματάκι πὸν κάνει γι' αὐτὴν ἕνα κόσμο δλόκληρο.

Στὴ φύσι ἀπλώνονται ἀτέλειωτες καὶ ἀνεξήγητες μαγείες: σὰν ἦχοι μυστικῆς γιορτῆς πὸν ἀφορδιαβαίνει στ' ἀπέραντα πλάτη τ' οὐρανοῦ: σὰν ἦχοι θλιβερῆς καμπάνας πὸν κρύβεται στὰ γιγάντια στήθη τῆς γῆς.

Ποῦ καὶ ποῦ ἀφίνει τὶς κοῦκλες του καὶ τὰ παιχνίδια του καὶ κοιτάζει γύρω τριγύρω τὸ καμαρωμένο κοριτσάκι, κοιτάζει ζωηρά, γοργά, μὲ κάποιον ἐκπληξι, λὲς καὶ μὲ φόβο σὰν ν' ἀπορῆ γιὰ τὸ ἀπέραντο μυστήριο πὸν ἀπλώνεται στὴ Φύσι.

Ἡ Φύσις λὲς καὶ εἶνε μεθυσιμένη. . . τώρα χαμογελά καὶ τώρα κλαίει. Τώρα μοιάζει μὲ ψυχὴ πὸν τὴν πλημμυρίζει ἡ εὐτυχία — τώρα μὲ πνοὴ πὸν σβύνει λίγο-λίγο ἀπὸ τὴ στέρησι τῆς ἀγάπης.

Οἱ ὑπερήφανοι φοίνικες ἀγοκινοῦν τὰ κουρασμένα κλαδιά τους μέσα στὸ χρυσάφι τῆς δύσεως.

Λὲς κ' ἀφίνουν κάτι ἦχους παράξενους στὸ

ἡδονικὸ ἀγκάλιασμα τοῦ φωτός πὸν τοὺς λούζει γλυκά.

Ὁ ζέφυρος φιλεῖ καὶ χαϊδεύει μὲ τὰ βελουδένια φτερά του τὰ μυρωμένα τῶν λουλουδιῶν πέταλα, τόσα ξρωτός χεῖλη.

Τὰ πουλιὰ πλημμυρίζουν τὸν ἀέρα μὲ τὶς γλυκὲς μελωδίες τους.

Κάτι σὰν χᾶδι, κάτι σὰν φίλημα καὶ σὰν παράπονο ἀπλώνεται στὴ φύσι ὅλη.

Κάτι σὰν ἀρμονία νευρικῆ ἀπλώνεται στὴ φύσι. Λὲς κ' εἶνε θρήνος γιὰ τὴν ὀμορφὴ παρθενιὰ πὸν πεθαίνει, γιὰ τὰ ὠραία ῥόδα πὸν ξεφυλλίζουν, γιὰ τὶς ὀμορφες ἀνεμώνες πὸν ξεθωριάζουν καὶ κλίνουν, γιὰ τὸ ἀθῶο αἷμα πὸν χύνεται, γιὰ τὸ γλυκὸ ὄνειρο πὸν δὲν παίζει πειά, γιὰ τὴ στρίγγλα-Μοῖρα ἔσπασε τὶς χρυσὲς χορδὲς του.

Τὸ γεμᾶτο ἀπὸ μυστήριο δειλινὸ, τὸ χαρούμενο καὶ πένθιμο συνάμα τυλίγει τὴ φύσι μὲ ἀπέραντη μεγαλοπρέπεια. — Ἐκεῖ τὸ γλυκύτερο πανηγύρι χρωμάτων ἐπάνω στὰ τρελλὰ σύγνεφα πὸν κυλοῦνται κ' ἀγκυλιάζονται στὰ βάθη τοῦ ὄριζοντος, ἐδῶ οἱ γλυκὲς ἀρμονίες τῆς καταστροφῆς γιὰ κάθε μῦθο πὸν πεθαίνει μέσα στὸ μαγεμένο μεθύσι τοῦ ἡλίου. — Ἐκεῖ τὸ ἀναγκάλιασμα τῆς ζωῆς, ἐδῶ ἡ γλύκα τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου.

***

Ἡ εὐτυχημένη μάνα καμαρώνει τὸ ὠραῖο ἀγγελουδι της.

Καὶ συλλογίζεται. . .

Πηγαίνει μακριὰ ὁ νοῦς της, ἡ φαντασία της δίνει χρῶμα ζωῆς στὶς χλωμὲς ἀναλαμπὲς τοῦ

δνειρου της και βλέπει την 'Ανθούλα της μεγάλη...

Βλέπει όλη τη λιτανεία της εϋτυχισμένης ζωής της κόρης της να περνά άργά και έπίσημα μέσα στο μυαλό της. Βλέπει την αγαπημένη της κόρη να πετá με τα φτερά της εϋτυχίας στο λουλουδιαμένο κήπο της ζωής και ή ψυχή της μάνας μεθá από έλπίδα και τó πνεύμα της μεθá από τη γλύκα του δνειρου... Και βλέπει... Και βλέπει...

Και βλέπει μιá χρυσή áχτινα να ένώνη σιγά σιγά τη σκέψη της με τη ζωή του μονάκριβου παιδιού της και να τó φέρνει σε άραιους κόσμος άγνωστος και γνωστος, και ή áχτινα μεγαλώνει, όλο και μεγαλώνει και χάνεται μέσα στα χρυσάφια του ήλιου που πλησιάζει στη δύση του.

Και βλέπει... Και βλέπει...

Την πολυαγαπημένη της κόρη να περνá, να διαβαίνει σαν Νυφούλα της Πλάσης, σαν ζωντανός δλόλευκος κρίνος που γεννά άρμονίες και σκορπά εϋωδίες στον άερα. Και ή ψυχή της μάνας καλεί τις άνάλαφρες πνοές, τα χάδια του Ζεφύρου να συντροφεύουν τó δλόχυτο, τó άγνό της κόρης της κορμί· θέλει δδοφύλλα να στρώνη τ' άερα στο πέραςμά της, θέλει να πλημμυρή άνθους ή φύσις στη φεγγόβολη μορφή της.

Και θέλει... Και θέλει...

***

Ξάφνου σπάξει ή μαγεμένη όπτική áχτινα...

Μιá δόριστη άνησυχία σαν μαύρος ίσκιος, σαν παγωνιά του θανάτου πλακώνει την ψυχή της μάνας...

'Ανατριχιάζει ή δόλια μάνα, κλείνει τα μάτια της άθελα και κυττάζει μέσα στο σκοτάδι της ψυχής της...

Η λιτανεία της φθοράς περνá τώρα γεμάτη θρίαιβο...

'Ενα φτερούγιασμα άνάλαφρο σαν από γάζα άερινη άκούεται τη στιγμή εκείνη πάνω από τó κεφάλι της.

'Ενα διάφανο έντομο χορεύει τρελλά στον άερα για να πεθάνη μαζί με τη δύση του ήλιου!...

Κάνει τρεις κύκλους πάνω από τó κεφάλι της μάνας και κατόπιν πειó τρελλά, πειó γρήγορα σαν για να φθάση κάποιο δνειμο προσπερνá και κάθεται πάνω στα δλόχρυσια μαλλάκια της παιδούλας· μα και πάλι σηκώνεται άνησυχό σαν την άνησυχή ψυχή, τινάζει τα διάφανα φτερά του και άρχίζει τώρα κύκλους και φτερουγίσματα γύρω από τó δλόχρυσο κεφαλάκι λές και κáτι τó τραβá εκεί κοντά...

Τό μυστικό αντιφέγγισμα των πραγμάτων που πεθαίνουν μαζί... 'Ο άθάνατος νόμος που ένόνη τó κύκνειο άσμα με τη νεκρική άρμονία...

'Ανασηκώνει τó δλόχρυσο κεφάλι και βλέπει την τρελλή ψυχή ή παιδούλα... Τό στηθάκι της

άρχίζει να κυματίζει άτακτα από τη λαχάρα του πόθου. Θέλει να πιάση τó έντομο, θέλει να παίξη τó ζωντανό παιχιδάκι — σπρώχνει με περιφρόνησι τις κοιλίες της και σηκώνεται δλόρθη. Τα έξυπνα ματάκια της σκορπίζουν γύρω σπίδες μεγάλες — τις σπίδες της επιθυμίας.

Σηκώνεται στις μύτες των ποδιών της και άπλώνει τα δυó της χεράκια για να πιάση τó διάφανο έντομο... Μα όσο πειó πολύ τó κυνηγά, τόσο πειó τρελλά χορεύει και πετá τó άερινο έντομο — τώρα πλησιάζει στο χρυσό κεφαλάκι, τώρα απομακρύνεται και φεύγει σαν με περιγέλο, με ειρωνεία, πεισματάριο, τρελλά...

Για μιá στιγμή ή 'Ανθούλα βλέπει να φεύγη τó φτερωτό της δνειρο... Πηδá με μιás σαν φτερωτό πουλι κι' αυτή στα σιδερένια κάγκελα του μπαλκονιού για να τó φθάση... πεισματάριο, τρελλή...

Τεντόνει τα δλόδροσα χεράκια της, τα τεντόνει σαν δλόλευκες φτερούγες με δύναμη... μα ξάφνου χάνει την ίσορροπία... ταλαντεύεται για μιá στιγμή και πέφτει... πέφτει τó πουλι που δέν έμαθε άκόμη να πετá...

'Η δόλια μάνα σαν τρελλή πετιέται να την πιάση. 'Αλλοίμονο!... Μόνο μιάν άκρη της ποδούλας της που άνασηκώθηκε στο τίναγμα κατώρθωσε ν' άρπάξη μες στη χούφτα της.

'Ενα ντουπ άκούσθηκε άγριο, ξηρό, επάνω στο χώμα του δρόμου, κι' έπειτα... τίποτε άλλο...

Χρειάζεται τόσοσ λίγος χρόνος για να σβύση ή Μοίρα μιá ζωή.

Για μιá στιγμή ένα πτώμα σωριάσθηκε...

Τό πτώμα του άγγελόμορφου παιδιού με τα χρυσά μαλλιά και τα μεγάλα μάτια...

Για μιá στιγμή σωριάσθηκε ή ψυχή της μάνας και τα δνειρα... βουβά, χωρίς ήχο, με τη στεγνή και πετρωμένη βουβαμάρα του θανάτου...

'Ετσι ή άσπλαχη Φύσις συντρίβει την áχτινα που δημιουργεί, κι' άπλώνει σκοτάδι και μαυρίλα στην πλάσι... 'Ετσι ή χλαμύδα του 'Αδων άπλώνει μαύρες, περίλυπες σκιές επάνω στα γαλάζια λουλουδάκια του κάμπου... 'Ετσι τó άνάσασμα της δροσιάς μοιρολογά άδιάκοπα ανάμεσα στα πεύκα και στα κυπαρίσσια... 'Ετσι όλες τις στιγμές ο Θάνατος παίζει τó άπαισιο δοξάρι του επάνω στα συντρίμια της ζωής.

***

Παραμονή πρωτοχρονιάς...

Οί δρόμοι όλοι γεμάτοι χαρά...

'Ο κόσμος όλο και άνεβοκατεβαίνει ζωηρός, γιορτάσιμος· άμέριμνα πηγαινοέρχεται, τρέχει, γελá. Μέσα στο θόρυβο της ζωής ή εδθημία των μικρών παιδιών σαν βούισμα έντόμων άνεβαίνει κι' άπλώνεται μέσα στο χαρούμενο πανηγύρι της φύσεως...

'Η χιλιοπικραμένη μάνα καθισμένη σε μιá γωνιά μέσα στην δλόλευκη κάμαρα που έρη-

μωσεν ο χάρος, κυττάζει δίχως κίνημα, δίχως δάκρυ τ' αγαπημένα πράγματα... τó έρσο κρεβατάκι... έχει κολλήση τα χείλη της τα μαρμένα από τη στέρηση του ποθητού φιλιού σ' ένα κουρελάκι λευκό, τó κουρελάκι της ποδούλας, τó κουρελάκι που μονάχα μπόρεσε ν' άρπάξη, να κρατήση από τó δδοόχρυσο δνειρο της 'Ανθούλας — τó δνειρο που έσυντριψεν ο χάρος...

Τό φιλεί ή πικραμένη μάνα, τó φιλεί παράφορα, θερμά, έπειτα σιγανά, άνάλαφρα, με πόνο, λές με εϋλάβεια τó πολύτιμο φυλαχτό της...

Τό φιλεί... και τα βελούδενια μαύρα μάτια της, τα χορτασμένα δυστυχία άγροσαλεύουν και ξαναζωντανεύουν μέσα στα βάδη του βολβού των τó σπαραχτικό δνειρο της ποδούλας που

σαν ίσκιος λευκός μέσα στα λεμονάνθια άργοδιαβαίνει και περνá...

'Αργοδιαβαίνει και περνá πάνω από την αγιάτρευτη πληγή της μάνας, περνá και σκαλίζει τη μαύρη σαν του λαγού τó αίμα πληγή που τó κοράκι της Μοίρας άνοιξε στην εϋαίσθητη ψυχή της. Και ο χάρος γεμίζει δλόκληρη την ξεσχισμένη ψυχή και δέν άφίνει θέσι για τόν παράδεισο της ζωής...

***

'Εγγώρισα τα μάτια της πικραμένης μάνας... έχουν τó ματωμένο αντιφέγγισμα του σπαραγμού. 'Εγγώρισα τó χαμόγελο της πονεμένης μάνας... έχει την άνατριχιαστική χλωμάδα του θανάτου.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΥ

'Αλεξάνδρεια, 'Απρίλιος 1910

Ο ούρανός είναι σκοτεινιασμένος και θολός απ' τή σκόνη, πού σηκώνει τὸ λιμάνι. Ὁ φλογερός ἥλιος κυττάζει τὴν πρασινωπὴ θάλασσα, σὰν ἀνάμεσα ἀπὸ λεπτότατο τοῦλι. Δὲν μπορεῖ νὰ καθρεφτισθῇ στὸ νερό, πού τὸ τσακίζουν καθεστειγμὴ τὰ κουριά, οἱ ἔλικες τῶν βαποριῶν, οἱ τούρκικες φελούκες μὲ τὶς κοφτερές τους πλώρες ἢ τὰ καράβια μὲ τὰ πανιά, πού αὐλακώνουν ἐδῶ κ' ἐκεῖ τὸ στενὸ λιμάνι. Καὶ τὰ κύματα τῆς θάλασσας σκλαβωμένα μέσα στὸ γρανίτη τῶν μύλων, ζουλιγμένα ἀπ' τὰ μεγάλα βάρητα πού σηκώνανε, χτυπάνε ἀπάνω στὰ πλευρὰ τῶν πλοίων, ἀπάνω στὶς προκυμαῖες, χτυπάνε καὶ μουρμουρίζουν ἀφρισμένα ἀπ' τὸν παραδαρμὸ καὶ βρώμικα.

Ὁ κρότος τῶν ἀλυσσίδων, τὸ κύλημα τῶν βαγονιῶν πού κουβαλοῦνε τὰ ἔμπορεύματα, ὁ μεταλλικός ἀναστεναγμὸς τῶν σιδερένιων ἐλασμάτων πού λερπούν ἀπάνω στὰ πλακόστρωτα, τὸ τρίξιμο τῶν καροτσιῶν, τὰ σφυρίγματα τῶν βαποριῶν, τώρα διαπεραστικά καὶ τώρα στριγκά, οἱ φωνές τῶν ξεφορτωτῶν, τῶν ναυτῶν, τῶν τελωνοφυλάκων — ὅλοι αὐτοὶ οἱ διαφορετικοὶ ἤχοι ἀνακατώνονται σὲ μιὰ μουσικὴ καὶ κοντοτσιέκονται στὸν ἀέρα, σὰν νὰ φοβόντανε ν' ἀνεβοῦνε ψηλά καὶ νὰ χαθοῦνε. Κι' ἀπὸ τὴν ξηρὰ ἔρχονται πάντα καινούργιοι ἤχοι, βουβοὶ κι' ἀνακατωμένοι, πού ταραξάνε τὸ καθετὶ δόλωμα, ἢ ψιλοὶ καὶ διαπεραστικοὶ πού ξεσκίζουν τὸν φλογερό καὶ σκονισμένον ἀέρα.

Ὁ γρανίτης, τὸ σίδηρο, τὸ ξύλο, τὰ καράβια κι' οἱ ἄνθρωποι, ὅλα στέλνουν ἕναν μανιακὸ καὶ παθιαστικὸν ὕμνον στὸν θεὸ τῆς Ἐργασίας. Μὰ οἱ φωνές τῶν ἀνθρώπων, πού μόλις ξεχωρίζουνε, φαίνονται ἀδύνατες καὶ γελοῖες, ὅπως εἶναι κ' οἱ ἄνθρωποι, ἢ αἰτία ὅλης αὐτῆς τῆς φασαρίας. Ντυμένοι στὰ κουρέλια, βρώμικοι, σκυφτοὶ κάτω ἀπὸ τὰ βάρητα πού σηκώνουνε, κουνιῶνται μέσα στὸν ἀνεμοστρόβιλο τῆς σκόνης, σὲ μιὰν ἀτμοσφαιρὰ ζεστὴ καὶ ἀνήσυχη, καὶ εἶναι τιποτένιοι, μικροὶ, μπροστὰ στοὺς σιδερένιους κολοσσούς πού τοὺς τριγυρίζουνε, σιὰ πολυτάραχα βαγόνια καὶ σ' ὅλα τὰ πράγματα, πού τᾶχουνε οἱ ἴδιοι κάνει μὲ τὰ χέρια τους. Τὰ ἴδα τὰ ἔργα τῶν χειρῶν τους, τοὺς σκλαβώσανε καὶ τοὺς πήρανε κάθε προσωπικότητα.

Τὰ θεόρατα πλοία, ἀπάνω στὴν ἀγκυρὰ, σφυρίζουνε γιὰ στεναζόντες βαθεῖα, καὶ σὲ κάθε τους ἤχο κρῦβεται σὰν μιὰ εἰρωνικὴ περιφρόνηση γιὰ τοὺς ἀνθρώπους πού σαρφαλόδουν στὰ γεφύρια τους καὶ γεμίζουνε τὰ σπλάχνα τους ἀπ' τὰ προϊόντα μιᾶς δουλειᾶς σκλάβων. Οἱ

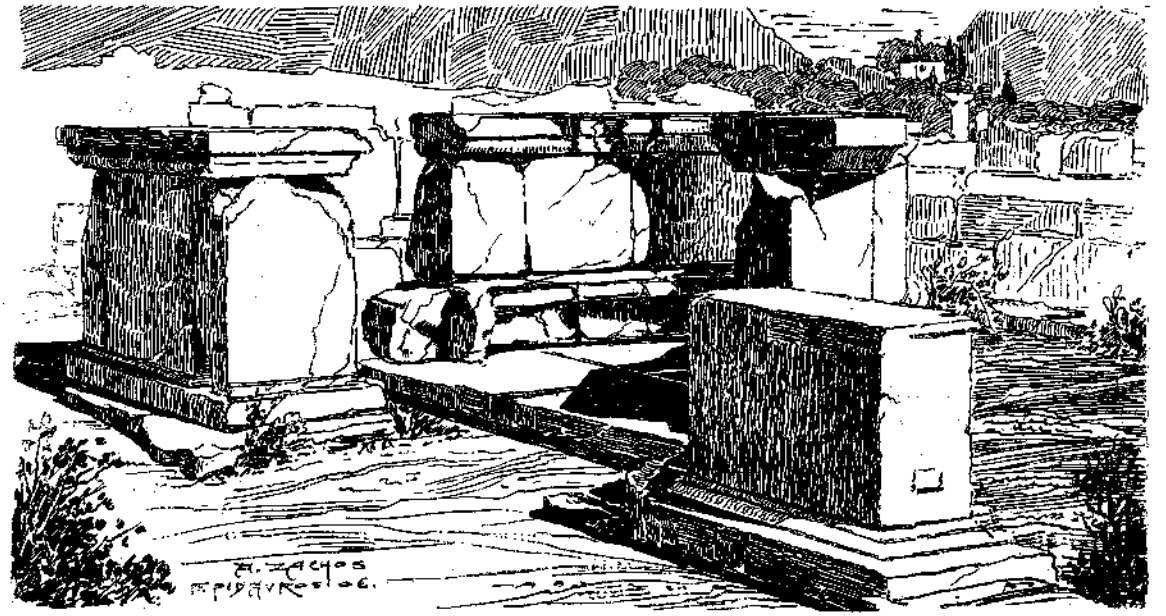
μακρὺς σειρὲς τῶν ξεφορτωτῶν εἶναι γελοῖες καὶ πένθιμες· κουβαλοῦνε στὶς πλάτες τους μεγάλα σακιά μὲ σιτάρι καὶ τὰπιθάνουν μέσα στὶς σιδερένιες κοιλίες τῶν πλοίων, γιὰ νὰ βγάλουνε οἱ ἴδιοι λίγα δράμια ψωμί γιὰ τὰ πεινασμένα τους στομάχια. Οἱ ἄνθρωποι, οἱ κουρελιάρηδες, ἀποβλακωμένοι ἀπ' τὴν ταραχὴ, τὸν κόπο καὶ τὴ ζέστη, οἱ μηχανές οἱ γυαλιστερές, δυνατές καὶ ἀτάραχες, καμωμένες ἀπ' τὰ χέρια αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων, οἱ μηχανές αὐτές, πού τὲς κουνεῖ ὄχι ὁ ἀτμός, μὰ τὰ νεῦρα καὶ τὸ αἷμα ἐκείνων πού τὶς φτειαζάνε... εἰρωνεῖα ψυχρὴ καὶ σκληρότατη.

Ἡ ταραχὴ σακατεύει, ἢ σκόνη ἐρεθίζει τὶς μύτες καὶ τὰ μάτια, ἢ ζέστη καίει τὰ κορμιά καὶ τὰ κουράζει καὶ ὅλα τὰ πάντα ὀλοτρόγνυρα φαίνονται τεντωμένα, φθασμένα στὸ ἀμῆν, ἔτοιμα νὰ ξεσπάσουνε σὲ μιὰ μεγαλόπρεπη καταστροφή, πού ὕστερ' ἀπ' αὐτὴν ὁ ἀέρας θὰ ξαναγίγνη ἐλαφρὸς καὶ γλυκόπιτος καὶ ἡ γῆ θὰ εἰρηγένη ἀπ' τὴν νευροχαλάστρα ταραχῆ, ἀπ' τὸν μελαγχολικὸ παραδαρμὸ... καὶ πολιτεῖα, θάλασσα, οὐρανός, θὰ ξαναγίνονε ἡσυχία καὶ καλὰ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Μὰ τοῦτο εἶναι μιὰ φαντασία, πού τὴν τρέφει ἡ ἀκούραστη ἐλπίδα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἀστείρευτη καὶ τρελλὴ ἐπιθυμία τῆς λευτεριάς, πούχει μέσα του.

Δώδεκα κουνουίσματα, δυνατὰ καὶ μετρημένα, ἀκουσθήκανε. Ὅταν ξεψύχησε τὸ τελευταῖο, ἢ ἄγρια μουσικὴ τῆς ἐργασίας μισογλύκανε. Ὅστερ' ἀπὸ ἕνα λεπτὸ ἀπόγινε σὰν ἕνα βουβὸ μουρμουρίσμα. Τότε ἡ φωνὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς θάλασσας ξεκαθάρισε. Ἦρθε ἡ ὥρα τοῦ φαγητοῦ.

***

Τὴν ὥρα πού οἱ ξεφορτωτὲς ἀφήκανε τὴ δουλειὰ τους, καὶ σκορπιστήκανε λίγοι-λίγοι μὲ φωνές σ' ὅλο τὸ λιμάνι, ἀγοράζοντας τὰ φαγωσιμά τους στοὺς πωλητᾶδες τοῦ δρόμου, καὶ στρωθήκανε ἀπάνω στὰ λιθόστρωτα, στὶς ἀπόσκιες γωνιές, ὁ Γκρίτσκα Τσελκᾶς, γερόλυκος σωστός, φανερώθηκε ἀνάμεσά τους. Ἦτανε ἕνα κνήγι, πού τὸ φερμάριζεν συχνὰ ἢ Ἀστυνομία, καὶ ὅλος ὁ κόσμος τοῦ λιμανιοῦ τὸν ἤξερε μπεκρούλιακα καὶ κλέφτη ἀπόκοτο καὶ τετραπερασμένο. Ἦτανε ξυπόλυτος καὶ ξεσκουφωτός καὶ φοροῦσε ἕνα πανταλόνι ἀπὸ τριμένο βελούδο καὶ μιὰ μπλουζὰ ἀπὸ περκάλι, κουρελιασμένην στὸ λαϊμό, πούδειχνε τὸ σάλεμα τῶν ξερῶν καὶ μυτερῶν κοκάλων του, πού τὰ σκέπαζε ἕνα μαυριδερό πετσὶ. Τὰσπρόμαυρα μαλλιά του, τὰ μερδεμένα, κ' ἡ μυτερὴ του μούρη, σὰ μούρη γερακιοῦ, τσαλα-

ΗΜΙΚΥΚΛΙΚΑ ΚΑΘΙΣΜΑΤΑ ΕΙΣ ΤΟ ΠΑΡΚΟΝ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΑΥΡΟΥ

ΣΧΕΔ. Α. ΖΑΧΟΥ

κωμένη ὅπως ἦτανε, ἔδειχνε πὼς τώρα εἶχε σκυθεῖ ἀπ' τὸν ὕπνο. Ἀπ' τὸ ἕνα του μουστάκι ξεπρόβαλλε ἕνα κομμάτι ἄγερο κ' ἄλλο ἦτανε μερδεμένο ἀπάνω σ' ἄξουριστο μάγουλό του· πίσω ἀπ' τ' αὐτὶ εἶχε ἕνα κλωνοράκι τίλλιο, φρεσκοκομένο. Ψηλός, κοκκαλιάρης, καμπουρωτός περπατοῦσε σιγὰ ἀπάνω στὶς πέτρες καὶ στριφογυρίζοντας τὴ σουβλερὴ του μύτη, ἔρριχνε δόλωμα του ζωηρὲς ματιές καὶ φαίνοντανε σὰν νὰ γύρευε κάποιον ἀνάμεσα στοὺς ξεφορτωτὲς· τὸ μαῦρο του μουστάκι, παχὺ καὶ μακρὸ, σάλεψε σὰν τὸ μουστάκι τῆς γάτας, καὶ τὰ χέρια του, δεμένα πίσω, τρίβανε τῶνα τὸ ἄλλο, σφίγγοντας τὰ στραβά καὶ ροζετὰ δάκτυλά τους. Ἀκόμα κ' ἐδῶ, ἀνάμεσα σ' ἑκατὸ ὁμοίους του, ξεχώριζε σὰν γεράκι τῶν στεππῶν, μὲ τὴν ἀγάμνια τὴν ἀρπακτικὴ, τὸ πεταχτό του περπάτημα, ἀπαράλλαχτο μὲ τὸ πέταμα τοῦ πουλιοῦ πού θύμιζε, μὰ πιὸ νευρικὸ καὶ προσεχτικὸ ἀκόμα.

Σὰ ζύγωσε σὲ μιὰ παρέα ἀπὸ ξυπόλυτους, πού τᾶχανε στρώσει στὸν ἥσκιο τῶν ζεμπιλιῶν μὲ τὰ κάρβουνα, ἕνα παιδί κακομούτσονο σηκώθηκε καὶ τράβηξε καταπάνω του. Τὰ μούτρα ἦτανε κατακόκκινα κ' ὁ λαιμός του τσαγκρουνισμένος ἀπὸ κάποιον καυγᾶ. Πῆγε πλαί μὲ τὸν Τσελκᾶς καὶ τοῦπε σιγὰ-σιγὰ.

— Οἱ τελωνοφυλάκοι δὲν μποροῦνε νὰ βροῦνε δυὸ κάσες κ' ἔμπορεύματα. Κι' ὅλο γυρέβουνε. Ἀκοῦς Γκρίτσκα;

— Λοιπόν; ρώτησε ὁ Τσελκᾶς, κυττάζοντας τὸν ἥσιχα ἀποπάνω ὡς κάτω.

— Τί θὰ πῆ — λοιπόν; Γυρέβουνε. Αὐτὸ εἶναι ὄλο.

— Μήπως μὲ ζητήσανε νὰ τοὺς βοηθήσω; Κι' ὁ Τσελκᾶς κυττάζε μὲ ζωηρὸ χαμόγελο τὶς ἀποθήκες τοῦ Στόλου.

— Ἀμε στὸ Διάολο!

Ὁ ἄλλος γύρισε πίσω.

— Ἐ! Ἀκου δῶ!... Ποιὸς σὲ συγύρισε ἔτσι; Ἡ φράτσα σου ἔγινε ρουβίνο... Μὴν εἶδες τὸ Μίσκα ἀποδῶ;

— Ἐχω καιρὸ νὰ τονὲ δῶ, εἶπε ὁ ἄλλος, πηγαίνοντας μαζί μὲ τοὺς ξεφορτωτὲς.

Ὁ Τσελκᾶς τράβηξε παραπέρα, καλοδεχάμενος ἀπ' ὄλους. Αὐτὸς ὅμως, πρόσχαρος καὶ πειραχτικὸς ἄλλες φορές, δὲν εἶχε σήμερα τὰ κέρια του κ' ἀπαντοῦσε ξερὰ-ξερὰ στὰ λόγια τῶν ἄλλων.

Πίσω ἀπὸ ἕνα δέμα ἔμπορεύματα, φάνηκε ἕνας τελωνοφύλακας πρασινοντυμένος, σκονισμένος κ' ἀλύγιτος. Μπήκε μπροστὰ στὸν Τσελκᾶς καὶ τοῦφραξε τὸν δρόμο ἄγρια, κρατῶντας μὲ τὸ ξερβὶ χέρι τὸ σπαθὶ του, κ' ἀπλώνοντας τὸ δεξιὸ του νάδραξῃ τὸν Τσελκᾶς ἀπ' τὸ γιακᾶ.

— Στάσου! Ποῦ πᾶς;

Ὁ Τσελκᾶς ἔκταν' ἕνα βῆμα πίσω, σήκωσε τὰ μάτια στὸν τελωνοφύλακα καὶ χαμογέλασε ξερὰ.

Τὸ κόκκινο καὶ κατεργάριο, μὰ ἡμερὸ πρόσωπο τοῦ τελωνοφύλακα προσπάθησε νὰ φαγῆ τρομερό. Φύσκωσε, ἀναψε, σούφρωσε τὰ φρύδια, ἀγρίεψε τὰ μάτια, μὰ μὲ δλ' αὐτὰ ἔγινε πιὸ ἀστεῖο.

— Σου τόχω πεί χίλιες φορές. Νά μη ζυγόνης στο λιμάνι, είδεμη θά σου τσακίσω τὰ παγίδια! φώναζε άγρια ο τελωνοφύλακας.

— Καλημέρα, Σεμένιτς! Χρόνια έχω νά σε ιδώ, άποκρίθηκε ήσυχα ο Τσελκός, άπλώνοντάς του τó χέρι.

— Νά μη σώσης ποτέ σου νά με ιδής! Τράβα άποδωπέρα.

Ο Σεμένιτς ώστόσο τούσφιζε τó χέρι.

— Δέν μου λές καλύτερα, είπε ο Τσελκός χωρίς νάφριση άπ' τ' άγκυρωτά του δάχτυλα τó χέρι τού Σεμένιτς, μήπως είδες τó Μίσκα;

— Ποιόνε Μίσκα; Δέν ξέρω κανένα Μίσκα. Άίντε, πού σου λέω, αδέρφι, γιατί θά σε ιδή ο επιθεωρητής καί... Σέ...

— Τόν κοινομάλη μωρέ, έκείνονε πού δουλέψα μαζί του στο «Κουτρόμα», εξακολούθησε ο Τσελκός, χωρίς καρφι νά τού καίγεται.

— Έκείνονε πού κλέβατε μαζί, θέλεις νά πής! Τόν πήρανε στο νοσοκομείο τó Μίσκα σου. Τσακίσε τó πόδι του μ' ένα σίδερο. Τράβα λοιπόν, βρέ παιδί μου, τó καλό πού σου θέλω, είδεμη θά σε διώξω με τίς κλωτσιές.

— Ά! καί σύ μούλεγες πώς δέν τόν ξέρεις τó Μίσκα. Βλέπεις λοιπόν πώς τόν ξέρεις καί τόν παραξέρεις. Τί έχεις, μωρέ Σεμένιτς, κ' είσαι θυμωμένος;

— Φτάνει, Γκρίσκα. Πάψε τὰ λόγια καί δίνε του.

Ο τελωνοφύλακας άρχισε νά θυμώνη στα καλά, καί κυττάζοντας δεξιά κ' άριστερά, γύρευε νά τραβήξη τó χέρι του άπ' τή φούχτα τού Τσελκός, πού τώσφιγγε σά μάγκανος. Ο άλλος τόν κύτταζε ήσυχα, κάτω άπ' τὰ παχειά του ματόφρυδα, χαμογελώντας πίσω άπ' τó μουστάκι του, καί, κρατώντας του πάντα τó χέρι, τού μιλούσε όλοένα.

— Μή βιάζεσαι. Σάν τὰ πούμε ένα χεράκι, θά πάω δουλειά μου. Για πές μου τώρα πώς τὰ καλοπερνάς; Η γυναίκα σου, τὰ μικρά είναι καλά;

Καί ρίχνοντας άγριες ματιές καί δείχνοντας τὰ δόντια του, μ' ένα περιγελαστικό χαμόγελο, τού είπε ακόμα.

— Όλο λέω νάρθω νά σάς δώ καμιά μέρα, μά ποτές μου δέν βρίσκω τόν καιρό. Είμαι πάντα μεθυσμένος.

— Καλά, καλά. Άφισέ τα αυτά τώρα... Άς λείποννε τάστεια, διάολε κοκαλιάρη! Είδεμη, μά τó Θεό, σου... Διαόλου λωποδότη!

— Γιατί νά κλέψω, μάτια μου; Έδώ πέρα έχει ψωμί καί για τούς δυό μας. Πίστεψέ με, Σεμένιτς! Δέ μου λές τώρα; Πάλι σούφρωσες δυό κάσες εμπροσμάτα... Πρόσεξε, Σεμένιτς. Τά μάτια τέσσερα, μη σε τσακώσουνε καμιά μέρα.

Ο Σεμένιτς άρχισε νά τρέμη όλοσωμος άπ' τή γλώσσα τού Τσελκός. Άφριζε καί δέν μπορούσε

νά μιλήση. Ο Τσελκός τού άφισε τó χέρι, γύρισε ήσυχα καί τραβήξε με μεγάλα βήματα κατά τó λιμάνι. Ο τελωνοφύλακας τόν άκολούθησε με βρισιές.

Ο Τσελκός ξαναβρήκε τó κέφι του. Σφύριζε σιγά-σιγά μεσ' άπό τὰ δόντια του, καί με τὰ χέρια χωμένα στις τσέπες τού πανταλονιού του, περπατούσε βαρειά, σάν άνθρωπος πού δέν έχει δουλειά, πετώντας δεξιά του καί ξερβιά του πειραχτικά λόγια καί χωρατά, πού τού τὰ πληρώνανε οί άλλοι με τόν τόκο.

— Καλότυχε Γκρίσκα! Η έξουσία σ' έχει μη στάξη καί μη βρέξη! φώναζε ένας άπ' τήν παρέα τών ξεφοριωτών, πούχανε άποφάσει καί ήσυχάζανε ξαπλωμένοι στο χώμα.

— Δέν έχω παπούτσα, ρε παιδιά. Κι' ο Σεμένιτς φοβάται, βλέπεις, μην πληγώσω τὰ ποδαράκια μου! άποκρίθηκε ο Τσελκός.

Ζύγωσε στην πόρτα τής μάντρας. Δυό στρατιώτες τόν ψάξανε καί τόν απρώξανε όξω άπαλά-άπαλά.

— Μωρέ, δέν τόν τσακώνετε; φώναζε ο Σεμένιτς πούχε σταματήσει μέσα στη μάντρα τού λιμανιού.

Ο Τσελκός πέρασε στο δρόμο καί κάθισε άπάνω σ' ένα όρόσημο, στην πόρτα μιάς ταβέρνας. Άπ' τή μάντρα τού λιμανιού έβγαίνε πολυτάραχη μιά άτελείωτη σειρά φορτωμένα κάρα. Άπ' τήν άλλη μεριά ερχόντανε προσβολή άδειανά κάρα. Οί καροτσέρηδες χοροπηδούσανε όρθοί άπάνω τους άπ' τó τράνταγμα. Τó λιμάνι έβγαζε μιά βοή, σά βροντή καί μιά σκόνη πού χτυπούσε τὰ ρουθούνια. Τó χώμα τράνταζε...

Συνειδησμένος άπ' αυτό τó σύρτα-φέρτα ο Τσελκός, κ' έρεθισμένος λιγάκι άπ' τó συναπάντημά του με τόν Σεμένιτς, ήτανε στο κανένι. Κάποια καλή δουλειά τού μυριζότανε τώρα καί δουλειά πού δέν ήθελε μεγάλο κόπο καί μαστοριά. Ήτανε σίγουρος για τή δουλειά του καί ζαρώνοντας τὰ μάτια του συλλογιζότανε τó αυριανό τó πανηγύρι, τή στιγμή πού θάτανε όλα τελειωμένα καί οί σιγνάτσες στην τσέπη του. Ύστερα συλλογίστηκε τó φίλο του τó Μίσκα, πού θά τού χρειαζότανε αυτό τó βράδυ, άν δέν είχε τσακίσει τó πόδι του. Βλαστήμησε άπομέσα του, με τήν ιδέα πώς ίσως χωρίς τόν Μίσκα δέ θάβγαζε πέρα τή δουλειά του. Ποιός ξέρει τί καιρό θάκανε τή νύχτα; Κύτταζε όλόγυρα τόν ουρανό κ' έρριξε μιά ματιά στο δρόμο.

Λίγα βήματα μακρύτερα, σταυροπόδι καταγής, κοντά στο πεζοδρόμιο, άκουμπώντας τή σάχη του σ' ένα όρόσημο, καθότανε ένας παιδαρος, με μαβιά μπλουζα καί μαβι πανταλόνι, καί ένα κασκέτο ξεθωριασμένο στο κεφάλι. Κοντά του ένας μικρός σάκκος, ένα δρεπάνι, χωρίς χερούλι, κ' ένα δεμάτι άγερρα, καλοσυγυρισμένο. Ο παιδαρος αυτός με τίς πλατειές πλατες, ήτανε

ξανθός, ήλιοκαμένος με πετσι άργασμένο άπ' τόν άέρα. Τά μεγάλα, γαλανά του, μάτια κοιτάζανε τόν Τσελκός μ' επιστοσύνη καί άφέλεια.

Ο Τσελκός έδειξε τὰ δόντια του, έβγαλε τή γλώσσα, καί στραβομουρμάζοντας τρομακτικά, τόν κύτταζε κατάματα.

Ο παιδαρος ξαφνίστηκε στην άρχή, ζάρωσε τὰ μάτια του κ' ύστερα έμπηξε ξαφνικά γέλια καί φώναξε.

— Τί παράξενος πού είναι.

Χωρίς νά σηκωθή καλά-καλά, κύλησε βαρειά άπ' τó λιθάρι πού καθότανε κατά τόν Τσελκός, σέρνοντας τó σάκκο του στο χώμα καί χτυπώντας τίς πέτρες με τó δρεπάνι του.

— Είσαι για καλά σουρωμένος, κουμπάρε! είπε τραβώντας του τó πανταλόνι.

— Σωστά τó είπες, βυζανιάρικο, σωστά τó είπες! άποκρίθηκε ο Τσελκός με ειλκρινεία. Ο παχουλός κ' άθώς παιδαρος, με τὰ παιδιάτικα του μάτια, τούχε μπει στην καρδιά του.

[Μεταφραστής Π. Ν.]

[Άκολουθεί]

ΜΑΞΙΜ ΓΚΟΡΚΥ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

— ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ —

Όταν τύχη νά υπάγω εις τó κοιμητήριον, κυττάζω τούς ταπεινούς τάφους τών πτωχών. Φεύγω μακράν άπό τὰ μεγαλοπρεπή μνημεία με τās πομπώδεις επιτυμβίους πλάκας. Μου άρέσει νά πλανώμαι εις τὰ άτοιχίστα μνημεία, όπου οί σταυροί είναι ήμίθραστοι καί αί επιγραφαι έχουν άπαλειφθή άπό τās βροχάς καί τήν πολυκαιρίαν. Έκεί επάνω εις τ' άκαλλιέργητα χώματα τών λησμονημένων τάφων τó χόρτον βλαστάνει μαζί με τήν λήθην.

Ο εισερχόμενος εις τó νεκροταφείον Ζακύνθου βλέπει προς τὰ δεξιά, παρά τόν περιφράζοντα τοίχον, σταυρούς καί πλάκας. Είναι εκεί θαμμένοι όσοι άπέθαναν κατά τήν διάρκειαν τής χολέρας τού 1855. Μέχρις εκείνης τής έποχής δέν ύπήρχε νεκροταφείον άκόμη. Οί νεκροί έθάπτοντο έντός τών εκκλησιών ή εις τās αυλάς καί τούς νάρθηκας. Μόνον τότε ένεκα τής επιδημίας καί τών πολλών θανάτων, έτάφησαν οί πρώτοι νεκροί εις τó έρημον έκείνο μέρος τής έξοχής, όπου ιδρύθη κατόπιν τó νεκροταφείον.

Εις έκείνην τήν γωνίαν τού νεκροταφείου Ζακύνθου είχα σταθή κάποτε. Αί επιτύμβιοι επιγραφαι είχαν εξαλειφθή, άλλου όλοσχερως, άλλου κατά μέρος. Εις μίαν πλάκα όμως, προστατευομένην ύπό δύο μνημείων, έσώζετο άνεξίτηλος ή ακόλουθος επιγραφή:

ΑΝΑΣΤΑΣΙΩ ΚΑΡΑΒΙΑ
ΙΘΑΚΗΣΙΩ

ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΠΑΔΑΙΩ ΜΥΣΤΗ

ΟΙ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΑΥΤΟΥ

ΜΕΤΑΛΛΑΒΟΝΤΕΣ

ΤΙΜΗΣ ΚΑΙ ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ

ΣΗΜΑ

ΑΝΑΤΙΘΕΑΣΙΝ

ΕΤΕΛΕΥΤΑ ΤΗΝ Θ' ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ ΑΩΝΕ

ΤΟ ΟΑ ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΗΑΙΚΙΑΣ ΑΓΩΝ

Ο νεκρός τόν τάφον τού όποιου έστόλισαν με τήν άπέριτον αυτήν πλάκα οί μαθηταί του, είναι ο έξ Ίθάκης Αναστάσιος Καραβίας, ο όποιος έ χρημάτισε διδάσκαλος έν Ζακύνθω καί έδίδαξεν εις τόν έθνικόν ποιητήν μας τήν νεοελληνικήν γλώσσαν.

Η οικογένεια Καραβία κατάγεται εκ τής νήσου Κρήτης μετόφησε δέ εις τήν Ίθάκην, κατά τó έτος 1500, όπως άποφύγη τās πιέσεις τής Βενετικής κυβερνήσεως¹.

Ο Αναστάσιος Καραβίας έγεννήθη έν Ίθάκην, κατά τήν παιδικήν του δέ ήλικίαν μετέβη εις τήν Ευαγγελικήν Σχολήν τής Σμύρνης όπως εκπαιδευθή εις τὰ ελληνικά γράμματα. Η σχολή αυτή ιδρύθη κατά τó 1761, έδίδασκον δέ έν αυτή άνδρες άρετής καί παιδείας. Έκείθεν ο Καραβίας κατήλθεν εις τήν Ζακύνθον κατά τó 1811 ως διδάσκαλος τών ελληνικών γραμμάτων, καί πολλai οικογένειαι τόν προσέλαβον ως οικοδιδάσκαλον.

Κατά τήν εποχήν εκείνην επαγιωθη ή πολιτική τάξις τής Έπτανήσου ύπό τήν Άγγλικήν προστασίαν, καί επήλθεν ή διάδοσις τής εκπαιδύσεως. Ο πολιτικός κλύδων είχε καταπαύσει διαρκέσας άπό τού 1797 μέχρι τού 1809.

Ανιδρύθη τότε έν Ζακύνθω ελληνικόν σχολείον, εις τó όποιον προσελήφθη καί ο Καραβίας. Εις τó σχολείον έκείνο έμαθήτευσαν καί διάφοροι ελληνόπαιδες φεύγοντες τήν επανάστασιν τού 1821. Τό σχολείον τούτο ήρρισε νά διαλύεται άργότερον κατά τó 1824 ότε ιδρύθη, ύπό τού φιλέλληνοσ Άγγλου Φοιδερικού Νόρθ Γκίλφορντ, έν Κερκύρα ή Ίόνιος Άκαδημία.

Ο Καραβίας έ χρημάτισε διδάσκαλος εις πλείστας οικογενείας. Ο Ζακύνθιος ιστοριογράφος

¹ Βλέπε: Ιστορία τής νήσου Ίθάκης ύπό Ν. Καραβία Γρίβα. Έν Αθήναις, 1849, σελ. 115.

Ἐρμᾶνος Λούντζης εἰς τὰ ἀνέκδοτα ἀπομνημονεύματά του γράφει περὶ Καραβία τὰ ἑξῆς: «Ἐλαβον διὰ τὰ ἑλληνικὰ τὸν διδάσκαλον Ἀναστάσιον Καραβίαν μεταξὺ τῶν σχολαστικῶν σχολαστικώτατον, εἰδεχθῆ τὴν μορφήν. Ἡ εἰδέχθεια τοῦ προσώπου του, τὰ ἄγρια μαλλιά του, τὰ ὁποῖα ἄλλο κτένι παρὰ τοὺς ὄνυχας δὲν ἐγγώριζον, οἱ μικροὶ τοιμπλασμένοι ὀφθαλμοὶ του μὲ τὰ βλέφαρα καταφαγωμένα ὑπὸ τῆς εὐλογίας, ἡ ὁποία τῷ εἶχε διεστιγμένον τὸ πρόσωπον, τὸ ἄλογον τῆς διδασκαλίας του, ἡ κόλασις τῆς γραμματικῆς, ἡ σκαιοῦτης τοῦ ἦθους, τὸ βράνουσον τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ διδασκάλου τούτου, ὅλα ταῦτα συνετέλεσαν, ὥστε νὰ συλλάβω ἀκράδεντον ἀποστροφὴν πρὸς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα».

Ὁ Ζακύνθιος ὁμοῦς λόγιος καὶ πολιτικὸς Δημήτριος Καλλίνικος χρηματίσας μαθητῆς τοῦ Καραβία, μᾶς παρουσιάζει αὐτὸν ὑπὸ ἐντελῶς διαφορετικῆν μορφήν: «Ἐν τῷ σχολείῳ ὁ Καραβίας δὲν παρέδιδε τὰ ἑλληνικὰ κατὰ πῆχυν, ὡς ψυχία καὶ θρύμματα τῶν συγγραφέων. Χαραξῆς βαθιτάτην γραμμὴν μεταξὺ σχολαστικότητος καὶ φιλολογικῆς ἀναπτύξεως, ἔτρεχε κατόπιν τῆς ἐξηγήσεως τῶν κεμένων, τῆς ἐρμηνείας αὐτῶν, μὴ ποθήσας οὐδὲν ἕτερον ἢ ὅπως οἱ νέοι προσκλήσονται ὅσον ἔνεστι μεζονα γνώσιν τῶν συγγραφέων... Ἐξήγει τὰ ἀδρᾶ νοήματα τῶν συγγραφέων, τὴν ποιικίαν τοῦ ὕφους ἐκάστου αὐτῶν κατὰ τὴν σχέσιν ἐκάστου πρὸς τὴν πολιτικὴν καὶ τὰς φάσεις τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας. Ἐν ἅπλοισιν κείμενον ἔχων ἀνὰ χεῖρας, ἄνευ ἐξηγητικῶν πολλὰς σχολειῶν, καὶ ἐπικλίτων ἐπ' αὐτοῦ τὸ ἐπίκυρον μέτωπον, διηρημένους μετ' εὐστοχίας καὶ εὐροίας λόγου, μὴ περισπώμενος εἰς παρεκβάσεις, ἀλλ' ἀποβλέπων εἰς τὰ νεῦρα τοῦ λόγου καὶ τὴν ἀντίληψιν τῆς ἐννοίας»¹.

Εἰς πρόγραμμα τοῦ δημοσίου ἑλληνικοῦ σχολείου τῆς Ζακύνθου τῆς 26 Μαΐου 1825 ἀναγράφει ὁ Καραβίας τὰ μαθήματα τὰ ὁποῖα θὰ παρέδιδεν: «Ἀρχίζει ἡ τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων ἐρμηνεία ἀπὸ τὰς δὲκτῶ ὥρας π. μ. μέχρι μεσημβρίας. Ἡ μὲν πρώτη τάξις ἀπὸ 8 ἕως 9 1/2 ἔχουσα ὡς μαθήματα πρὸς τὸ παρὸν Ὀμήρου Ἰλιάδα καὶ Θουκυδίδη. Ἡ δευτέρα ἀπὸ 9 1/2 μέχρι τῶν 11 ἔχουσα ὡς μαθήματα Παραλλήλους Πλουτάρχου καὶ Ἀριθμητικὴν. Ἡ δὲ τρίτη ἀπὸ 11 μέχρι 12 ἔχουσα τὴν τοῦ Ξενοφάντος Κύρου Ἀνάβασιν καὶ Γραμματικὴν. Ἀναστάσιος Καραβίας διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης».

Ὁ Καραβίας ἦτο καλὸς ἑλληνιστῆς, ἀλλὰ ἄνθρωπος μετρίου νοῦ καὶ ἰδιορροῦθμου χαρα-

κτῆρος. Ἦτο ἀφελῆς τὸ ἦθος, ἐφόρει ἐλαφρὰ ἐνδύματα κατὰ τὸ θέρος καὶ τὸν χειμῶνα. Ἀπέθανεν κατὰ τὸ 1855 ἐκ τῆς ἐπιδημίας τῆς χολέρας, καὶ εἶναι ἐν τῶν πρώτων ταφέντων εἰς τὸ νεκροταφεῖον Ζακύνθου. Μερικοὶ ἐν Ζακύνθῳ ἐνθυμοῦνται ἀκόμη τὸν μικρόσωμον γέροντα, τὸν ἰδιότροπον καὶ σκαιὸν διδάσκαλον. Ἦτο διασώτης τῆς Ρωσσίας. Ἐνόμιζεν ὅτι οἱ Ρῶσοι θὰ κατέστρεφον τοὺς Τούρκους καὶ θὰ εἰργάζοντο πάντοτε ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ μεγαλείου.

Ὁ Καραβίας ἦτο φιλόπατρις εἰς τὸ ἄκρον. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἐφλέγετο ἀπὸ τὸ ὄνειρον τῆς μεγάλης Ἑλλάδος. Ἐν Ζακύνθῳ ἐγένετο Φιλικὸς καὶ κατηγήθη εἰς τὰ μυστήρια τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας¹. Ἡ Ζακύνθος κατὰ τὴν ἐπαναστάσιν ἦτο ἡ ἑστία καὶ τὸ καταφύγιον τῶν ἐπαναστατῶν καὶ προσφύγων. Ὁ Λαὸς τῆς Ζακύνθου περιέθαλλε μὲ ἀγάπην τὰ γυναικόπαιδα καὶ ἐδέχετο τοὺς πολεμιστὰς καὶ τὰς οἰκογενεῖας αὐτῶν. Ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ Πλαπούτας, ἡ οἰογένεια τοῦ Μάρκου Μπότσαρη διέμειναν ἐν Ζακύνθῳ. Κάτωθι τοῦ φρουρίου, πρὸς τὸν δρόμον τοῦ ψηλώματος, ὑπάρχει πεντηκτὸς ἐρειπωμένος ναῦσκος τιμώμενος ἐπ' ὄνοματι τοῦ τροπαιοφόρου Γεωργίου, καὶ ὅστις ἐχρησίμευεν ὡς ἐστία τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας ἐν Ζακύνθῳ. Ἐκεῖ ὀρκίσθησαν ἐπὶ ἱερᾶς εἰκόνης καὶ ἀργυροῦ πιστολίου οἱ διαπρεπέστεροι Ζακύνθιοι καὶ πολλοὶ ξένοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ διδάσκαλος Ἀναστάσιος Καραβίας.

Κάποτε ὁ Καραβίας μετέβη εἰς Ἰθάκην ὅπως ψηφισθῆ ἀρχιερεὺς ὑπὸ τοῦ κλήρου τῆς πατρίδος του, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχεν. Ἐπιστρέψας εἰς Ζακύνθον ἐξηκολούθησε νὰ παραδίδῃ μαθήματα. Τότε ὁ Σολωμὸς τὸν προσέλαβε διδάσκαλον ὅπως τελειοποιηθῆ εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀκολουθῶν τὴν συμβουλὴν τοῦ Σπυριδωνοῦ Τρικοῦπη.

Ὁ ποιητῆς τότε μόλις εἶχεν ἐπιστρέψει ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν ὅπου εἶχεν ἐμποτισθῆ τὸ εὐγενικὸν φῶς τῆς Τέχνης.

Ὁ Πολυλᾶς ἀναφέρει ὅτι ὁ Σολωμὸς ἔτρεφε μεγάλην εὐγνωσύνην πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς διδασκάλους του, οἱ ὁποῖοι ἐφανέρωσαν διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν ψυχὴν του τὸ Ὁραϊὸν καὶ τὸ Ἀληθές. Ὁ ποιητῆς ἠγάπησεν εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν τὴν Ἰταλίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἔγραψε τὸν στίχον:

ove barbaro giunsi e tal non sono.

Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ζακύνθον εἶχεν ἀνάγκην νὰ τελειοποιηθῆ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Τὰ ὀλίγα ἑλληνικὰ ὅπου εἶχε μάθει προτοῦ ἀναχωρῆσαι εἰς Ἰταλίαν, ὑπὸ τὸν ἱερέα Νικόλαον

¹ Βλέπε τὸ περιοδικὸν Ζακύνθιος Ἀνθῶν τοῦ 1877, ἔτος γ' ἀρ. 3.

¹ Βλέπε Ἱστορία Ἰονίου Κράτους ὑπὸ Π. Χιώτη, τόμ. Α'. Ζακύνθος 1874, σελίς 318.

Κασιμάτην, δὲν ἦσαν διόλου ἐπαρκῆ δι' αὐτὸν ὅπου ἠθέλε ν' ἀφιερῶσιν τὴν σκέψιν του καὶ τὴν ψυχὴν του εἰς τὴν ἑλληνικὴν πατρίδα.

Δεύτερος διδάσκαλος τοῦ Σολωμοῦ ἐπήρξεν ὁ Καραβίας. Βεβαίως ὁ ποιητῆς ἐξήτει περισσότερο νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὸ πνεῦμα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς σοφίας, παρὰ εἰς τοὺς ξηρὸς γραμματικὸς τύπους. Καὶ διὰ τοῦτο ἔπαμε μεγάλας προόδους εἰς μικρὸν χρονικὸν διάστημα.

Ἄλλὰ ὁ καλύτερος διδάσκαλος τοῦ Σολωμοῦ δὲν ἦτον ὁ Καραβίας, ἦτο ὁ Ζακύνθιος λαός, τὰ δημοτικὰ ἔσματα καὶ οἱ πλανόδιοι τραγουδισταί, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ τυφλὸς ἐκεῖνος

Νικόλαος Κοκονδρῆς, ὁ ὁποῖος ἔφαλλε διὰ τὴν τυρκαϊάν τῆς Ἱερουσαλήμ:

Ὁ Ἅγιος Τάφος τοῦ Χριστοῦ, ἐκεῖνος δὲν ἐκάη, Ἐκεῖ ποὺ βγαίνει τὸ ἅγιο φῶς ἄλλη φωτιὰ δὲν πάει.

Ὁ Σολωμὸς ἤκουε πάντοτε μὲ προσοχὴν τὸν τυφλὸν αὐτὸν ραφιδὸν διότι εἰς τὸν στίχον του εὗρισκε τὸ ποιητικὸν αἶσθημα τοῦ ζακύνθινου λαοῦ.

Καθὼς ὁ Δάντης, θὰ ἠμποροῦσε νὰ εἴπῃ καὶ ὁ Σολωμὸς, ὅτι ἀπὸ τὰ δημοτικὰ τραγούδια, τὰ θησαυροφυλάκια αὐτὰ τῆς λαϊκῆς ἐμπνεύσεως, καὶ ὄχι ἀπὸ κανένα διδάσκαλον, ἐδιδάχθη:

lo bello stile che gli ha fatto onore.

ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΔΟΚΙΜΙΑ ΤΟΥ ΕΜΕΡΣΟΝ—ΟΙΚΙΑΚΗ ΖΩΗ *

Εἰς ἐμὲ φαίνεται φανερόν, ὅτι αὐτὴ ἡ φωνὴ τῶν λαῶν καὶ τῶν καιρῶν ποὺ λέγει «δότε μας πλοῦτον καὶ νὰ δῆτε πῶς θὰ ἔχωμεν καλὸ σπιτικό», εἶνε καὶ ψεύτικη καὶ ἀφίνει ἀνέπαφον δλόκληρον τὴν δυσκολίαν. Εἶνε καλλίτερον βέβαια νὰ λέγωμεν: «δότε μας τὴν ἐργασίαν σας, καὶ τὸ σπιτικό θὰ γίνῃ». Δὲν βλέπω πῶς εἶνε δυνατόν ν' ἀποφύγωμεν τὴν σοβαρὰν ἐργασίαν, τὴν ἐργασίαν ὅλων καὶ κάθε ἡμέρας καὶ πολλὰ πράγματα ὑποδεκνύουν μίαν μετατροπὴν ποὺ ἀρχίζει νὰ ἐπικρατῆ εἰς τὰς ἰδέας καὶ εἰς τὰς ἐνεργείας τῶν ἀνθρώπων σχετικῶς πρὸς τὴν χειροτεχνίαν καὶ ἡ ὁποία ἠμπορεῖ νὰ προσεγγίσῃ πολλὴν ὠφέλειαν εἰς τὸ πρακτικόν μας ζήτημα. Μία νέα ἐποχὴ ἠμπορεῖ τὴν χειροτεχνίαν τοῦ κόσμου νὰ τὴν κατανεῖμῃ καλλίτερα μεταξὺ ὅλων τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας καὶ ἔτσι νὰ καταστήσῃ τὴν ἐργασίαν ὀλίγων ὥρων περισσότερον σύμφωνον μὲ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου καὶ ν' ἀυξήσῃ τὴν δύναμιν του. Ἄλλ' ἡ ἀναμόρφωσις ποὺ ἐπιδιώκεται εἰς τὰ οἰκιακά, δὲν πρέπει νὰ ἦνε μονομερῆς. Χρεωστῆ νὰ βελτιώσῃ δλόκληρον τὸ σύστημα τῆς κοινωνικῆς μας ζωῆς. Χρεωστῆ νὰ πηγάξῃ ἀπὸ ἀπλῆν ζωὴν καὶ ὑψηλὸν φρόνημα, χρεωστῆ νὰ ἀρῇ τοὺς φραγμοὺς τῆς κοινωνίας καὶ νὰ θεμελιώσῃ τὴν οἰκιστὴν ὑπηρεσίαν ἐπὶ ἄλλης βάσεως. Χρεωστῆ νὰ ἔλθῃ εἰς συνάφειαν μ' ἐκεῖνο ποὺ ὁ ἀνθρώπος εἰλικρινῶς ἀφιερώνεται εἰς τὸ ἐπάγγελμά του, — ὄχι καθὼς τὸ ἐξέλεξαν οἱ γονεῖς καὶ οἱ φίλοι του, ἀλλὰ καθὼς τοῦ τὸ ὑπέδειξε μὲ ἔρωτα καὶ μὲ σοβαρότητα τὸ δαιμόνιον του.

Καὶ δὲν ἐξηφανίσθη, φαίνεται, πᾶσα ἐλπίς δι' αὐτὴν τὴν ἀναμόρφωσιν. Βέβαια, ἐὰν ἀρχί-

σωμεν νὰ διορθώσωμεν τὰς λεπτομερείας τοῦ παρόντος μας συστήματος καὶ νὰ βελτιώσωμεν μερικὰς καὶ ν' ἀφίνομεν τὰς ἄλλας, δὲν θ' ἀργήσωμεν μετ' ὀλίγον ἀπὸ ἀπελπισίαν νὰ παραιτησωμεν τὸ ἔργον. Διότι αἱ κοινωνικαὶ μας συνθῆκαι ἀπέχουν ἀκόμη πολλὴ ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην. Ἄλλ' ἐὰν θέσωμεν τὸν πέλεκυν εἰς τὴν ρίζαν τοῦ δένδρου, θὰ ἔχωμεν ἐλπίδα περὶ προαγωγῆς τοῦ ἔργου μας. Ἄς κτυτάξωμεν λοιπὸν πῶς ἡ οἰκία μας μὲ τὸ κάθε τί της ν' ἀποτελῆ μαρτύριον, ὅτι ἡ καλλιέργεια τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ὁ τελικὸς σκοπὸς διὰ τὸν ὁποῖον ἐκτίσθη καὶ ἠντρεπίσθη, ὅτι στέκεται ἐκεῖ ὑπὸ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην διὰ σκοποὺς ποὺ εἶνε ὅμοιοι καὶ ὄχι ὀλιγώτερον εὐγενεῖς ἀπὸ τοὺς ἰδικούς των. Δὲν ἐστῆλόθη δι' ἑορτᾶς καὶ διὰ τὸν ὕπνον, ἀλλὰ ἡ πύκνῃ καὶ ἡ δρῆς μὲ χαρὰν θὰ καταβοῦν ἀπὸ τὰ βουνά των διὰ νὰ βαστάσωμεν τὴν στέγην ἀνθρώπων ποὺ εἶνε ὅσον καὶ ἐκεῖναι πιστοὶ καὶ ἀναγκαῖοι διὰ νὰ σχηματίσωμεν ἄσυλον, τὸ ὁποῖον πάντοτε στέκεται ὀρθάνοικτον εἰς ὅλους τοὺς καιροὺς καὶ ἀληθινούς ἀνθρώπους, μίαν αὐτὴν ποὺ εἶνε δλοφώτιστη ἀπὸ εἰλικρινείαν καὶ ποὺ θεῖα γαλήνη καὶ ἰλαρότης ξαπλόνεται εἰς τὴν μορφήν τῶν ἀνθρώπων καὶ δὲν ἀφίνει νὰ θολώσῃ ἡ διαύγεια τῆς ὑποστάσεώς των, ὅπου κατοικοῦν ἐκεῖ μέσα ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι ἠξέχοντι τί χρειάζονται καὶ δὲν ἐρωτοῦν τὸ σπῆτι σου πῶς πρέπει νὰ κωβερνηθῆ τὸ ἰδικόν των. Ἐχουν σκοποὺς καὶ δὲν χάνουν τὸν καιρὸν των εἰς μικρολογίας. Τὸ φαγὶ καὶ τὸ πιωτὸ δὲν ἀποτελεῖ τὴν τάξιν τοῦ οἴκου, ἀλλὰ ἡ γνῶσις, ὁ χαρακτῆρ καὶ ἡ δρᾶσις ἀπαιτοῦν τόσην ζωὴν καὶ παρέχουν τόσην ἐρῶσιν, ποὺ ἔπαυσε πλέον νὰ μελετᾶται μὲ τόσην προσοχὴν τὸ ἐδεσματολόγιον. Μαζὶ μὲ τὸν σκο-

* Τέλος: «Παναθήναια» 15 Μαΐου, σελ. 67.

πὸν ἤλλαξεν ἐπίσης καὶ ὁ γνῶμων μὲ τὸν ὁποῖον συνήθως ἐμετροῦντο οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ πράγματα. Πτωχεία καὶ πλοῦτος θεωροῦνται ἰώρα ἐκεῖνο πού καὶ εἶνε. Βαθμηδὸν θὰ κατανοηθῆ ὅτι μόνον ἐκεῖνοι εἶνε πτωχοὶ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι καὶ αἰσθάνονται πτωχὸν τὸν ἑαυτὸν τῶν καὶ ὅτι ἡ πτωχεία συνίσταται μόνον εἰς τὸ νὰ αἰσθάνεται τις τὸν ἑαυτὸν τῶν πτωχόν. Οἱ πλούσιοι καθὼς τοὺς φανταζόμεθα — καὶ μεταξὺ αὐτῶν οἱ πολὺ πλούσιοι — ἐὰν ἐξητάζοντο ὁρθῶς, θὰ εὐρίσκοντο πολὺ πτωχοὶ καὶ ὁρακένδυτοι. Πρὸ παντὸς οἱ μεγάλοι μᾶς κáμνον νὰ αἰσθανώμεθα τὴν ἀδιαφορίαν τῶν περιστάσεων. Ἀφυπνίζον τὰς ὑψηλότερας ἰδέας καὶ αἰσθήματα καὶ καταπνίγουν τὰς ποταπὰς ἕξεις τῆς ἀνέσεως καὶ τῆς εὐζωίας· αἱ ὑψηλότεραι ὁμῶς ἰδέαι παντὸς εὐρίσκον τὸ ἀντικείμενόν τῶν, ἐνῶ μόνον αἱ κατώτεραι συνήθειαι ἔχουν ἀνάγκη τῶν μεγάλων καὶ τῶν συμπλοσίων.

Ἔτσι λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος θὰ ἤξιζε νὰ εἶνε εἰς θέσιν νὰ λέγῃ: Τὸ σπῖτι μου εἶνε εἰς αὐτὸν ἔδῳ τὸν τόπον, διὰ νὰ κάμῃ τὸν τόπον εὐγενέστερον, — εἶνε σπῖτι πού οἱ ὁδοιπόροι εὐρίσκουν μέσα τροφήν καὶ ἀσυλον. Σὲ παρακαλῶ, ἀγαπητὴ οἰκοδόμοισα, μὴ ἐνοχλήσῃς τὸν ἑαυτὸν σου καὶ ἐμὲ μὲ τὴν φροντίδα σου διὰ νὰ στρώσῃς πλούσιον τραπέζι διὰ τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον καὶ τὴν γυναῖκα πού ἔκρουσε τὴν θύραν μας, ἢ διὰ νὰ σιγουρήσῃς κοιτῶνα πού τὸν ἐστόλισαν πολλοὶ κόποι. Αὐτὰ τὰ πράγματα ἐὰν τὰ θέλουν, ἔμπορῶν νὰ τὰ εἴδουν μὲ ἐν δολλλάριον εἰς κάθε χωρίον. Ἀλλὰ μὲ τὸ φέροισόν σου νὰ κάμῃς ὥστε αὐτὸς ὁ ξένος, ἐὰν θέλῃ, νὰ ἔμπορῇ νὰ ἀναγνώσῃ ἐπάνω εἰς τὴν μορφήν σου, εἰς τὸν τάνον τῆς φωνῆς σου καὶ εἰς ὄλην σου τὴν διαγωγὴν, τὴν καρδίαν σου καὶ τὴν σοβαρότητά σου, τὰς σκέψεις σου καὶ τὴν θέλησίν σου, πού δὲν ἔμπορεῖ νὰ τὰς ἀγοράσῃ εἰς τὴν πόλιν ἢ εἰς τὸ χωρίον καὶ τὰς ὁποίας διὰ νὰ τὰς ἴδῃ, προθύμως θὰ θελήσῃ νὰ υποβληθῇ εἰς τοὺς κόπους καὶ εἰς τὰς στερήσεις μακρινοῦ ταξιδίου. Νὰ στρώσῃς βέβαια τὸ τραπέζι καὶ νὰ ἐτοιμάσῃς καὶ τὸν κοιτῶνα διὰ τὸν ὁδοιπόρον, ἀλλὰ νὰ μὴ συγκεντρῶσῃς τὴν φιλοξενίαν, μόνον εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα. Τιμὴ εἰς τὸ σπῖτι ἐκείνο πού ἐπικρατεῖ ἐκεῖ ἡ ἀπλότης μέχρι τῶν ὁρίων τῆς στερήσεως, πού ἀγρυπνεῖ τὸ λογικὸν καὶ ἐπιβλέπει καὶ ἀναγινώσκει τοὺς νόμους τοῦ σύμπαντος, ὅπου ἡ ψυχὴ σέβεται τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἀγάπην καὶ ὅπου πᾶσα πράξις εἶνε ποιημένη ἀπὸ ἀληθινὴν τιμότητα καὶ εὐμενῆ εὐπροσηγορίαν πρὸς ἄλλους...

Ἐπάρχουν πολλὰ πτωχὰ σπῖτια εἰς μικρὰς καὶ μεγάλας πόλεις, ὅπου εὐφρῖα καὶ καλαισθησία καὶ κάποτε ἡ μεγαλοφυΐα κατοικεῖ μαζί μὲ τὴν ἔνδειαν καὶ τὴν κακοχίαν...

Σέβομαι τὸν ἄνθρωπον πού φιλοδοξεῖ ὄχι

δάφνας εἰς τὴν πολιτείαν ἢ εἰς τὸν στρατόν, ὄχι νὰ γίνῃ νομομαθὴς ἢ φυσιοδίφης, ὄχι ποιητὴς ἢ στρατηγός, ἀλλὰ νὰ εἶνε μάστορς εἰς τὴν τέχνην τῆς ζωῆς καὶ νὰ προστάται ἐπαξίως εἰς τὸ ὑπόδημα του ὡς κύριος ἢ ὑπηρετὴς, ὡς σύζυγος, πατὴρ καὶ φίλος. Ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὴν τὴν κλήσιν, ὡς καὶ δι' ἐκείνας τὰς ἄλλας, απαιτεῖται τόσον πολλὴ ἰκανότης — ἴσως τόση καὶ περισσότερη ἀκόμη — καὶ τὸ αἴτιον τῆς ἀποτυχίας μένει πάντοτε τὸ ἴδιον. Νομίζω ὅτι τὸ ἐλάχιστον τῆς οἰκιακῆς μας ζωῆς ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι δὲν φυλάττει τὴν ἀγιότητα τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἀτέλεια τῆς κυβερνήσεως, ἡ ἀτέλεια τῆς ἀνατροφῆς, ἡ ἀτέλεια τῆς θρησκείας εἶνε ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ μὲ τὴν ἀτέλειαν τῆς ἰδιωτικῆς ζωῆς.

Εἰς τὰ παλαιὰ παραμῦθια διηγοῦνται δι' ἓνα μανδύαν πού ἐστάλη ἀπὸ τὸν τόπον τῶν θαυμάτων ὡς δῶρον διὰ τὴν ὠραιότεραν καὶ ἀδωότεραν κόρην τῆς αὐλῆς τοῦ βασιλέως Ἄρτου. Θὰ ἐδίδετο ὡς γέρας εἰς ἐκείνην πού θὰ ἔμπορευσε νὰ τὸν φορέσῃ. Ὅλοι ἔτρεξαν νὰ τὸν δοκιμάσουν, ἀλλὰ δὲν ἐπῆγαιεν εἰς καμίαν. Διὰ τὴν μίαν ἦτο πολὺ πλατὺς, διὰ τὴν ἄλλην ἐσύροτο κατὰ γῆς εἰς πολὺ μᾶκρος καὶ ἡ τρίτη μόλις ἠδύνατο νὰ σκεπασθῇ μὲ αὐτὸν τοὺς ὤμους τῆς. Ἦρχισαν λοιπὸν νὰ λέγουν ὅτι ὁ Σατανᾶς ἦταν μέσα εἰς τὸν μανδύαν, ἀλλὰ μέσα εἰς αὐτὸν ἦτον ἡ ἀλήθεια καὶ αὐτὴ ἀπεγύμνωσε τὴν ἀσημίαν, πού ἡ καθεμία ἤθελε νὰ κρύψῃ. Ὅλοι μὲ φρίκην ἔφρευαν μακρὰν ἀπὸ τὸ φοβερόν ἐνδυμα, μόνον ἡ ἀθῶα Γενέλα ἤλθε μὲ τὴν παιδικὴν ἀφέλειαν καὶ κατώρθωσε νὰ τὸ φορέσῃ. Ἔτσι καὶ κάθε ἄνθρωπος εἰς τὰς σκέψεις του συναποφέρει μαζί του καὶ ἐν μέτρον ἀνθρώπινον, τὸ ὁποῖον δοκιμάζει εἰς κάθε παροδότην. Δυστυχῶς μεταξὺ πολλῶν χιλιάδων οὔτε εἰς δὲν φθάνει τὸ μέγεθος καὶ τὴν συμμετρίαν τοῦ προτύπου. Οὔτε ἐκεῖνος πού μετρεῖ, οὔτε οἱ ἄνθρωποι πού γυροῦν εἰς τοὺς δρόμους, οὔτε οἱ ἐκλεκτοὶ πού κινοῦν τὸν θαυμασμόν του — οἱ ἥρωες τοῦ γένους. Ἐὰν τοὺς ἐξετάσῃς μὲ κρίσιν, θ' ἀνακαλύψῃς ὅτι ὀλίγιστα πράγματα ἀρκοῦν διὰ νὰ τοὺς ἰκανοποιήσουν. Παρατηρεῖ μὲ πόσῃ ταχύτητά ἡ ζωὴ φθάνει εἰς τὴν κορυφήν καὶ πόσον μετρίως ἀπαιτήσεις ἔχουν οἱ περισσότεροι. Μόλις φθάσουν εἰς τὴν ὠριμότητα τῆς ἡλικίας τῶν, ὅλοι τυχαίνει νὰ ἔχουν ἓνα συμβάν, ἢ νὰ συνήνησαν κύκλον ἀνθρώπων ἢ νὰ διήλθον μίαν περίοδον τῆς ζωῆς, πού ἀποτελεῖ τὸ κρίσιμον σημεῖον τῆς ζωῆς τῶν καὶ τὸ γεγονός ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον καθορίζει τὴν ἱστορίαν τῶν. Εἰς τὰς γυναῖκας εἶνε τοῦτο ἔρωσ ἢ γάμος (πού εἶνε καὶ τὸ φρονιμώτερον) καὶ ὁμῶς εἶνε λυπηρόν ὅλας τὰς περιπετείας καὶ ὀλόκληρον τὴν σειρὰν μιᾶς ἀναπτυσσομένης ζωῆς νὰ τὴν καθορίσῃ καὶ νὰ τὴν ἐπιφοραγίξῃ μία τόσον πρῶτος καὶ συνήθως τόσον ἀπερισκέπτος περίοδος τῆς

ζωῆς, ὁποία εἶνε ἡ ἡλικία τοῦ νεαροῦ ἔρωτος καὶ τοῦ γάμου. Εἰς τοὺς ἄνδρας πάλιν τὴν ἀκμὴν ἀποτελεῖ ὁ τόπος τῆς ἐκπαιδεύσεώς των, ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἐπαγγέλματος, ἡ ἐγκατάστασις εἰς μίαν πόλιν ἢ ἡ μετοίκησις πρὸς δυσμάς ἢ πρὸς ἀνατολὰς ἢ κατὰ ἄλλο παρόμοιον μεγαλωμένον μικρολόγημα καὶ μόνον ὡς πρὸς τὴν σχέσιν μὲ τοῦτο ἀποκοτῶν ἐνδιαφέρον ὄλα τὰ κατόπιν ἔτη. Αὐτὸς εἶνε ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον δὲν δυσκολευόμεθα ν' ἀνακαλύψωμεν τί ἀποτελεῖ τὴν διασκέδασιν τοῦ καθενὸς καὶ ἐὰν ἀπαξ γνωρίσωμεν τὰ δύο ἢ τρία κύρια συμβάντα τῆς ζωῆς του, ἤξεύρομεν πλέον ἐκ τῶν προτέρων τί σκέπτεται διὰ κάθε νέον θέμα τῆς συνδιαλέξεως. Μὲ τὴν ἰδίαν εὐκολίαν παρατηροῦμεν τοῦτο καὶ εἰς τοὺς δῆθεν μορφωμένους, καθὼς καὶ εἰς τοὺς ἀμορφώτους ἀνθρώπους. Ἔτυχε νὰ ἴδῳ εἰς ἀκαδημαϊκὰς δημηγυρεῖς καὶ ἑορταίς, ἀνθρώπους εὐφρεῖς, πού ἐπανήλθον μετὰ δέκα ἔτη ἀφ' ὅτου τελευταῖον ἐγκατέλειψαν τὸ πανεπιστήμιον καὶ μοῦ ἐφάτησαν οἱ ἴδιοι καὶ ἀπαράλλακτοι νεανία, καθὼς καὶ ὅταν τὸ εἶχαν ἀφίσει. Τὰ ἴδια ἀστεία τοὺς διασκεδάζουν, τὸ ἴδιον ἄχυρον τοὺς ἐγαργάλιζε. Τὸ ἀνδρικὸν παράστημα καὶ τὰ δημόσια ὑπουργήματα μὲ τὰ ὁποῖα ἐπανήλθον τώρα στολισμένοι, μοῦ ἐφαίνετο ὡς μία πολυτελής μεταμπίσις — κάτω ἀπὸ τὰς πτυχὰς τῆς ἐξηκολούθου πάντοτε νὰ εἶνε ἀκόμη παιδία. Ποτὲ δὲν κατορθώνομεν νὰ ἤμεθα πολῖται τοῦ κόσμου, ἀλλὰ μένομεν ἐπαρχιώται, οἱ ὁποῖοι πάντοτε νομίζον ὅτι κάθε πρᾶγμα εἰς τὴν κομπολίαν τῶν εἶνε ὀπωσοῦν καλλίτερον παρὰ κάθε τι εἰς ὄλον τὸν ἄλλον κόσμον. Εἰς τὸν καθένα τὸ περιστατικὸν πού συγκεντρώνει τὴν περισσότερην σημασίαν, εἶνε ἀλλοιώτικον, ἀλλὰ εἰς τὸν καθένα ὑποθάπτει τὸ πῦρ ἐνὸς ἀχορτάστου ἐγωῖσμοῦ.

Τὸ περιστατικὸν αὐτὸ εἰς τὸν ἓνα ἦτον ὅτι ἐπῆγεν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔγινε ναυτικός, εἰς τὸν ἄλλον ἦσαν αἱ δυσκολαὶ πού ἀπῆντησεν εἰς τὰς σκουδὰς του καὶ τὰς ἐνίστησεν, εἰς τὸν τρίτον ἦτο τὸ ταξίδι πρὸς δυσμάς ἢ πέραν τοῦ Ὀκεανοῦ, εἰς τὴν Καντῶνα, εἰς τὸν τέταρτον ἢ παραίτησις του ἀπὸ τὴν ἀφρῆσιν τῶν Κουακέρων, εἰς τὸν πέμπτον ἡ νέα του διαίτα σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνας τῆς φυτοφαγίας, εἰς τὸν ἕκτον ἡ εἰσοδός του εἰς τὸν σὺλλογον πρὸς ἄρσιν τῆς δουλεμπορίας καὶ εἰς τὸν ἕβδομον ἡ παραίτησις του ἀπὸ αὐτῶν. Ἡ τοιαύτη ζωὴ εἶνε ζωὴ γέματη ἀπὸ μικρολόγηματα καὶ μηδαμινότητας. Πάρα πολὺ εὐκόλα ἰκανοποιούμεθα.

Τὸ λυπηρόν αὐτὸ ἀποτελεσμα πιστεύω ὅτι γίνεται ὁρατὸν καὶ εἰς τὴν ὑπόστασιν καὶ εἰς τὸ φέροισμον τῶν ἀνθρώπων. Οἱ ἄνθρωποι πού βλέπομεν τὸν ἓνα μέσα εἰς τὸν ἄλλον, δὲν μᾶς δίδουν τὴν εἰκόνα καὶ τὴν παραβολὴν τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ ἄνθρωποι πού βλέπομεν, τρέχουν εἰς τὸν

κόσμον σὰν νὰ τοὺς κυνηγοῦν μὲ τὸ μαστίγιον, εἶνε βασιανισμένοι, ζαρωμένοι καὶ φοβισμένοι ὅλοι φαίνονται σὰν οἱ ἀχαμνόντες ἀοράτων ἰπλέων. Πόσον σπάνια μᾶς παρέχεται ἀφορμὴ νὰ ἴδωμεν γαλήνην. Κάνενα ἄνθρωπον δὲν μᾶς ἐδόθη ἀκόμη νὰ ἴδωμεν. Δὲν γνωρίζομεν τὴν ὑψηλὴν του ὑπόστασιν, ἐκείνην πού ἀνήκει εἰς αὐτὸν καὶ πού ἡμερόνει καὶ μεταρσιώνει τὸν θεατὴν. Μεταξὺ μας δὲν ὑπάρχουν τέλειοι ἄνθρωποι καὶ τὸ πλῆθος δὲν δεικνύει καμίαν βίαν νὰ γίνῃ τέλειον. Καὶ ἐν τούτοις καθ' ὄλην μας τὴν ζωὴν τρέφομεν τὴν ἀκλόνητον πίστιν εἰς μίαν καλλίτεραν ζωὴν, εἰς καλλίτερος ἀνθρώπους, εἰς ἀγνάς καὶ εὐγενεῖς σχέσεις, παρ' ὄλην τὴν ἀπειρίαν μας ὡς πρὸς τὴν ἀληθινὴν ἀνθρωπίνην κοινότητα. Βεβαίως ἡ πρόθεσις τῆς φύσεως δὲν ἦτο, μὲ ὄλην αὐτὴν τὴν τεραστίαν σπατάλην μέσων καὶ δυνάμεως, ν' ἀρκεσθῇ εἰς τὴν παραγωγὴν τοιοῦτου ἀποτελέσματος, τόσον εὐθινοῦ καὶ τόσον μετρίου. Ἡ ἔφεσις τῆς καρδίας διὰ τὸ ἀγαθὸν καὶ διὰ τὸ ἀληθὲς μᾶς διδάσκει κατὰ καλλίτερον — ναί, αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἀποτελοῦν ὑπόδειξιν διὰ μίαν καλλίτεραν ζωὴν.

Κάθε ἀτομικὴ φύσις ἔχει καὶ τὴν ἰδικὴν τῆς ὠραιότητα. Εἰς κάθε κοινωνίαν, εἰς κάθε οἰκογενειακὸν κύκλον μᾶς ἐκπλήττει πάντοτε ὁ πλοῦτος τῆς φύσεως, ὁσάκις ἀκοῖομεν τόσους νέους τόνους πού ὅλοι εἶνε ἀρμονικοί, καὶ ὁσάκις βλέπομεν εἰς κάθε νέον ἄνθρωπον καὶ μίαν πρωτοτυπίαν τῆς συμπεριφορᾶς, πού ἔχει τὸ ἰδιαίτερόν της καὶ ἐξαιρετικὸν θέλητρον, καὶ ὁσάκις ἀναγινώσκομεν νέας ἐκφράσεις τοῦ προσώπου. Παρατηροῦμεν ὅτι διὰ τὸν καθένα ἡ φύσις ἔθεσε τὰς βάσεις ἐνὸς θείου οἰκοδομήματος, φθάνει μόνον ἡ ψυχὴ νὰ θελήσῃ νὰ κτίσῃ ἐπάνω εἰς αὐτάς. Δὲν ὑπάρχει πρόσωπον καὶ μορφή τὴν ὁποῖαν εἰς τὰς παραστάσεις μας νὰ μὴ ἔμποροῦμεν νὰ τὴν συνδέσωμεν μὲ μεγάλην δύναμιν τοῦ πνεύματος ἢ μὲ ἔκτακτον εὐγένειαν ψυχῆς. Εἰς τὴν πείραν μας, βέβαια, ἡ ὠριότης δὲν εἶνε, καθὼς ἔπρεπε νὰ εἶνε, ἡ φυσικὴ προῖκα τοῦ ἀνδρός καὶ τῆς γυναίκος, ἡ ὁποία ν' ἀνήκῃ αὐτονοήτως εἰς ὄλους, καθὼς καὶ ἡ αἰσθησις. Καὶ εἰς αὐτάς ἀκόμη τὰς ὠραίας ἢ ὠραιότης εἶνε σὰν ἓνας τεραστικὸς ἐπισκέπτης, — ἢ, καθὼς κάποιος ἐξεφράσθη, φθάνει εἰς τὴν ἀκμὴν της καὶ εἶνε τελεία μόνον εἰς μίαν στιγμὴν, πρὸ τῆς ὁποίας εἶνε ἀκόμη ἄσρος καὶ μετὰ τὴν ὁποῖαν εἶναι πλέον μαρμαμένη. Ἀλλὰ ἡ ὠριότης ποτὲ δὲν εὐρίσκειται εἰς ἀφθαστον ἀπόστασιν ἀπὸ τὰ μάτια μας. Κάθε πρόσωπον καὶ κάθε μορφή ὑποδεικνύει καὶ τὴν ἰδικὴν τῆς ὁρθῆς καὶ ὑγιᾶ κατάστασιν. Οἱ φίλοι μας δὲν εἶνε ἐκεῖνοι πού ἔμποροῦν νὰ εἶνε. Ποία εἶνε ἡ δύναμις πού μένει κρυμμένη ὑπὸ τοὺς χαρακτῆρας τῶν πλασμάτων τούτων ἀπὸ χῶμα καὶ σποδόν, τῶν πλασμάτων πού μᾶς ἀντικρύζουν εἰς τὸν δρόμον,

περι αὐτοῦ πῆγαινε νὰ ἐρωτήσης τὰς καρδίας ποῦ ἐδονήθησαν καὶ ἐσυγκινήθησαν ἀπὸ τὰ πλάσματα ταῦτα. Ἡ μυστηριώδης ἐπιρροὴ τῆς μορφῆς ἐπὶ τῆς φαντασίας καὶ τῆς διαθέσεως ὑπερβαίνει ὄλην τὴν φιλοσοφίαν μας. Τὸ πρῶτον βλέμμα ποῦ ἀντικρύζει τὸ ἰδικόν μας ἢ μπορεῖ νὰ μᾶς πείσῃ, ὅτι ἡ ὕλη φέρει μέσα της δυνάμεις ἀνωτέρας ἀπὸ τὰς ἰδικὰς της καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχουν νόμοι τῶν γραμμῶν καὶ τῆς ἐπιφανείας, οἱ ὅποιοι νὰ ἢ μπορέσουν ποτὲ νὰ ἐξηγήσουν τὴν ἀνεξάντλητον ἔκφρασιν τῆς μορφῆς. Βλέπομεν κεφαλὰς νὰ περιστρέφονται ἐπὶ τοῦ ἄξονος τῆς σπονδυλικῆς στήλης — καὶ τίποτε περιπλέον καὶ βλέπομεν κεφαλὰς ποῦ φαίνονται νὰ περιστρέφονται ἐπάνω εἰς ἓνα ἄξονα, τὸσον βαθὺν ὡς τὸν ἄξονα τοῦ κόσμου, — τὸσον βραδεία, νωχελῆς καὶ ὑπέροχος εἶνε ἡ κίνησίς των. Ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ συντρόφου μας θὰ μάθωμεν, ἂν οἱ μεγάλοι διδάσκαλοι τῆς σκέψεως καὶ τῆς ποιήσεως κατοικοῦν μέσα εἰς τὸ πνεῦμα του, ἢ ἂν τοῦ ἦνε ξένου. Βλέπομεν γραμμένην εἰς τὸ μέτωπόν του, ἂν τὸν συναντήσωμεν μετὰ πολλὰ ἔτη, πόσῃν πρῶτον ἐκαμεν ἢ ἂν ἔμεινε εἰς τὸ ἴδιον σημεῖον ὅπου τὸν ἀφήσαμεν.

Ἐνῶ λοιπὸν ἡ φύσις καθὼς καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐπίσης, μὲ νεύματα καὶ ὑπαινιγμούς, μᾶς ὑποδεικνύουν μίαν ἀληθινὴν καὶ ὑπέροχον ζωὴν, μίαν οἰκιακὴν διαχείρισιν ἀνταξίαν τοῦ κάλλους καὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ κόσμου, τὰ ἴδια μᾶς διδάσκουν καὶ κατ' ἴδιαν αἱ ἀρισταὶ ἐκείναι σχέσεις μὲ μερικὸν ἄνθρωπον, τὰς ὁποίας μᾶς ὠθεῖ πάντοτε ἡ καρδία νὰ συνάψωμεν. Εὐτυχὴς θὰ εἶνε ὁ οἶκος, ὅπου αἱ σχέσεις τῶν ἀνθρώπων καθορίζονται ἀπὸ τὸν χαρακτήρα κατὰ τὴν ὑπεριότητα καὶ ὄχι κατὰ τὴν κατωτάτην τάξιν, ὁ οἶκος ὅπου τὸν γάμον συνάπτει ὁ χαρακτήρ καὶ ὄχι ἡ σύγκυσις καὶ τὸ ἀνακάτωμα ἀφορμῶν ποῦ δὲν τολμῶμεν νὰ τὰς φανερώσωμεν. Ὁ γάμος θὰ εἶνε τότε δεσμὸς ποῦ εἰς τὸν καθένα ἐγγυᾶται τὴν πολυτιμότεραν χαρὰν καὶ τὴν τιμὴν, ποῦ εἰς τὸν ἕτερον ἢ μπορεῖ νὰ εἶνε σιωπηλὸς, διαρκὴς καὶ φυσικὸς εὐεργέτης. Naί, καὶ εἰς τὸν σκεπτικιστὴν ποῦ ἀμφιβάλλει ἂν ὁ ἄνθρωπος ἢ μπορῇ ἐν γένει νὰ ἐξηγήσῃ ἄλλους καὶ ὁ ἴδιος νὰ μεταρσιωθῇ μαζί, ὑπάρχει ἀρκετὴ ἀπάντησις μέσα εἰς τὸν πόθον καὶ εἰς τὴν δύναμιν, εἰς τὴν φαιδρὰν καὶ ἐξευγενιστικὴν συναναστροφὴν μὲ ἄλλους ἀνθρώπους, εἰς τὸ δυνατὸν τῆς ὁποίας ὅλοι οἱ ἐξέφρονες ἐπίστευσαν καὶ τῆς ὁποίας ἔλαβαν πείραν.

Τὸ στόλισμα ἐνὸς σπιτιοῦ εἶνε οἱ φίλοι ποῦ εἰσέρχονται καὶ ἐξέρχονται. Δὲν ὑπάρχει μεγαλιότερον συμβάν εἰς τὴν ζωὴν, παρὰ ἡ ἐμφάνισις εἰς τὸν κύκλον τῆς οἰκογενείας μας νέων προσώπων — προφανῶς ὡς ἓν τῆς πρῶτον τοῦ χαρακτήρου ποῦ τὰ ἐλάκει. Ὁραία ὁ Λάανδορ

εἰς τὸν ὄρισμόν του περὶ τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς προσθέτει: «αὐτὸς εἶνε ἐκεῖνος ποῦ ἢ μπορεῖ νὰ συγκαλέσῃ τὴν καλλίτερον συντροφίαν, ὁπόταν θελήσῃ...»

Αὐτὴ εἶνε ἡ εὐτυχία ἡ ὁποία ἐκεῖ ποῦ ἐγνωρίσθη πραγματικῶς, ὑπερβαίνει ὅλας τὰς ἄλλας ἱκανοποιήσεις, ἡ ὁποία εἶνε πολυτιμότερα τῆς πολιτικῆς, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν ἐκκλησιῶν. Διότι, δὲν εἶνε ἔτσι; — φανταζόμεθα ὅτι, ἂν οἱ ἄνθρωποι συνήντων ἀλλήλους, ὅπως ἔπρεπε νὰ συναντῶνται, ὅπως συναντῶνται μεγάλοι δυνάμεις — ὁ καθένας τῶν εὐεργέτης, διὰ τῶν ἀσθῆρ, πλούσιος εἰς ἔργα, εἰς ἰδέας, εἰς γνώσεις — θὰ εἴχαμεν τότε μίαν ἀληθινὴν πανήγυριν τῆς φύσεως, ποῦ συμβολικῶς θὰ τὴν παρίσταναν ὅλα τὰ πράγματα καὶ ἴσως ὁ ἔρως εἶνε τὸ ὑπερτάτον σύμβολον τῆς φιλίας, καθὼς καὶ ὅλα τὰλλα πράγματα φαίνονται ὅτι εἶνε σύμβολα τῆς ἀγάπης. Ἐκεῖ ποῦ μὲ τὴν πρῶτον ἀναπτύσσεται ὁ χαρακτήρ καθενὸς ἀνθρώπου, αἱ σχέσεις του πρὸς τοὺς ἀριστοὺς ἀνθρώπους, ποῦ εἰς τὰς ἀρχὰς ἐφαίνοντο νὰ ἔχουν μίαν ἰσοδυναμίαν μόνον χροιάν, ἀποκοῦν βαθμηδὸν μίαν σοβαρωτέραν σημασίαν, καὶ ἐκεῖνος θὰ ἔχη ὄρθα τὴν διδασκαλίαν τῆς ζωῆς, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀποκτήσει πείραν καὶ ἱκανότητα εἰς τὴν ἡθικὴν τῆς φιλίας.

Ἐκτὸς τῆς σημασίας ποῦ τὸ σπῆτι πρωτίστως ἔχει διὰ τὸν γάμον, τὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν φιλίαν, ὠφείλει ἐπίσης νὰ εἶνε καὶ ἔστι καλλιέργειας τῶν ὠραίων τεχνῶν καὶ εὐλαβοῦς λατρείας.

Πάν ὅτι ὀπωδηῆποτε εἰσάγει τὸν κάτοικον εἰς μίαν πλουσιωτέραν ζωὴν, πᾶν ὅτι μορφώνει τὸ μάτι καὶ τὸ αὐτί του καὶ τὸ χεῖρ του, ὅτι τὸν ξελαγαρίζει καὶ τοῦ δίδει ἔκτασιν, ἔδω μέσα πρέπει νὰ εὐρίσκῃ τὸ ἀσυλὸν του. Καὶ ὅμως δὲν πρέπει νὰ νομίζῃ κανεὶς, ὅτι ἡ κησις ὠραίων πραγμάτων εἶνε ἀναγκαῖα πρὸς τοῦτο καὶ δι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ ζητῇ νὰ μεταβάλῃ τὸ σπῆτι του εἰς μουσεῖον. Προτιμότερον θὰ ἦτον, ἂν ἐπανήρχετο πάλιν ἡ εὐγενὴς ἐκείνη συνήθεια τῶν Ἑλλήνων, καὶ τὰ δημιουργήματα τῶν ὠραίων τεχνῶν ἐπιμελῶς ἐσυνάζοντο μὲ τὸ εὐλαβὲς σέβας καὶ τὴν καλαισθησίαν τοῦ λαοῦ καὶ προσεφέροντο ἐλεύθερα εἰς ὅλους, ὡς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Καὶ τότε θὰ ἐδικαιούμεθα νὰ σκεπώμεθα, ὅτι καὶ οἱ ἴδιοι εἴμεθα καλλιτέχναι καὶ ὅτι ὁ καθένας μας εἶνε συναγωνιστὴς μὲ τὸν Φειδίαν καὶ μὲ τὸν Ῥαφαὴλ εἰς τὴν παραγωγὴν ἐκείνου ποῦ εἶνε ὠραῖον καὶ ἑξάισιον. Ἡ πηγὴ τοῦ ὠραίου εἶνε ἡ καρδία, καὶ καθὲν μεγαλόφρονος ἰδέα φωτίζει τοὺς τοίχους τοῦ δωματίου σου. Διὰ τί τὴν δύναμιν πρὸς ἔξιν τῶν φίλων μας νὰ τὴν χρεωστοῦμεν εἰς εἰκόνας καὶ δοχεῖα, εἰς δακτυλιολίθους καὶ εἰς εὐρυθμα κίττια; Διὰ τί νὰ μεταβαλλόμεθα καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι εἰς παραρτήματα τῶν ὠραίων οὐραίων μας; Ἐὰν δι' ἀγάπης καὶ

εὐγενοῦς φρονήματος πάρωμεν μέσα μας τὴν ὠραιότητα ποῦ θαυμάζομεν, θὰ τὴν ἐκχύσωμεν πάλιν ἔξω ἐπάνω εἰς τὸ καθεὶ ποῦ μᾶς περιτοιχίζει...

Δὲν ὑποτιμῶ τὴν εὐγενὴ ἐπίδρασιν τῶν ἀγαλμάτων καὶ εἰκόνων ἐφ' ἡμῶν. Ἀλλὰ πιστεύω ὅτι τὸ δημόσιον μουσεῖον μίαν ἡμέραν εἰς κάθε πόλιν θ' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τὰ ἰδιωτικὰ οἰκήματα τὸν σκοπὸν τῶν αὐτῶν, νὰ τὰ ἔχουν δηλαδὴ ἰδικὰ των καὶ νὰ τὰ ἐκδέτουν...

Ἐκεῖ ποῦ λατρεύεται τὸ κάλλος, χρεωστοῦν νὰ φθάσουν εἰς ἐκεῖνο τὸ σημεῖον, ποῦ τὸ σπῆτι νὰ θεωρηθῆ ὡς ἱερὸς ναὸς. Ἡ γλώσσα μιᾶς ἐποχῆς ἀξέστου διετύπωσε τὴν φράσιν, ὅτι τὸ σπῆτι κάθε ἀνδρὸς εἶνε ὁ πύργος του, ἀλλὰ ἡ πρόοδος τῆς ἀληθείας θὰ μεταβάλῃ κάθε σπῆτι εἰς βωμόν. Δὲν θ' ἀνοίξῃ ἐπὶ τέλους ὁ ἄνθρωπος τὰ μάτια του νὰ ἰδῇ πόσον προσφιλεῖς εἶνε εἰς τὴν ψυχὴν τῆς φύσεως, — πόσον αὐτὴ εἶνε σιμά του; Δὲν θὰ ἰδῇ ἀνάμεσα ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα ποῦ ἐσφαμένως τ' ἀποκαλεῖ σύμπτωσιν, ὅτι πάντοτε καὶ αἰωνίως ἐπικρατεῖ ὁ νόμος, ὅτι τὸ ἀτομικὸν του εἶναι εἶνε ἓνα κομμάτι μόνον τοῦ νόμου τούτου, ὅτι ἡ ἔστια του εἶνε μέσα εἰς τὴν ἰδικὴν του τὴν ἀνεξιχνίασθην καρδίαν, ὅτι ἡ οἰκιακὴ του διαχείρισις, ἡ ἐργασία του, ἡ εὐτυχία καὶ ἡ δυστυχία του, ἡ ὑγεία του, οἱ τρόποι καὶ ἡ συμπεριφορὰ του, ὅλα ἐπὶ τέλους δὲν εἶνε ἄλλο, παρὰ μία ἀκριβὴς καὶ λεπτομερὴς, ἔστω καὶ εἰς ἀπειρώς ἐλάχιστον μέτρον, ἀναπαράστασις τοῦ δαιμονίου τῆς αἰωνίου Προνοίας; Ἐὰν συναισθανθῇ τὸν νόμον, θὰ παύσῃ ν' ἀμφιβάλλῃ καὶ ν' ἀπελπίζεται. Ἐφ' ὅσον τὸν βλέπει, κάθε σκέψις του καὶ πᾶσα πράξις ἐξευγενίζεται καὶ ἀποκαθαίρεται καὶ θὰ διαπνέεται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθινῆς εὐσεβείας. Εἶνε ἀνάγκη ἡ καθ-

ἀγίασις τῆς Κυριακῆς νὰ σημαίνῃ βεβήλωσιν ὀλοκλήρου τῆς ἑβδομάδος; Ἡ μήπως καθηγιασθησαν αἱ ἐκκλησίαι μας, διὰ νὰ βεβηλωθῶν τὰ σπῆτια μας; Ἄς ἀναποδογυρίσωμεν αὐτὰ τὰ μάγια. Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ στρέξῃ εἰς τὰ ἰδικὰ του πόδια. Νὰ μὴ ἐνθυμῆται τὴν θρησκείαν του μόνον εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις, καὶ οἱ παλμοὶ τῆς σκέψεως, ποῦ φθάνουν μέχρι τῶν περάτων τοῦ σύμπαντος, πρέπει νὰ πηγάζον ἀπὸ τὴν μυχιαν ζωὴν τοῦ σπιτιοῦ. Ὁ λόγος διὰ τὸν ὅποιον ἐπροορίσθη ἡ οἰκιακὴ ζωὴ καὶ ἀνηγέρθη ἡ προστατευτικὴ στέγη, εἶνε διὰ νὰ παρέχῃ τοιαύτην παρηγορίαν καὶ ἀνακούφισιν καὶ διὰ νὰ ἐπιδιώκῃ τοιοῦτον τελικὸν σκοπὸν. Ἐὰν ζητοῦνται νὰ ἐπιτευχθῶν μόνον ἐν μέρει, ἢ μπορεῖ ἡ πολιτεία, ἢ μπορεῖ τὸ ἐμπόριον, ἢ μπορεῖ τὸ κλίμα, ἢ μπορεῖ ἡ ἐργασία πολλῶν ὑπὲρ ἐνὸς νὰ ἐπιφέρῃν καλλίτερον, ἢ ὄχι τὸσον καλὸν ἀποτέλεσμα. Χωρὶς αὐτοὺς τοὺς σκοποὺς ἡ κοινωνία εἶνε σαθρὰ καὶ ἡ πολιτεία παραβίασις. Πιστεύω ὅτι ὁ ἦρως ποῦ τὴν ἡμερὸν θὰ μᾶς ἔκαμε τὴν ἐντύπωσιν ἐνὸς Φωκίανος ἢ Ἐπαμεινώνδα, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶνε νικητὴς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς οἰκιακῆς ζωῆς. Ἐκεῖνος ποῦ θαρραλέως καὶ ἱπποτικῶς καταδαμάζει τὴν μέδουσαν ταύτην τῶν ἀστικῶν ἡθῶν καὶ τοῦ συρμοῦ, καὶ δευνύει εἰς τοὺς ἀνθρώπους πῶς ἢ μποροῦν νὰ ζήσουν καθαράν, ὠραίαν καὶ ἡρωϊκὴν ζωὴν μέσα εἰς ὄλην τὴν ἀθλιότητα τῶν πόλεων καὶ τῶν χωριῶν μας, ἐκεῖνος ποῦ θὰ μὲ διδάξῃ νὰ τρώγω τὸ ψωμί μου καὶ ν' ἀπολαμβάνω τὴν ἡσυχίαν μου καὶ νὰ φέρωμαι πρὸς τοὺς ἀνθρώπους χωρὶς ν' ἀναγκάζωμαι κατόπιν νὰ ἐντρέπωμαι, αὐτὸς θ' ἀποδώσῃ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν τὴν λάμπην της, καὶ τὸ ὄνομα του θ' ἀποβῇ ἄξιον τιμῆς εἰς τὴν ἱστορίαν.

Μεταφραστὴς Θ. Χ. ΦΑΩΡΑΣ

Ο ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ

Εἰς τὸ ἐρχόμενον τεῦχος θὰ δημοσιεύσωμεν ὀλόκληρον τὸ δράμα τοῦ φίλου συνεργάτου μας κ. Πέτρου Ψηλορείτη, ποῦ ἐβραβεύθη εἰς τὸν τελευταῖον Λασσάνειον διαγωνισμόν. Τώρα δημοσιεύομεν τὸ μέρος τῆς κρίσεως τοῦ εισηγητοῦ κ. Σ. Κ. Σακελλαροπούλου, τὸ σχετικὸν μὲ τὸ βραβευμένον ἔργον. Ἄς σημειωθῇ ὅτι εἰς τὸν διαγωνισμόν ὑπεβλήθη μὲ τὸν τίτλον *Θυσία*, ἀλλὰ κατόπιν ὁ συγγραφεὺς ἔδωκε τὸ ὄνομα τοῦ ἥρωος «Πρωτομάστορας».

Ἡ «Θυσία», δράμα δίπρακτον, πεζόν, εἰς ἀγῆν δημώδη γλώσσῃ, μετ' ἀποχρώσεων διαλεκτικῶν τοῦ Κρητικοῦ ἰδιώματος. Τὸ δράμα ἔχει ὡς βᾶσιν τὰ πασίγνωστον δημοτικὸν ποίημα «Τὸ γεφύρι τῆς Ἄρτας», τὸ ὅποιον καὶ ἄλλοι δύο Ἑλληνες ποιηταὶ ἔδραματοποίησαν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους.

Ὁ ποιητὴς ἠθέλησε νὰ δραματοποιήσῃ τὴν παράδοσιν καὶ μετέπλασε τὸν μῦθον ὡς ἔξῃ. Ἐν τῇ πρώτῃ πράξει, ἠτις ἔχει χαρακτῆρα ἐπιβλητικὸν καὶ ἄγριον, ἡ γέφυρα εἶναι συντελεσμένη. Οἱ ἐργάται χοροῦσι ἐπὶ τῇ ἐπιτελέσει τοῦ ἔργου, ἀδιγανίδες κρίζουσι μὲ τὰ οἰκία εἰς αὐτὰς ὄργανα, χορὸς δὲ θεοριτῶν χαιρεῖ μὲν ἐπίσης, ἀλλ' ἔχει καὶ φόβους μήπως πάλιν καταπέσῃ ἡ γέφυρα τὸν αὐτὸν φόβον ἔχει καὶ χορὸς γυναικῶν, ὃν ἐκφράζει μάλιστα διὰ πολλῆς ἐπαναλήψεως τοῦ αὐτοῦ αἰσθηματος. Ὁ φόβος ἐπιτείνεται καὶ πάντες ζητοῦσι νὰ μάθωσι τί θὰ συμβῇ παρὰ τῆς γηραιᾶς Μᾶνας. Τὸ κακὸν γίνεται βαθμηδὸν δεινότερον ἀπειλεῖται ἡ κατὰ πτωσις τῆς γεφύρας. Ὁ ποταμὸς «πεινᾷ, μονγκρίζει ὡς πεινασμένον θηρίον καὶ ζητᾷ κορμὶ ἀνθρώπου». Ἐν τούτοις ἐρχεται ἡ θυγάτηρ τοῦ ἀρχοντος τοῦ τόπου Σμαράγδα, ἡ ὁποία «κρατεῖ τὰ χαρίσματα». Ὁ παράφρων τραγουδιστὴς ὅστις ἀπὸ τὴν ἀγάπην ἔπαθε, λέγει: «Εἶμαι τὸ χελιδόνι! Ἐοπίσω, νά, ἔρχεται ἡ Ἄνοιξις! Τὰ μαλλιά της, τὰ μάτια της, οἱ ποδοὶ τῶν χειρῶν της, τὰ λακκουδάκια ποῦ κάνουνε τὰ μάγουλά της ὡς

γελά. όλα της, όλα της ξεχειλίζουν από άνθος και από φως τραγουδιών!» Διανέμει εις πάντας δώρα. Έρχεται και ο Πρωτομάστορας τόν οποίον παραφύρα, αλλά μυστικά, αγαπή ή Σμαράγδα, εξ ίσου υπ' αυτού αγαπωμένη. «Και έμένα, λέγει, τί μου κρατείς, Σμαράγδα;» — Ρόδα! ρόδα (τόν σκεπάζει από ρόδα. Σκορπίζονται εις τα μαλλιά του, εις τους ώμους και χάρμο) — «(της φιλεί τα χέρια). Ω πόσο αγαπώ τα χέρια σου, σάν άγκαλιές μου φέρνοννε τα χάρια και τα ρόδα!»... Και μετ' όλίγον. «Μήτε και σ' δεν έξερεις, Πρωτομάστορα, λέγει ή Σμαράγδα, ποιόν αγαπής πιά πολύ, την τύχην σου ή έμένα». — «Σώπα, Σμαράγδα, σώπα, άποκρίνεται εκείνος, παιδίστικοι φόβοι άδικα ταράζουνε την ψυχή σου... Σίδερο τό γεφύρι, σίδερο και ή δύναμή μου!»... — «Σώπα, μίλε σιγανά, Πρωτομάστορα. Όταν λέμε πώς είμαστε εντυχημένοι, πρέπει να τό λέμε από μέσα μας, μήν τύχει και τό άκούσει ή Μοίρα!» Έν τούτοις ή κακή προαισθήσις καταλαμβάνει επί μάλλον και μάλλον την ψυχήν της Σμαράγδας... Άκούονται βρονταί, φόβος και τρόμος κατέχει τούς δύο χορούς, τών άνδρών και τών γυναικών, οτινες αιτιώνται τόν Πρωτομάστορα. «Η γή θα σχιστή και θα σέ καταπιή παράνοια». Κατά την στιγμήν ταύτην, έρχεται ο Άρχοντας. «Τί τρέχει; λέγει, γιατί δεν χορεύετε, γιατί δεν τραγουδάτε;»... «Έλα κοντά μου, Πρωτομάστορα, είμαι εύχαριστημένος μαζί σου σήμερα. Τώρα πού περνούσα από τό γεφύρι άπάνω, στάθμα καταμείσθης και κύτταξα τόν ποταμόν άποκάτω μου... Ά, μούγκριζε και φώναζε σάν θεοιό μέσα στά σιδερένια κάγκελα! Φρένιζε σάν άτι άμέρωτο πού για πρώτη φορά νοιώθει στό στόμα του χαλινόρι! Από τη νύχτα πού έπνιξε τό γυιό μου, τ' άρκίστηκα σκλάβο να σέ κάμω και να περνοδιαβαίνου άποπάνω σου οι άνήμπορες γυναίκες και τα κοπάδια τά πρόβατά μου και τα κοπάδια οι ραγιάδες μου!»... «Και τώρα, Πρωτομάστορα, τί θές να σου χαρίσω; Ζήτησε δ,τι θές, θα τόχη!» — «Θέλω να χτίσω, Άρχοντα, ένα μεγάλο σπίτι, στή μέση-μέση του χωριού, κ' εκεί να στεφανώθω τη γυναίκα πού διάλεξα!» — «Πράμα μικρό για πληρωμή μου ζήτησες. Θα τόχη!»... Μείνε μαζί μου, Πρωτομάστορα, κ' έγώ με έξοδα δικά μου, όσο μεγάλο σπίτι θές σου χτίξω... Κ' έγώ ο ίδιος, Πρωτομάστορα, θε να σέ στεφανώσω». Η Σμαράγδα άκούουσα τούς λόγους τούτους λέγει κατά μόνας και τρέμουσα. «Άκούω την καρδιά μου να σπάση απ' τη χαρά». ο δε Άρχοντας έρωτά. «Και με τό καλό, πού είναι ή γυναίκα, ή τυχερή πού διάλεξε ή καρδιά σου;» Άλλά — μεταχειρίζομαι τās λέξεις του ποιητού — «τη στιγμή πού ο Πρωτομάστορας κάνει να προχωρήσει για να δείξη τη γυναίκα πού διάλεξε, άρχίζουν δυνατές βροντές, τό γεφύρι τρέμει... ο καρδός σκοτεινιάζει. Η μπάρτα άγριεύει-άγριεύει και σιμώνει. Ο χορός έντρομος στενάζει. Ένα κομμάτι γεφύρι γυριμίζεται με φοβερό πάταγο. Οι μαστόροι τρέχουν στό γεφύρι άπελπισμένοι». Κατά την φοβερήν ταύτην καταστροφήν έρχεται ή Μάνα, ή όποια «τά ξεφει όλα και έσκαψε σ' όλα τα βοτάνια, και τα βοτάνια άνοιξαν τα φύλλα τους και της είπαν τί άρρώστεια καθένα τους γιατρέψει». Εις μίαν ώραίαν και μεγαλοπρεπή σκηνήν, ή Μάνα, ως ο Τειρεσίας της άρχαιας τραγωδίας έξαγγέλλει τόν τρόπον της σωτηρίας και κατονομάζει συγχρόνως τόν ένοχον. «Ο Πρωτομάστορας! Νά, ποιος φταίει! Νά, ποιος χαλά τό γεφύρι». Διά σκοτεινών ύπαινηγμών δηλοί ή Μάνα διά τί πταίει ο Πρωτομάστορας και επί τέλους έκφράζεται σαφέστερον... «... τα χέρια του δεν είναι άγνά για τά μεγάλα έργα! Δεν είναι άγνός, δεν είναι άγνός! Τα φιλά της γυναίκας τρανταφυλλένια ύφαινοννε άντάρα μπροστά από τά μάτια του και δεν τόν άφίνον να άγναντέψη καθαρά και άλόγως. Τό μυστικόν γίνεται όλίγον κατ' όλίγον φανερόν. Ο Πρωτομάστορας είχε κατ' έκάστην νύχτα κρυφίας σχέσεις

πρός την Σμαράγδα, διά τούτο δεν ήτο άγνός, διά τούτο δεν ήδύνατο να συντελέση τό μέγα έργον... «Άρχοντα, λέγει πρό τούτου ή Μάνα, μεγάλη θυσία ή Μοίρα ζητά». Και ο Άρχοντας, ως άλλος Οιδίπους «όρκίζομαι, λέγει, όποιος και αν είναι, και έγώ ο ίδιος να είμαι εκείνος πού άνοχητά ή Μοίρα, όρκίζομαι να τόν παραδώσω με τά δικά μου τά χέρια στό θάνατο για να σώσω τό χωριό...» Υποδεικνύομεν τά πράγματα διότι δεν είναι δυνατόν να παρακολουθήσωμεν εν ταις λεπτομερείαις την όλην εξέλιξιν του δράματος μέχρι τέλος της Α' πράξεως. Αί σηναι αί διαδεχόμεναι αλληλάς είναι πολύ ποιητική και πολύ τραγική. Μεταξύ της Α' και της Β' πράξεως παρεμβάλλεται εν intermezzo, όπως δι' Ιταλικής λέξεως τό όνομάζει ο συγγραφεύς και τό όποιον θα όνομάζομεν ήμεις έμβολιμον έσμα, αν ήτο έσμα (όπως έπρεπε) και δεν ήτο πεζόν ποίημα. Είναι όμως πάντως εύστοχος ο συνδυασμός του χορού της άρχαιας τραγωδίας και τών έμβολιμων, τών intermezzi του κρητικοίταλικού δράματος. Και εν τη άρχή της Β' πράξεως ο Άρχοντας υπενθυμίζει τόν Οιδίποδα έπαναλαμβάνων νέαν υπόσχεσιν ότι θα καταδικάση άμειλίχτως πλέον την γυναίκα ήτις παρέσυρε τόν Πρωτομάστορα. «Όποιος από σάς την γνωρίζει, τό κριμα όλου του λαού να είναι στό κεφάλι του επάνω και στό κεφάλι τών παιδιών του, βουνό κατάρα, αν δεν την μολοήση. Όποια θέλει άς είναι, και κόρη του άς είναι και άδερφή!» Προσπαθούσι να φέρωσι τόν Πρωτομάστορα εις έξαναγκασμόν να μολοήση, αλλά κατ' ήν στιγμήν δίδει ο Άρχοντας την προσταγήν: «Σύρετέ τον να χτιστή», ή Σμαράγδα δεν δύναται πλέον να κρατηθή «και μ' ένα θριαμβευτικό άναιτίναγμα όλου του κορμού, φωνάζει. «Σταθήτε, σταθήτε! έγώ τόν αγαπώ». Δεν άρκείται δε εις τούτο, άλλ' εν τώ μέσω της γενικής πάντων καταπλήξεως και πρό πάντων του πατρός της, άναγκάζει και πάλιν «τόν αγαπώ φανερά και ξεσκεπα, πέρα πέρα... Άς τό άκούσουν όλοι. Έλάτε, έλάτε, αγαπώ τόν Πρωτομάστορα». «Ότε δε μετ' όλίγον άνδρες και γυναίκες άρχίζουσι πάντες να την αιτιώνται και ταπεινάς να λέγωσιν ότι έχουν συλλάβει πολλάκις ύπονοιás περί του πράγματος και μάλιστα ότι την είδον άσχημονούσαν, ή Σμαράγδα ύπερηφάνως και με ύψηλήν την κεφαλήν όρττει κατά πρόσωπον αυτών, ενφ' μέλλει μετ' όλίγον να άποδάνη, τās έξής ύστάτας κραυγάς: «Ά, φωνάζετε τώρα και άλυχάτε, σάν σκυλιά γύρω στην έτοιμοθάνατη άλαφρίνα! Ναι, ναι, όλοι με είδατε. Τί με μέλει; Ως τώρα σάς έρωχηνα κατάσθηθα την άμορφία μου, τώρα σάς οίχνομ και την άγάπη μου! Μη φωνάζετε. Μη χαιρέτε για τό χαμό μου. Και τί πώς θα πεθάνω; Όλος ο ποταμός δεν θα μπορέση να σβύση από τό κορμί μου την άγάπη!» Η «θυσία» τελείται αλλά με μίαν σκηνηκήν παράτασιν, ή όποια ίσως έννευριζει. Αί σηναι αί περιγράφουσαι καταστροφάς, πρέπει γοργότερον να διεξάγονται. Τό τέλος υπενθυμίζει τόν θάνατον της Αντιγόνης. Απου δέ ή ήρωίς της άγάπης, ή Σμαράγδα, θάπτεται ως σφαχτάρι διά να στοιχειωθή ή γέφυρα, ο ήρωος της εργασίας ο Πρωτομάστορας λέγει προς τούς άνθρώπους του. «Σημιαθήτε! Η δουλειά μας έδώ τέλειωσε! Πάμε!» Δεν ύπόχει άμφιβολία, τό δράμα, συμβολικόν, της σχολής του Μαίτρερλιχ, είναι έργον δυνατής έμπνεύσεως και ένχει και ποιήσιν πολλήν. Έχει όμως αί ελαττώματα. Κυριώτατον αυτου έλάττωμα είναι ότι έγράφη εις πεζόν λόγον. Τό έντελώς φανταστικόν τούτο δημούργημα έπρεπεν εξ άπαντος να έχη και την μορφήν ποιητικήν, έμμετρον. Ο πεζός λόγος είναι παντελώς άνάμοστος εις έργον τό όποιον ίσως είχεν ανάγκην

1 Τού έήματος τούτου γίνεται έμφαντική κατάχρησις.

και υπό μουσικής να υποβαστάζεται. Άλλ' εκτός τούτου έχει ειδικώτερον και ο εισηγητής της κρίσεως να παρατηρήση ότι θα έξηλείφετο ή άνιαρά ένιοτε μακρηγορία, ήτις εξ άπαντος θα καταπονή τόν θεατήν κατά την επί σκηνης παράστασιν αν τό δράμα συντελέσει εις μίαν μόνον πράξιν. Θα είναι δε εύχερης ή παράστασις τοιούτου έργου; Έρχομεν την γνώμην ότι δεν είναι πάντοτε υπό την έποψιν ταύτην επιτυχής ή δραματοποιήσις έξόχου δηγηματικού ποιήματος, όσον και αν ένέχει εν εαυτή ή διήγησις δραματικά στοιχεία. Υπενθυμίζομεν την άποτυχίαν πάντων εκείνων οτινες έπειράθησαν, και τελευταίου του D'Annunzio, να δραματοποιήσωσι τό θαυμάσιον έπεισόδιον της Φραντζέσκας του Δάντου. Λαβόν δε ως βάση του δράματος του ο ποιητής τό Γεφύρι της Άρίας, ένα εκ τών άδαμάντιων της δημοτικής ήμυν Μούσης, ήκολούθησε μεν αυτό τυπικώς και έξωτερικώς μετά πολλής τέχνης και μετ πολλής ποιητικής έμπνεύσεως, άλλ' ήλλοίωσε τόν χαρακτήρα αυτου τόν έσωτερικόν. Τό Γεφύρι βάσιν έχει την πρόληψιν εκείνην κατ' ήν παντός οιδυθήποτε κτίσματος πρέπει να στοιχειωθώσι τά θεμέλια, και όσον δυσκολώτερα είναι (ή γέφυρα είναι δύσκολος ένεκα του όρημητικού δένεματος! του ποταμού) ή θεμελίωσις, τόσοον πολυτιμότερον πρέπει να είναι τό θύμα. Έπειτα δε διαλάμπει εν τώ τέλει του ποιήματος και έξαιρείται ή άδελφική άγάπη, άίσθημα γνησιώτατα έλληνικόν,

ΑΝΤΙΛΟΓΙΑΙ

[Η έποχή τών αυτοκινήτων, τών αεροπλάνων και της μεγάλης ταχύτητος εν γενεί, έφερε και εις την φιλολογίαν την όρεξιν της συντομίας. Η συμπύκνωσις της σκέψεως εις γνωμικά και άποφθέγματα έγινε πάλιν του συρμού. Και ο συρμός αυτός μάς έδωκε τελευταίως μερικά ώραία βιβλία, μεταξύ τών όποιων είναι και τό δύο τομιάκι τών «Αντιλογιών» του Charles Regismanset, από τά όποια θα προσφέρωμεν από σήμερα τά έκλεκτότερα μέρη].

Μερικοί άρέσκονται να κυβερνοϋν την εϋαισθησίαν τους. Χαμένος κόπος. Δεν έχουν καθόλου.

Έχεις ένα φίλον; Φύλαξέ τον καλά.

Με την φαντασίαν μου, ή εις τό όνειρόν μου έδολοφόνησα μερικάς δωδεκάδας ανθρώπων.

Ένας άνθρωπος έμπιστεύεται εις τόν χειρότερον έχθρόν του. Μία γάτα ποτέ. Και ο άνθρωπος θεωρεί τόν έαυτόν του άνωτερον ζών.

Είμπορείς να κρίνης τόν Θεόν, τόν Ραφαήλ τόν Μακαβέλην ή τόν Σαίξπιερ. Αυτό λέγεται κριτική. Έρχοιες όμως τόν πατέρα σου ή την μητέρα σου; Αυτό λέγεται βλασφημία.

Ο άνθρωπος κάμνει εύχαρίστως τούς άλλους συμμετόχους τών βασάνων του. Της χαράς του ποτέ.

Ο ποιητής άντικατέστησε ξενικήν ιδέαν, την όποιαν εύρίσκω ως εν έμβρέφω εις εν ποίημα τού 'Υπεν. Δεν ήξέυρω αν είχε πρό όφθαλμών τό ποίημα τό έπιγραφομενον Εις τα ύψη (Paa Vidderne). Όσον άναβαίνει προς τά ύψη ο ήρωος ο έκεί περιγραφόμενος, τόσοον εκδιώκονται από τού πνεύματος του αί ήδοναι τού απότους, αί άκόλαστοι όρέξεις. «Πόσον μεγάλην δύσμην, λέγει, έχω τώρα και πόσον εύρίσκομαι πλησίον του έαυτου μου και του Θεού!» Κατορθώνει δε τούτο έγκριταλείπων τά πάντα και μητέρα και αγαπωμένην μηστήν. Έφ' όσον άναβαίνει, επί τοσοϋτον άπογυμνοϋται πάσης έπιγειου στοργής και μένει έλεύθερος και δυνατός! Και ο ποιητής της «Θυσίας» φρονεί ότι εις τά στενά της νύχτης παραμονεύει και σιωπάει ή Γυναίκα! Η ιδέα αυτή δεν φαίνεται εις ήμας πολύ διάφορος τών ιδεών αιτινες ένέπνευσαν τόν άσκητικόν βίον.

Τό συμπέρασμα της κρίσεως: «Οι κριταί άπονεμοσι τό βραβεϊόν της τραγωδίας εις την Θυσίαν. Πρός την γνώμην ταύτην, ήτις είναι κυρίως γνώμη τών δύο εν τη Έπιτροπή συναδέλφων, κ. κ. Ν. Γ. Πολίτου και Σπ. Λάμπρου συντάσσεται και ο εισηγητής της κρίσεως, μετ' όλας τās παρατηρήσεις τās όποιας περί του έργου έξήνεγκεν, άποδεχόμενος ότι ή Θυσία είναι άπωδότηποτε τό σχετικώς καλύτερον πάντων τών έργων τών εν τού τελευταίον τούτον Λασσάνειον άγώνα ύποβληθέντων.

Σ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
Καθηγ. του Πανεπιστημίου

Η μήμημ δεν χρησιμεύει τίποτε χωρίς την εϋφυίαν. Έκείνος πού θέλει να δημιουργήση, πρέπει να ξεχάση πολλά.

Εις μίαν συζήτησιν ή ιδιοσυγκρασία παιζει σπαιδαιότατον ρόλον από την έπιστήμην και την λογικήν.

Τίποτε άπαισιώτερον και πλέον επικίνδυνον από ένα άνθρωπον «πεπεισμένον».

Αίσιοδοξία, τυφλότης.

Έκατοντάκις περισσότερον από τό οινόπνευμα, την φυματίωσιν και τόν ξρωτα, ή εργασία άποβλακόνει τόν άνθρωπον και υποβιβάζει την φυλήν.

Πειραμένος άνθρωπος σημαίνει: άνθρωπος τόν όποιον ή άνικανότης και τό γήρας έμποδίζουν να κάμνη άνοησίας.

Ο Λασσένρ, πού έξέθαπτε τά πτώματα και τά έβίαζεν, ήτον υιός του Ζαΐλου και άδελφός του Σαιντ-Μπέβ.

Δεν έξηντλήθησαν τά θέματα από την φιλολογίαν, αλλά οι συγγραφείς.

(Άκολουθεί) CHARLES REGISMANSSET

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Η Έποχή της Ήθικης

Ο ΜΑΘΗΤΗΣ. — Ομιλούν πολύ διά την ήθικην του θεάτρου αὐτὰς τὰς ἡμέρας.

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅλαι αἱ συζητήσεις ἔρχονται μετὰ τὴν ἐποχὴν τους, ὅπως τὰ φρούτα καὶ τὰ λαχανικά, ὅπως «κάθε μῆρας σὶν καιρὸ του κ' ὁ κολοῦς τὸν Ἀύγουστο». Ἡ τάξις αὐτὴ δὲν μετὰ δυσσεύεται. Γνωρίζω ὅτι καθε Μάιον θὰ φάγω φράουλες, κεράσια καὶ ἀγγούρια καὶ θάκούσω συζητήσεις περὶ ἠθικῆς. Τὸ εὐχάριστον εἶναι ὅτι καὶ αἱ συζητήσεις αὐταὶ περνοῦν τόσο γρήγορα ὅσον καὶ τὰ φρούτα καὶ γρηγορότερα ἀκόμη.

Ο ΜΑΘ. — Διατί εὐχάριστον;
Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Διὰ τὴν ἐξοικονομῆσιν τὸν ἄλλον χρόνον, ὅπως καὶ τὰ ἐκλεκτὰ φρούτα. Ἐὰν ἐπιμένωμεν ὅλον τὸν καιρὸν ἠθικῆς, θὰ ἐγίνοντο ὅλοι ἀνήθικοι καὶ δὲν θὰ εἴχαμεν πλέον καμίαν εὐχαρίστησιν ἀπὸ τὰ ἐνὶ ἀπορωκία.

Ο ΜΑΘ. — Δὲν νομίζετε ὅμως ὅτι εἰμποροῦμεν νὰ τὰ δοκιμάσωμεν, ὅσον εἶναι ἀκόμη εἰς τὸν καιρὸν τους; Ἄς συζητήσωμεν λιγάκι κ' ἐμεῖς τὴν ἠθικὴν τοῦ θεάτρου.

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Διὰ τὴν περῆσιν ἢ ὥρα;

Ο ΜΑΘ. — Ἀκριβῶς. Δὲν ἔχομεν τίποτε καλύτερον νὰ κάμωμεν. Ποία εἶναι ἡ γνώμη σας ἐπὶ τοῦ ζητήματος;

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Συμφωνῶ μετὰ ὅσα ἔγραψεν ὁ κ. Νάκος εἰς τὴν «Ἐστίαν». Τὰ λεγόμενα ἀνήθικα θεάματα — διότι ὑπάρχουν καὶ ἄλλα πού εἰναι χωρὶς νὰ λέγονται — πρέπει νὰ ἐπιχειρησθῶν, ὅπως τὰ δηλητήρια εἰς τὰ φαρμακεία. Εἰς κάθε φαρμακεῖον ὑπάρχει ἓνα ἰδιαιτέρον ἐρμάριον, πού φέρει τὴν λατινικὴν ἐπιγραφὴν VENENA καὶ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ἔχει ζωγραφισμένη μίαν νεκροκεφαλὴν. Ἐν τούτοις τὰ φάρμακα, πού εἶναι κλεισμένα εἰς τὸ ἐρμάριον αὐτό, δὲν χρησιμεύουν διὰ τοὺς νεκρούς. Τὰ παίρνουν οἱ ζῶντες καὶ πού σὺν ἀεὶ εὐρίσκουν τὴν σωτηρίαν τους ἀπ' αὐτὰ, ἀσφαλτέτερα παρ' ὅτι τὴν εὐρίσκουν ἀπὸ τὴν δευτερολόγον. Ἄς ἐπιχειρησθῶν λοιπὸν τὰ θεάματα. Ἄς τοποθετηθῆ εἰς τὰ ὑπερῶνα μερικῶν θεάτρων ἢ ἰδία ἐπιγραφὴ VENENA καὶ κάτω ἀπ' αὐτὴν, ἀντὶ νεκροκεφαλῆς, μία ἀπὸ τὰς εὐθύμους παραστάσεις πού ἀφθοῦν εἰς τὴν Πομπηίαν καὶ τὴν Ἀθῆναιαν. Ο κ. Νάκος, πού εἶναι καὶ δικηγόρος, μὰς πληροφορεῖ, ὅτι δὲν ἔχομεν ἐκ τοῦ νόμου τὸ δικαίωμα νὰ ἐμποδίσωμεν τὸν κ. Ζωχιὸν νὰ διασκεδάσῃ ὅπως θέλει.

Ο ΜΑΘ. — Νομίζω ὅμως πὸς θὰ εἶναι τὸ δυσκολότερον πρᾶγμα νὰ γίνῃ ὁ χωρισμὸς αὐτός. Ποία ἔργα θὰ παραπεμφθῶν εἰς τὰ θεάτρα πού θὰ συγχάξῃ ὁ κ. Ζωχιὸς καὶ ποία εἰς τὰ θεάτρα πού θὰ συγχάξῃ ὁ κ. Κανελλίδης;

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Ὁμολογῶ ὅτι δυσκολεύομαι νὰ σὰς ἀπαντήσω. Ἐν ὅσῳ δὲν γνωρίζει κανεὶς ἂν πρέπει νὰ παραδώσῃ τὴν Παλαιὰν Γραφὴν ἢ ὄχι εἰς τὰ χεῖρα τῶν δεσποινίδων θυγατέρων του, οἱ διαταγμοὶ διὰ τὸ θεάτρον εἶναι ἀκόμη μεγαλυτέροι. Ἄλλ' ἂς ἀναλύσωμεν ὀλίγον διαλεκτικὰ τὴν ἠθικὴν, μετὰ τὴν μαυεντικὴν μέθοδον τοῦ Σακράτους. Τί ἐστὶ θεατρικὸν ἀνήθικον;
Ο ΜΑΘ. — Ἐκεῖνο πού θεωρεῖται ἀνήθικον καὶ εἰς τὴν ζωὴν.

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Ὁ ὁρισμὸς σας θὰ εἶναι τέλειος, ἐὰν

προσθέσετε ἓνα «σήμερον». Διότι ὅπως γνωρίζετε, διὰ νὰ μὴ σὰς ἀναφέρω πολλὰ παραδείγματα, οἱ Ἰταλοὶ διηγηματογράφοι τοῦ XVI αἰῶνος — πού ἔχετε ἐκεῖ ἓνα τόμον τους — ἐδιάβαζαν τὰ διηγήματά τους μέσα εἰς τὰ σαλόνια καὶ τὰφιέρωναν ὑστερὰ εἰς τὰς κυρίας τῆς ἀριστοκρατίας. Καὶ ὅμως τὰ διηγήματα αὐτὰ θὰ ἐσηκωναν σήμερον τὰς τριχὰς καὶ τῆς τελευταίας ἀριστίας τῶν καφεδαίων, ἐὰν ἴσαν ἀληθινὰ. Λοιπὸν: θεατρικὸν ἀνήθικον εἶναι ἐκεῖνο πού θεωρεῖται σήμερον ἀνήθικον καὶ εἰς τὴν ζωὴν. Μετὰ τὸν ὁρισμὸν αὐτὸν εἰμποροῦμεν νὰ χωρίσωμεν τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρφιῶν. Ὅχι ὅλα ὅμως.

Ο ΜΑΘ. — Διατί, ἀφοῦ ὁ ὁρισμὸς μας εἶναι τέλειος;
Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Διότι ἀκριβῶς κανεὶς ὁρισμὸς δὲν εἰμπορεῖ νὰ εἶναι τέλειος. Ὑπάρχουν βεβαίως πράγματα, τὰ ὁποῖα εἶτε γίνονται ἰδιαιτέρως, εἶτε δημοσίᾳ, δὲν εἶναι οὔτε φαίνονται ἀνήθικα. Ἐξηγουμαι. Ὅταν ἓνας σύζυγος π. χ. ἐναγκαλιζέται τὴν σύζυγον του, εἶτε εἰς τὴν ἐστίαν του, εἶτε ἐπάνω εἰς τὴν σκηνήν, τὸ πρᾶγμα δὲν σκανδαλίζει κανένα καὶ εἶναι θεάμα προσεὶ εἰς κάθε δεσποινίδα. Εἰς ὅλα τὰ σοβαρὰ δράματα οἱ σύζυγοι ἐναγκαλιζονται τὰς σύζυγους των καὶ δὲν εἰμπορεῖ κανεὶς νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ νὰ τὸ κάμουν. Ἔτσι;

Ο ΜΑΘ. — Ἔτσι.

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Ὑπάρχουν πάλιν ἄλλα, πού εἶτε ἰδιαιτέρως γίνονται, εἶτε δημοσίᾳ, εἶναι πάντοτε ἀνήθικα. Ὅταν ἓνας ἄνθρωπος ἐναγκαλιζέται τὴν σύζυγον τοῦ γείτονός του, εἶτε ἰδιαιτέρως τὸ κάμνει, εἶτε ἐπάνω εἰς τὴν σκηνήν, κάμνει πάντοτε πρᾶξιν ἀνήθικον. Καὶ ὅμως, καὶ εἰς τὰ σοβαρότερα δράματα, συμβαίνει ὅστε οἱ ἡρώες των νὰ ἐναγκαλιζονται ξένας γυναίκας, χάριν τῆς δραματικῆς οἰκονομίας. Ἔτσι;

Ο ΜΑΘ. — Ἔτσι.

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Ὑπάρχουν πάλιν πράγματα, πού ὅταν γίνονται ἰδιαιτέρως δὲν εἶναι ἀνήθικα, ὅταν ὅμως γίνονται δημοσίᾳ καταντῶν τοιαῦτα. Ἐὰν ἓνας ἄνθρωπος ἐναγκαλιζέται μίαν ἀρσέναν τὸν καφωδεῖον, en cabinet particulier, κανεὶς δὲν εἰμπορεῖ νὰ τὸν κατηγορήσῃ δι' ἀνήθικότητα. Ἐὰν τὸ κάμῃ ὅμως ἐπάνω εἰς τὴν σκηνήν, προκαλεῖ τὸ ἐρώτημα πού γεννοῦν αἱ ἀνήθικα πρᾶξις. Ἔτσι;

Ο ΜΑΘ. — Ἔτσι.

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Ὑπάρχουν πάλιν πράγματα, πού ὅταν γίνονται ἰδιαιτέρως δὲν εἶναι ἀνήθικα, ὅταν ὅμως γίνονται δημοσίᾳ καταντῶν τοιαῦτα. Ἐὰν ἓνας ἄνθρωπος ἐναγκαλιζέται μίαν ἀρσέναν τὸν καφωδεῖον, en cabinet particulier, κανεὶς δὲν εἰμπορεῖ νὰ τὸν κατηγορήσῃ δι' ἀνήθικότητα. Ἐὰν τὸ κάμῃ ὅμως ἐπάνω εἰς τὴν σκηνήν, προκαλεῖ τὸ ἐρώτημα πού γεννοῦν αἱ ἀνήθικα πρᾶξις. Ἔτσι;

Ο ΜΑΘ. — Ἔτσι, μάλιστα.

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Ἐχομεν λοιπὸν τριῶν εἰδῶν ἐναγκαλισμοὺς ἐπὶ τοῦ παρόντος. Ποίους θάπορροίωμεν καὶ ποίους θὰ κρατήσωμεν διὰ τὸ σοβαρὸν καὶ ἠθικὸν θεάτρον;

Ο ΜΑΘ. — Θὰ κρατήσωμεν φυσικὰ τοῦ πρώτου εἶδους.

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Ἔστω. Θὰ κρατήσωμεν τοὺς ἐναγκαλισμοὺς τῶν συζύγων. Ἄλλ' μετὰ δύο ἀγαποφίλων συζύγων δὲν εἰμποροῦμεν νὰ ἔχωμεν οὔτε τραγωδίαν, οὔτε δράμα, οὔτε κωμωδίαν. Τί θὰ γίνῃ λοιπὸν;

Ο ΜΑΘ. — Θὰ δεχθῶμεν κατ' ἀνάγκην καὶ ἄλλους.

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Ἄλλ' οἱ ἄλλοι εἶναι ἀνήθικοι κατὰ τὸν ὁρισμὸν μας.

Ο ΜΑΘ. — Ἄς ἀλλάξωμεν τότε τὸν ὁρισμὸν μας καὶ ἂς εὐρωμεν ἓνα βολικώτερον.

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Ἐμπρὸς λοιπὸν: θεατρικὸν ἀνήθικον εἶναι κάθε πρᾶγμα, σχετικὸν πρὸς τὴν διαιώνισιν τοῦ εἶδους, τὸ ὁποῖον ἀγνοοῦν αἱ δεσποινίδες καὶ τὰ ἀνήλικα παιδία, καὶ τὸ ὁποῖον διδάσκονται ἀπὸ σκηνῆς.

Ο ΜΑΘ. — Ἄλλ' διατί νὰ καταδικάσωμεν τὸ θεάτρον, διὰ πρᾶγματα πού δύο περιστέρια ἀπὸ τὴν περιστερεῶνα τους τὰ διδάσκουν εἰς τὰς ἀθῶας δεσποινίδες;

δας, χωρὶς νὰ καταδιώκονται ἀπὸ τὴν ἀστυνομίαν; Ἡ γνώσις των ὁποίωνδήποτε πραγμάτων δὲν ἀποτελεῖ ἀνήθικότητα, ἀφοῦ κανεὶς δὲν εἰμπορεῖ νὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ τὴν γνώσιν.

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Ἀποσῶ τὸν ὁρισμὸν μου.

Ο ΜΑΘ. — Ἄς εὐρωμεν ἓναν ἄλλον.

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Ἐμπρὸς λοιπὸν. Θεατρικὸν ἀνήθικον εἶναι καθεὶ πού γαργαλίζει τὰς αἰσθήσεις, χωρὶς ἀπώτερον ἠθικὸν ἢ καλλιτεχνικὸν σκοπὸν.

Ο ΜΑΘ. — Νομίζω ὅτι ἐφθάσαμεν εἰς ἓνα ἀποτελεσμα. Ἄλλ'...

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Ἄλλ';

Ο ΜΑΘ. — Ἄλλ' αἱ ποιοὶ θὰ γίνῃ ὁ δικαστὴς, πού θὰ ἐξευρίσῃ τὴν ποιότητα των θεατρικῶν γαργαλισμῶν; Ἡ ἀστυνομία πού ἐπρότειναν μερικοὶ ἢ οἱ θεατρικοὶ συγγραφεῖς καὶ κριτικοὶ πού ἐπρότειναν ἄλλοι;

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Τὸ ζήτημα αὐτὸ εἶναι περίπλοκον καὶ νομίζω ὅτι πρέπει νὰναβάλωμεν τὴν συζητήσιν του, διὰ τὸν ἄλλον χρόνον.

Ο ΜΑΘ. — Διατί αὐτὴ ἡ ἀναβολή;

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Διὰ τὴν ἔχωμεν θέμα συζητήσεως, ὅταν θὰ ξαναέλθῃ ἡ ἐποχὴ τῆς θεατρικῆς ἠθικῆς.

Ο ΜΑΘ. — Ὅστε τοῦ χρόνον, τὸν Μάιον.

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Ἀκριβῶς. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ ἠθικὴ συζητεῖται τὸν μῆνα πού τελοῦν τοὺς γάμους των τὰ ὑπομονητικὰ τετράποδα καὶ δὲν τοὺς τελοῦν, ἀπὸ εὐλάβειαν πρὸς αὐτὰ, οἱ ἄνθρωποι. Doux pays!

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΤΑ ΥΠΕΡ ΚΑΙ ΤΑ ΚΑΤΑ

31 Μαῖου 1910

Ο κ. Τσοκόπουλος εἰς τὴν «Ἐστίαν» ἐπικαλεῖται μετὰ ἰερὰν φρίκην τὴν ἐπέμβασιν τῆς Εἰσαγγελίας ἐπὶ δημοσιευμάτων τινῶν μὰς νεοφανῶς ἐπιθεωρήσεως τῶν νέων τῆς «Ἀνεμόνης». Καὶ τιλοφορεῖ τὸ χρονογράφημά του: «Ὁσκαροναϊδισμοί. Ὁμολογοῦμεν ὅτι δὲν θὰ ἐτολμούσαμεν νὰ φαντασθῶμεν τί ἐννοεῖ καλὰ-καλὰ ὁ χρονογράφος μετὰ τὸ ἐπίθετον αὐτό, τὸ ὁποῖον κατασκευάζει ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου καὶ ἀτυχοῦς Ἄγγελου συγγραφέως τῆς «Σαλώμης» καὶ τοῦ «Πορτραῖτου τοῦ Δόριαν Γκρέν». Ο κ. Τσοκόπουλος ὅμως, μετὰ ἀφόρους ἐπιφυλάξεις, μὰς κάμνει νὰ μαντεύσωμεν, ὅτι πρόκειται περὶ φιλολογικῆς ἐκδηλώσεως μίᾳς διαστοφῆς, καταδιωκομένης ἀπὸ τὸν ποινικὸν νόμον καὶ τὴν ὅποιαν ὁ νέος ποιητὴς, ὅπως μὰς βεβαίωνει, ἐξυμνοῦν εἰς τοὺς στίχους των. Δὲν ἔχομεν ὅτ' ὄντως μὴ καὶ τὰ καταγγελλόμενα λογογραφήματα οὔτε θέλομεν νὰναμνησθῶμεν εἰς τὴν οὐσίαν τῆς ὑποθέσεως. Νομίζομεν ὅμως ὅτι ὁ χρονογράφος διέπραξεν ἀνευλάβειαν πρὸς τὴν μνήμην ἐνὸς μεγάλου συγγραφέως, μεταχειριζόμενος τὸ ὄνομά του, διὰ τὴν εὐφημίαν ἐπὶ ἀναλόγου θέματος. Ἐὐτυχῶς ὑπάρχουν πολλὰ γνωστὰ, παλαιὰ καὶ νέα ἐπιθέτα, πρὸς χαρακτηρισμὸν μερικῶν πραγμάτων, διὰ τὰ ὁποῖα δυσκολεύομεθα νὰ κυριολεκτήσωμεν. Τελευταίως τὰ γερμανικὰ σκάνδαλα ἐπρόσθεσαν καὶ ἓνα ἄλλο ἀκόμη εἰς τὸ λεξικόν. Ο κ. Τσοκόπουλος εἰμποροῦσεν ἐπομένως νὰ μὴ ταραχῇ τὴν κόνιν ἐνὸς μεγάλου νεκροῦ. Ἄς ἐλπίσωμεν τοῦλάχιστον ὅτι τὸ ὄνομα ἐνὸς ποιητοῦ θὰ εἶναι ἡ πρώτη καὶ τελευταία φορὰ πού χρησιμοποιεῖται τῶν ἀκαταλλήλων καὶ πρὸ πάντων τῶν ἀνευλαβῶν. Διότι ὅταν ὁ Ἕλληνας χρονογράφος ἐπιγράψῃ ἐπὶ τῶν ἀρθρων του: «Ὁσκαροναϊδισμοί», δὲν βλέπομεν τὸν λόγον διατί ἔνις Ἄγγελος νὰ μὴ τιλοφορήσῃ ἀνάλογον ἰδικόν του: «Σοκαροναϊδισμοί». Καὶ δὲν ἔξευρομεν πού θὰ ἐφθάνομεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον...

Ἡ βιβλιοκρισία τοῦ ἱατρικοῦ συνεργάτου μας κ. Π. Κ. Ἀποστολίδου περὶ τῆς «Θεραπευτικῆς» τοῦ

καθηγητοῦ κ. Ν. Καλλικούνη, ἡ δημοσιευθεῖσα εἰς τὸ τελευταῖον τεῦχος τῶν «Παναθηναίων» ἀνετυπώθη εἰς τὸ «Ἐμπρὸς», χωρὶς νὰ γίνῃ ἡ παραμικρὰ μνεία ὅτι ἐλήφθη ἀπὸ τὰ «Παναθηναία». Ἡ τακτικὴ αὐτὴ δὲν μὰς ἐκπλήττει πλέον. Εἰς τὴν ἰδίαν ἐφημερίδα κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ θανάτου τοῦ Ἐμμανουὴλ Ροῦδη ἀνεδημοσιεύθη ἀπὸ τὰ «Παναθηναία» ἀνεκδοτὸν χρονογράφημα τοῦ συγγραφέως τῶν «Συριανῶν Διηγημάτων», χωρὶς πάλιν νὰ σημειωθῇ ἡ προέλευσις του. Εἰδικῶς διὰ τὸ τελευταῖον περιστατικὸν τῆς πνευματικῆς αὐτῆς κοινοκτημοσύνης ὑπάρχει διωσθήποτε κάποια δικαιολογία. Τὸ ἄρθρον τοῦ συνεργάτου μας ἐδημοσιεύθη μετὰ τὸσας περικοπὰς, μεταφρασμῶν καὶ προσθηκῶν (!) ὅστε νὰ εἰμπορῇ νομικῶς νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι δὲν ἔτο ἴδιον. Καὶ ὅμως οὔτε ὁ συνεργάτης μας διεμαρτυρήθη, οὔτε τοῦλάχιστον ὁ ἀμέσως ἐνδιαφερόμενος φίλος καθηγητὴς κ. Καλλικούνης. Διαμαρτυρόμεθα ἐμεῖς δι' αὐτοὺς καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν μας.

Ἡ φιλάνθρωπία μας ἀρχίζει ἐπιτέλους νὰ συμπαθῇ καὶ τὴν ζωὴν. Αἱ κυρία Σοφία Σπλιάνη, Σοφία Ζ. Μάτσα, Βικτωρία Στρέϊτ, Κόμησσα Ριγκούρη, Ἄλ. Βλάγκαλη καὶ ἄλλαι εὐγενεῖς δέσποιναι, τῶν ὁποίων μὰς διαφεύγουν τὴν στιγμήν αὐτὴν τὰ ὀνόματα, ἀπεφάσισαν νὰ χαρίσουν τὴν χαρὰν τῆς ἐξοχῆς εἰς τὰ ἄπορα παιδία τῆς Ἀθηναϊκῆς καμίνου. Καὶ ἐτοιμάζουν ἤδη τὰ πρῶτα θερινὰ ἀσπλά εἰς τὸ Παλιὸν Φάληρον. Ἄς μὴν ἀνησυχίῃ ἐν τούτοις κανεὶς διὰ τὴν τύχην τῶν λεπρῶν καὶ τῶν ἀνιάτων. Ὅταν τὰ θεμέλια τῆς ζωῆς τεθοῦν στερεὰ, τὰ ἐρείπια, πού περιβάλλει μετὰ ἀποικειστικὴν στοργὴν ἡ ἀθηναϊκὴ φιλάνθρωπία, θὰ γίνουν ὀλιγώτερα. Καὶ ἡ ἐξίσωσις θὰ ἐπέλθῃ.

Ἡ ἐκκαθαριστικὴ φρενίτις, νεοφανὲς παραλήρημα, τὸ ὁποῖον ἐσημείωσεν ὁ ἱατρικὸς μας συνεργάτης εἰς τὸ περασμένον τεῦχος, φαίνεται ὅτι κάμνει θραύσιν. Τὸ τί γίνεται καὶ τὸ τί γράφεται τὰς ἡμέρας αὐτὰς γύρω ἀπὸ τὰς ἐπιστημονικὰς κορυφὰς τοῦ τόπου εἶναι ἀνεκδιήγητον. Καθηγηταί, θεωροῦμενοι ἕως χθὲς σοφοὶ καὶ μοναδικοὶ καταγγέλλονται ὡς λογολόγοι καὶ ἀγγράμματοι τοῦ τελευταίου εἶδους. Ἀκαδημαϊκοὶ διδάσκαλοι τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα δὲν ἐτυπώθησαν ποτὲ χωρὶς τίτλου σοφίας, ἐξοχότητος, διαπρεπείας κτλ. ἐγκαλοῦνται ὡς ἀμαθέστεροι παιδαρίων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Διευθύνται ἀνωτέραν ἐπιστημονικῶν ἰδρυμάτων, ἀναβιβασθέντες εἰς τὰ ἀξιώματα των δι' ἐδικὸν νόμον «τιμῆς ἔνεκα» — ἡ φράσις εἶναι ἐνὸς Χαριλάου Τρικούπη — παριστάνονται ὡς ἀνάστη καὶ διὰ θυρωροὶ ἀκόμη τῶν ἰδρυμάτων πού διευθύνουν. Καὶ δὲν ἔξευρει τί νὰ πιστεύσῃ καὶ τί νὰ μὴν πιστεύσῃ κανεὶς. Αἱ ἑλληνικαὶ ἀξίαι, ὅπως παρατηρεῖ εἰς τὴν «Ἐστίαν» ὁ κ. Νιρβάνος, ἐνθυμίζουσι «τοῦ κύκλου τὰ γυρίσματα πού ἀνεβοκατεβαίνουν — κ' ὥρες ψηφὰ καὶ ὥρες τοῦ βάθους πηγαίνουσι», κατὰ τὸν Κρητικὸν στίχον. Ἐκεῖνο πού δὲν ἐννοοῦμεν εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν ἱστορίαν εἶναι πὸς ἔτσι διὰ μίᾳς ἐξέσπασεν ὅλη αὐτὴ ἡ καταληκτικὴ γενναϊότης τοῦ Πανελληνικοῦ κρημνισματος καὶ ὅλος ἀκόσος ὁ ἡρωϊκὸς τοῦ ἐλέγχου. Διατί λοιπὸν τόσο καιρὸν οἱ γνωρίζοντες τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πρᾶγματα μὰς ἀφανῶν εἰς τὸ σκότος; Καὶ φοβούμεθα — ὁ Θεὸς νὰ διαψεύσῃ — μήπως καὶ μετὰ Πανεπιστημίων συμβῇ, δι. τι συμβαίνει καὶ μετὰ τὰς Κυβερνήσεις. Νὰλλάξωμεν δηλαδὴ καθηγητὰς, ὅπως ἀλλάζομεν καὶ ὑπουργοὺς. Καὶ τὰς μὲν Κυβερνήσεις τὰς κρημνίζει, ὅπως εἶναι πασίγνωστον, ἡ πεῖνα τῶν μισῶν Ἑλλήνων πού εὐρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν. Ἄλλ' αἰτίας ἢ ἰδία φοβερὰ δύναμις δὲν εἰμπορεῖ νὰ κρημνίσῃ τὸ καθεστῆ; Ἐκφράζομεν ἄπλως μίαν ὑπόνοιαν. Καὶ εἰς αὐτὸ δὲν πταίομεν ἐμεῖς. Ὁ πιστεῖς τοῦ ἐκκαθαρισμοῦ, ὁ ὁποῖος μὰς παρουσιάζεται τὸν τελευταῖον καιρὸν, ἔχει τόσα κοινὰ συμπτώματα μετὰ τὸν ἰθαγενῆ

επιλογικόν πυρετόν, ὥστε νά δίδῃ λαβήν εἰς τὰς πλέον παρατόλμους διαγωγῆσεις. Θά ἦτο φρικτόν νά προστεθῇ ὁπωσδήποτε καί αὐτός εἰς τοὺς τόσους πυρετούς πού μαστίζουν τὸ ταλαίπωρον Ἑλληνικόν Κράτος.

ΤΑ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΘΕΑΤΡΟΝ

ΠΡΟΨΑ καὶ βιαστικά ἤρχισαν καὶ φέτος τὰ θεατρά μας τὰς παραστάσεις των. Εἶναι τοῦτο συνήθεια, τὴν ὁποίαν καθιέρωσε κυρίως ἡ... τέτα της Νέας Σκηνῆς πρὸ δλίγων ἐτῶν. Διότι ἀσφαλισμένοι ἀπὸ τὰς ἐαρινὰς κακοτροπίας τοῦ καιροῦ ὁ θίασος, πού τύχη νά εὐρίσκει ἐκεῖ, τοιχοκολλᾷ προγράμματα μόλις ἐγκατασταθῇ ἀπὸ τὰς ἀρχὰς Μαΐου καὶ ἀπὸ τὸν Ἀπρίλιον ἀκόμη. Καὶ οἱ ἄλλοι θίασοι ἀκολουθοῦν τὸ παράδειγμα, ὥστε τὸ Βαριετέ, τὸ Σύνταγμα (φέτος δὲν θά ἔχη Ἑλληνικόν θίασον), τὸ Ἀθηναῖον καὶ ὅλα τ' ἄλλα ἕως εἰς τὸν Ἀπρίλιον τοῦ Μεταξουργείου εὐρίσκονται εἰς ἐνέργειαν ἐντὸς τοῦ Μαΐου. Ἐπακολούθημα τῆς βίας αὐτῆς εἶναι τὸ νά γίνονται αἱ πρώται παραστάσεις μὲ ὅ,τι λάχει, μὲ παλαιὰ κακοπαιγμένα ἔργα ἢ μὲ νέα κακῆς ἐπιλογῆς καὶ μεταφράσεως, ἀπὸ θίασους, πού δὲν ἐπρόφθισαν ἀκόμη νά γυμναστοῦν διὰ ν' ἀποκτήσουν τοὺλάχιστον ὁμοιογένειαν.

Ὁ ἄλλοπρόσφατος καιρὸς τῆς Ἀθηναϊκῆς ἀνοιξέως φέρει ἐννοεῖται δυσκολίας εἰς τὴν τόσην θεατρικὴν προθυμίαν καὶ φέτος μάλιστα, εἴτε ἀπὸ τὴν προσέγγισιν τοῦ κομήτου εἴτε ἀπὸ ἀγανάκτησιν ἐρημνευτικὴν τῆς γνώμης τοῦ κοινού, αὐτὸς ἐδείχθη περισσότερο δύστροπος. Βροχαὶ φθινοπωριναὶ καὶ χειμαίριοι ἀνέλαβαν νά διακόπτουν συχνά τὴν σειράν τῶν παραστάσεων καὶ νά δίδουν συνάχῃ εἰς τοὺς θεατὰς καὶ καιρὸν εἰς τοὺς ἠθοποιούς νά γυμνάζωνται κάπως.

Αἱ παραστάσεις μ' ὅλα ταῦτα, τῆς Νέας Σκηνῆς ἰδίως καὶ τοῦ Βαριετέ, ὑπῆρξαν τόσο, ὥστε νά δοθοῦν περισσότερα ἀπὸ δύο δωδεκάδας φάρσιν ἢ ἔλαφρα κομῆδαι κατ' ἐπιμελῆ ἐπιλογὴν τόσον πολὺ ξεσχημέναι, ὥστε νά προκληθῇ τῆς Ἀστynomίας ἡ ἐπέμβασις καὶ ἡ... λογοκρισία. Ὑπὸ τοιούτων ὄρων ἕνας θεατρικὸς ἀπολογισμὸς δὲν θά εἶχε κανὲν φιλολογικὸν ἐνδιαφέρον. Καὶ μόνον ὡσὰν ἀστυακριτὴ ἀναφορά — ὅπως ἡ τῶν ξενοδοχείων ἢ τῆς Ἀγορᾶς — ἠμπορεῖ νά γίνῃ κατὰ τὸν ἐξῆς περίπτου τρόπον:

Νέα Σκηνή. — Ἡ κυρία τοῦ Μαξίμ» παλαιόν, ἠθικῶς ἀκάθαρτον, αἰσθητικῶς ἀκασσιτέρωτον. — Ἡ πυργοδέσποινα», ἀνούσιον, ἀκομῆ μεταφρασμένον, τῆς παλαιᾶς ἐσοδείας τοῦ Βασ. Θεάτρου, μὲ τὸν αὐτὸν μάλιστα πρωταγωνιστὴν ἠθοποιόν. — «Σαθρὸς οἶκος», ὁμοιον καὶ χειρότερον ἀπὸ τὸ προηγούμενον. — «Ζωζέτα» ἠθικῶς ἀκάθαρτον, αἰσθητικῶς ἀκασσιτέρωτον. — «Φύλαξ Ἀγγελοσ» νεωστὶ εἰσαχθὲν κακῆς αἰσθητικῆς καὶ ἠθικῆς καθαριότητος. — «Παναθήναια», ἀκομῆς ἐνωσις ὄλων τῶν Παναθηναίων παρελθούσης χρήσεως.

Βαριετέ. — «Λευκὴ σελίς» νέας ἐσοδείας, σάπιο καὶ κολωβομένον κατὰ τὴν μεταφράσιν. — «Μοντέλο», ἀνούσιον καὶ κακοφτιασμένον ἀπὸ τὸν συγγραφέα καὶ κυρίας ἀπὸ τὸν μεταφραστήν. — «Τὸ νοῦ σου στήν Ἀμέλια» παλαιόν καὶ γενικῶς ἀκάθαρτον.

Καὶ τὰ λοιπὰ κ.τ.λ. διότι ὑπάρχουν ἀκόμη ἀρκετὰ ἄλλα, πού ἐπαίχθησαν τοιούτου εἶδους. Ὡστε ἡ κατάστασις θά ἦτο ἀηδιαστικὴ, ἂν μὴ ἐδίδοντο — τὰς τελευταίας ἰδίως ἡμέρας — καὶ μερικαὶ παραστάσεις ἐνδεικτικαὶ καλυτέρας τάσεως. Ἡ Ἀντιγόνη» κατὰ τὴν γνωστὴν παράφρασιν τοῦ κ. Κ. Μάνου μὲ Ἀντιγόνην, ὄχι τραγικὴν ἀλλ' ἐπιτυχῶς ὁμοιωδραματικὴν, τὴν κυρίαν Κυβέλην καὶ μὲ κορυφαῖον τοῦ χοροῦ καλῶς ἀπαγγέλλοντα τὸν κ. Παπαγεωργίου ἐδόθη εἰς τὸ Βαριετέ. Ἡ σκηνὴ τοῦ θεάτρου δὲν ἦτο βεβαίως ὅ,τι χρειάζεται διὰ περιβάλλον ἢ διδασκαλίαν τῆς Ἀντιγόνης καὶ κάθε ἀρχαίας

τραγωδίας οὔτε καὶ τὸ σύνολον ἠμποροῦσε νά εἶναι τόσο πανηγυρικόν, ὥστε νά ἐλκύσῃ καὶ νά συγκρατήσῃ τὴν πλειονότητα τῶν θεατῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ λυρικός καὶ τὸ πάθος δὲν ἀρκοῦν νὸ δώσουν αἰσθητικὰς συγκινήσεις. Ἄλλ' ἡ ἐκτέλεσις ὑπῆρξεν ὁπωσδήποτε καλὴ καὶ ἀξία καλυτέρας ὑπὸ τοῦ κοινού ὑποδοχῆς.

Ἐν νέον ἔργον «Ἡ Μωρὰ Παρθένος» τοῦ Μπατάγγι πού παίζεται ἀκόμη εἰς τὸ Gymnase, ἦτοι εἰς ἐν ὄχι ἀπὸ τὰ ἐπίσημα θεάτρα τῶν Παρισίων, ἐπαίχθη εἰς τὴν Νέαν Σκηνὴν καὶ εἰς τὸ Βαριετέ, μὲ τὰς δύο πρωταγωνιστρίδας μας, πού ἐπαίξαν ἀρκετὰ καλὰ, μολοντοὶ πολὺ διαφορετικὰ, τὸν ρόλον τῆς ἡρωίδος τοῦ δράματος. — Τὸ ἔργον μολοντοὶ ἀπὸ τὰ συνήθη τῆς Γαλλικῆς παραγωγῆς, χωρὶς ἐμπνευσιν καὶ χωρὶς πρωτοτυπίαν, εἶναι ὅμως κομψόν, περιτεχνημένον σκηνοκτικῶς καὶ μὲ κάποιαν κάθαρσιν τείνουσαν νά συγκαλύψῃ καὶ νά ἐξαλείψῃ τὴν ἀνηθικότητα καὶ τὴν ἀπιθανότητα συνάμα τῆς πλοκῆς του. Καὶ ἡ ἀξία του, τόσο μικρὰ, ἤρκεσε νά δεῖξῃ τὸ τάλαντον τῶν δύο πρωταγωνιστριῶν καὶ νά δώσῃ κάποιαν ἠθοποιωτικὴν ὑπόστασιν εἰς ὄλους τοὺς ἄλλους ἠθοποιούς. ***

Τὸ Ἀθηναῖον, τὸ κατ' ἐξοχὴν καλοκαιρινόν καὶ λαϊκόν θεάτρον ἤρχισε μ' ἓνα πρωτότυπον Ἑλληνικόν ἔργον, τὴν «Λίνα Ἀράκια» τοῦ κ. Ἀμπελά. Παλαιάμοι ἠθοποιοὶ ὁ κ. Ταβουλάρης, ὁ κ. Σταυρόπουλος, ὁ κ. Λαζαρίδης, ἡ κ. Χέλμη, εὐρίσκονται ἐκεῖ. Καὶ ἀποτελοῦν ἓνα καλὸν σύνολον, μάλιστα διὰ τὰ ρομαντικὰ ἔργα, πού συνήθως δίδονται εἰς τοὺς θεατὰς τοῦ Ἀθηναίου. Ἐχουν ὅμως φανεράν ἑλλειψιν πρωταγωνιστρίδας. Διότι ἡ κ. Δαριάσκου βέβαια δὲν ἀρκεῖ. — Ὡς πρὸς τὸ ἔργον τοῦ κ. Ἀμπελά ἡ κρίσις ἠμπορεῖ νά εἶναι μάλλον ἀγαθὴ. Εἶναι ἐν δράμα ὀικογενειακόν, μὲ θέμα τὴν υπερασπίσιν τῆς τιμῆς τῆς γυναικός, βασιζόμενον ἐπὶ παλαιᾶς ζακωνθικῆς διωγραφίας. Ἐχει καλὴν σκηνοκτικὴν ὀικονομίαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐπιτυγχὴ διάλογον, ὄχι ὅμως πρωτότυπον, δύο καλοὺς τύπους, — ἓνα Ἑβραῖον τοκογλύφον, πού τὸν διέπλεσεν ἀριστα ὁ κ. Ταβουλάρης καὶ ἓνα ὀικονομικόν ἀρχοντα. Ἐχει πρὸς τοῦτους μίαν — δύο δραματικὰς σκηνὰς καὶ ἐν ἀδέξια συνηροσμένον τέλος. Ἐν συνόλω εἶναι ἀπὸ τὰ ἔργα, πού τὰ παρακολουθοῦν ὄχι μὲ πλῆξιν οἱ θεαταὶ καὶ ἀξίζει κανεὶς νά τὸ ἴδῃ, μάλιστα διὰ τὴν ὀρειαν ὑπόκρισιν τοῦ κ. Ταβουλάρη. ΑΡΕΤΑΣ

ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ

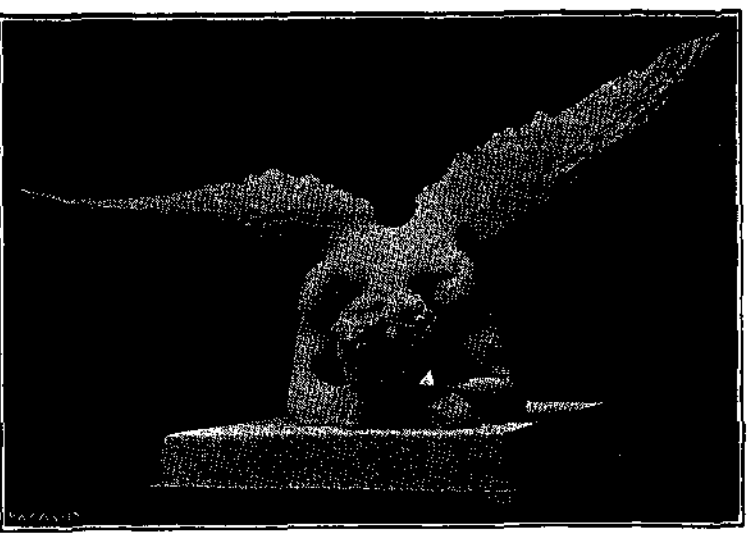
Ἡ Ἐκθεσις τοῦ κ. Θωμᾶ Θωμοπούλου

ΝΕΟΣ ἀκόμη, γεμάτος φωτιὰ, θέτει τὴν τέχνην ὑψηλότερα ἀπὸ καθεστὶ. Δέκα χρόνια τώρα ἀγωνίζεται τὸν ἀχάριστον ἀγῶνα πού περιμένει τὸν καλλιτέχνην εἰς τὴν μικρὰν Ἑλλάδα. Καὶ δὲν λυγίζει οὔτε στιγμήν, καὶ ἐξακολουθεῖ τὴν πάλην μὲ στήθος θαρρακισμένον ἀπὸ τὴν ἀγάπην μόνον πρὸς τὸ ὀρειῖον ἰδανικόν. Ἐκ τῶν ἐπαναστατῶν καὶ αὐτὸς τῆς Ἑλληνικῆς Καλλιτεχνικῆς Ἐταιρείας, διωργάνωσε ἐκθεσιν ἰδικὴν του, ὅπου μᾶζι μὲ ἄλλα προηγούμενα ἔργα του, ἐξέθεσε καὶ τὸ Πνεῦμα, πού στολιζει τώρα τὸ πρῶτον πρὸς τὰ ἀριστερὰ μνημεῖον τοῦ νέου νεκροταφείου τοῦ Πειραιῶς.

Ἐπάνω εἰς βράχον τεχνητόν, μαρμαρίνος τύμβος, καὶ μὲ ἀνοιχτὰς πτερούγες, ἄγγελος γονατισμένος, ἀκουμπᾷ τὸ κεφάλι ἐπάνω στὰ χέρια, σταυρωμένα.

Ὁ κ. Θωμοπούλος ἠθέλησε ν' ἀποδώσῃ τὴν εἰκόνα τοῦ πένθους μὲ τὸ σχῆμα τοῦ ἔργου, νά δεσμεύσῃ μονομᾶς τὸν θεατὴν μὲ τὸ συναίσθημα τοῦ πόνου. Καὶ εἶναι αὐτὴ πραγματικῶς ἡ πρώτη ἐντύπωσις, ὅταν ἀντικρύξῃς τὸ μνημεῖον, σεμνὴ καὶ ἀνεπίδεικτος ἀλλ' ἡ εἰκὼν σβύνει σιγὰ-σιγὰ. Ἡ στάσις εἶναι κουραστικὴ. Ὁ λαϊκός, μᾶζι μὲ τὴν βᾶσιν τοῦ κορμοῦ, δεῖχουν

μίαν ἔντασιν μυϊκὴν, ἡ ὁποία δὲν ἀρμονίζεται μὲ τὴν ἡρεμίαν τοῦ συναίσθηματος. Τὸ ἴδιο αἰσθανόμεθα καὶ μὲ τὶς πτερούγες τὶς ἀπλωμένες. Ὁ Βισάρης, εἰς ἓνα μνημεῖον τοῦ νεκροταφείου Ἀθηναίων, ἔχει τὸν ἄγγελόν του πλαγιασμένον ἐπάνω εἰς τὴν πλάκα τοῦ τύμβου. Καὶ ἔτσι ἠμπόρεσε ν' ἀποφύγῃ τοὺς κινδύνους πού δὲν κατάρθωσε ν' ἀποφύγῃ ὁ κ. Θωμοπούλος. Ἐπειτα, ἓνα ἔργον γλυπτικόν, καὶ προπάντων ὅπως εἶναι ἐργασμένον καὶ τοποθετημένον τὸ ἔργον αὐτό, σὲ καλεῖ νά τὸ κυττάξῃς ἀπὸ παντοῦ. Τότε, τὴν πρώτην ἐντύπωσιν τὴν ἐπιτείνει ἡ ἐντύπωσις ἀπὸ τὰ πλάγια. Δὲν ἠμπόρεσε ὁ γλύπτης νά δώσῃ μικρὰ τὸ σύνολον τὴν ἐνότητα τῆς σκέψεως ἡ ὁποία ἐκυρίαρχησε κατὰ τὴν στιγμήν πού συνέλαβε τὴν ἰδέαν. Ἐπῆρε πάλιν τὸν παλαιὸν δρόμον, ἂν καὶ φαινομενικῶς, δεῖχνη κατὰ τὴν ἰδέαν.

ΠΝΕΥΜΑ ΠΝΕΥΜΑ

ΘΩΜΑ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

Δὲν καταδικάζω τὸν καλλιτέχνην. Θέλω μάλιστα νά ἐξάρω τὸν πόδον του, τὴν προσοφθειάν του ν' ἀνοιξῇ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλυπτικὴν νέας ἀπόψεις. Ἡ μεγάλη τέχνη τοῦ Ροντέν, ἡ ὁποία ὀμοιάζει μὲ βράχον, ὅπου μέσα ἀπὸ τὰ σπλάχνα του — ὅπως μέσα ἀπὸ τὴν γῆν τὸ δένδρον — βγαίνει ἐργασμένον μὲ τέχνην θαυμαστὴν τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ἀληθινὰ ζωντανόν, καθὼς περὶ αὐτὸν λέγει ὁ Καρριέρ, ἀπασχολεῖ τὸν Ἕλληνα τεχνίτην. Παραστρατεῖ ὅμως. Τὸν παρῶσει ἡ σκέψις νά κάμῃ κατὰ τὸν καιρὸν φιλοδοξίαν πού στολιζει τὰ ὄνειρα κάθε καλοῦ καὶ εἰλικρινοῦς ἐργάτου.

Καὶ εἶναι καλὸς καὶ εἰλικρινὴς ὁ κ. Θωμοπούλος. Δὲν θέλει νά συνθηκολογήσῃ, νά ὑποταχθῇ εἰς τὸ περιβάλλον. Ἄν εἰς τὸν δρόμον του σχίζεται ἐπάνω

ΠΝΕΥΜΑ ΠΝΕΥΜΑ

ΘΩΜΑ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

στὰ μυτερὰ χαλίκια, τὸ αἷμα ὅμως πού τὰ βᾶφει, εἶναι εὐγενικόν αἷμα.

Ἐξακολουθῶ τὰς ἐντυπώσεις μου. Πηγαίνω πρὸς τὰ ὄπλα, εἰς τὸν τέταρτον αἰῶνα τοῦ χριστιανισμοῦ, ὅπου οἱ καλλιτέχνη ἀξωγράφιαν τοὺς ἀγγέλους νέους, ὀμορφίους, μὲ γυμνὰ πόδια κάποτε, ὅπως περὶ αὐτοὺς περιγράφει ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός. Ἀργότερα μὲ τὴν Ἀναγέννησιν καὶ ἔπειτα ἀπ' αὐτὴν, ζωγραφίζονται γυμνοὶ ὅπου ἡ ἀγνὴ ἐμορφία των, ἡ παιδική, δὲν ἐνθιμίζει τίποτε τὸ γνήσιον. Εἶναι ὁ ἄγγελος ἓνα ὄν μεταξὺ θεοῦ καὶ ἀνθρώπου. Δὲν κυττάζω τὸν ἄγγελον τοῦ κ. Θωμοπούλου μὲ μᾶτια χριστιανοῦ. Ἀπλῶς ὡς ἐθνικός. Εἶναι ἡ ἰδία παράστασις τῆς ἀρχαιότητος. Τὸ ἴδιον ὄν τὸ ὑπερκόσμιον, τὸ ὅποιον δὲν ἠμπόρεσε νά ἀποδοθῇ εἰς τὴν τέχνην διαφορετικὰ παρὰ μὲ μορφὴν ἀνθρωπίνην. Ἄλλ' ἡ ἐμορφία του, ἡ μεταξὺ ἐφήβου καὶ παρθένου, ὅπως ἀπὸ τὸν ὀρειῖον ὁ Πελαγᾶν, πρέπει νά εἶναι τέτοια ἐμορφία πού νά σβύνῃ κάθε εἰκόνα βέβηλον, καὶ ἡ γυμνότης του, αὐτὴ μόνον νά τὸν προσφυλάτῃ ἀπὸ τὴν γῆνην, τὴν χαμηλὴν σκέψιν.

Ὁ ἄγγελος ἦ τὸ Πνεῦμα, — ἀδιώφορον, — πού μᾶς ἔδωκε ὁ κύριος Θωμοπούλος, εἶναι κατ' ἐξοχὴν γήνιος. Ὁ Γύζης, τὸ Πνεῦμα τοῦ, τὸ ζωγραφίζει μὲ ἰδανικότητα μοναδικήν. Ἐδγενικὴ πονεμένη ἐμορφία πού ποτὲ δὲν τὴν λησμονεῖς. Τὰ χέρια, ἔπισως πονεμένα, πού περισσότερον ἀπὸ τὰ ἄλλα μέρη τοῦ σώματος εἶναι ἀνθρώπινα, καὶ αὐτὰ ἀκόμη σὲ κᾶνον νά λησμονῆς τὸν γῆνον πόνον καὶ ἀποτελοῦν στοιχεῖον ἀναφαίρετον ἀπὸ τὴν πνευματικότητα τῆς εἰκόνας. Ἴσως τὸ μάκρον νά παρουσιάξῃ περισσοτέρας δυσκολίας. Τὸ ἀναγνωρίζω. Ἐπειτα ἐξω πεποθῆσιν εἰς τὸ τάλαντον τοῦ τόσον συμπαθοῦς γλύπτου. Γι' αὐτὸ ἔγραψα μὲ ἀσθηρότητα. Ἄν ἐπρόκειτο

διά κανένα καλλιτέχνην, από τόν όποτον τίποτε να μὴν περιμένω, θά σιωποῦσα. Τώρα γράφω ἔτσι διά να προσέξῃ ὁ κόσμος περισσότερον εἰς τόν γεμάτον ζοὴν καὶ μέλλον ἐργάτην τοῦ μαρμάρου.

KIMON MICHALIDIS

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΒΕΡΟΛΙΝΟΝ

Μία ἑλληνική συναυλία

ΥΠΟ συνθήκας ὄχι πολὺ εὐνοϊκὰς καὶ μὲ ὑπερβολικὴν βίαν, ἡ ὁποία εἶναι σχεδὸν πάντοτε ἐπικίνδυνος ἀντίπαλος πάσης ἐπιτυχίας, διοργανώθη ἐσχάτως ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς παροικίας τοῦ Βερολίνου μία καλλιτεχνικὴ ἑσπερὶς σκοπὸν ἔχουσα πρῶτον μὲν τὴν συγκέντρωσιν τῶν ἐνταῦθα Ἑλλήνων εἰς μίαν γησιώσ ἑλληνικὴν βραδυὰν ἐπὶ γερμανικοῦ ἐδάφους, καὶ δευτέρον τὴν παρουσίαν εἰς εὐρύτερον κύκλον μίας διακεκομμένης ἑλληνίδος καλλιτέχνιδος, ἐν ἀφανείᾳ δραπεύσης δάφνας ἀπὸ διετίας εἰς μίαν γερμανικὴν μεγαλοπόλιν, τὴν Δορτμούνδην.

Εἰς τὸ Παρίσι καὶ εἰς τὸ Λονδίον δὲν εἶναι ἀσυνήθεις αἱ ἑλληνικαὶ συναυλίαι καὶ καλλιτεχνικαὶ ἑσπερὶδες. Κάθε χειμῶνα διοργανοῦνται τοιαῦτα ποτε διά τὸν ἕνα καὶ ποτε διά τὸν ἄλλον λόγον, διότι τὸ ἔδαφος εἶναι προσφορτώτερον ἐκεῖ εἰς τοιοῦτου εἴδους συναθροίσεις. Ἐδῶ ὅμως τὸ πρᾶγμα διαφέρει. Ὅχι μόνον ἀσυνήθεις εἶναι, ἀλλὰ καὶ κυριολεκτικῶς πρωτοφανές,

ΕΛΕΝΗ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗ ΩΣ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ (ΦΑΟΥΤ)

ἀφ' οὗ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἑλληνικὴ ἑσπερὶς εἶναι ἡ πρώτη διδομένη ἐν Γερμανίᾳ. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀκριβῶς πρέπει νὰ ἐξαρθῇ ἀκόμη περισσότερον ἡ λαμπρὰ ἐπιτυχία τῆς ἑσπερίδος, ὀφειλομένη εἰς τὴν σύμφορξιν τῆς δεσποινίδος Ἑλένης Στυλιανίδου, τῆς γλυκοφθόγγου καλλιτέχνιδος, ἡ ὁποία τιμᾶ τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα εἰς τὴν χώραν αὐτήν, ὅπου δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ διακριθῇ ἕνας ξένος ἀνευ μάλιστα ἰσχυρὰς προσασίας.

Ἡ δεσποινὶς Στυλιανίδου ἐπαλλε μετ' ἐκτάκτου ἐπιτυχίας διάφορα ἐκλεκτὰ ἔξομα νεωτέρων μουσουργῶν, γαλλιστῶν καὶ γερμανιστῶν. Ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν παρισταμένων ἐφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον ὅταν ἤρχισε νὰ ψάλλῃ τὰ ὄρατα δημοτικὰ μᾶς ἔξομα, ἀπὸ τὰ ὁποία κατεγορητέθησαν καὶ αὐτοὶ οἱ γερμανοὶ κριτικοὶ, μολοντὶ τὰ ἤκρουον διὰ πρῶτην φοράν. Ἰδὸν πῶς ἐκφράζει τὰς ἐντυπώσεις του ὁ εἰδικὸς συνεργάτης τῆς «Ἐφημερίδος Φῶς»:

«Ἡ καλλιτέχνις ἐφαλε μετὰ ἄλλων καὶ γερμανικὰ ἔξομα τοῦ Γένουε καὶ τοῦ Στράουε μετὰ λαμπρᾶς ἐπιτυχίας, διὰ δὲ τῆς ἐξαιτίας ἀπαγγελίας τῶν ἑλληνικῶν δημοτικῶν ἔξομων συμπάρεσε τοὺς ἀκροατὰς εἰς θυελλώδεις ἐκδηλώσεις ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐπιδοκιμασίας. Τὰ ἔξομα ταῦτα ἀνάγονται, ὡς μὲ βεβαίον ὁ κ. Κλέων Ραγκαβῆς, μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς τουρκικῆς δουλείας. Ἐγὼ δὲν εἶμαι δυστυχῶς τόσον σοφός, ὥστε νὰ παρᾶσω τὰς δευσίας περὶ νεοελληνικῆς μουσικῆς πληροφορίας. Οὐχ ἤττον ὅμως ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι ὅσα ἤκουσα ὑπερβαίνον πᾶσαν προσδοκίαν. Ἦσαν μιλῶντι ὅλως ἐξαιρετικῶς θεληγῆρον, συγγενεῖς πρὸς τὴν μουσικὴν τῶν νοτιοανατολικῶν ἐθνικοτήτων τῆς Εὐρώπης ὡς πρὸς τὸν ρυθμὸν καὶ τὸ μέλος. Μᾶς ὑπενθύμιζον ποτε τὰ βοσνιακὰ λαϊκὰ ἔξομα, τὰ ὁποία μᾶς ἀπεκάλυψαν αἱ διοργανώσεις τοῦ Ἰουλίου Μαγιόρ, ποτε τὰς ραμφιδίας τῶν Οὐγγῶν ἀδιγγάνων καὶ ποτε τὴν γείτονα ἀνατολήν—τόσον παραδόξως θελκτικὰ ἦσαν τὰ μέλη ταῦτα. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὀφειλομένη εὐγνωμοσύνη πρὸς τὴν δεσποινίδα Στυλιανίδου διὰ τὴν ἀσυνήθως ἀπολαυστικὴν ἐσπεράν».

Ἡ δεσποινὶς Στυλιανίδου, κατάγεται ἐκ Σάμου καὶ συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς τῆς ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἐν Παρισίοις, ὁπόθεν προσεκλήθη ἀμέσως εἰς τὸ Δημοτικὸν Θεατρον τῆς Δορτμούνδης, καίπερ ἀγνωσοῦσα τότε ἐντελῶς τὴν γερμανικὴν. Οὐχ ἤττον διεκρίθη τάχιστα εἰς πρῶτους ῥόλους καὶ σήμερον εἶναι ἡ ἀγαπημένη Καρμεν καὶ Μινιὸν τοῦ κοινῶ Δορτμούνδης. Μετὰ τὴν προσεχῆ λήξιν τοῦ τριετοῦς συμβολαίου μετὰ τῆς διευθύνσεως τοῦ θεάτρον τῆς πόλεως ταύτης, ἡ δεσποινὶς Στυλιανίδου θά κληθῇ πιθανώτατα εἰς μίαν ἀπὸ τὰς πρῶτας σκηνὰς τοῦ Βερολίνου. Αἱ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον γινόμεναι ἐνεργεῖαι εὐρίσκονται ἤδη εἰς λίαν εὐχάριστον σημείον. Β.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΕΝ Ἐρετριᾷ ἀνεσκάφη τὸ ΝΑ ἡμῶν τοῦ πρό τινα ἑτῶν ἀνακαλυφθέντος ναοῦ τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος, εὐρέθησαν δὲ καὶ ἐνταῦθα κατατέρω τῶν θεμελιῶν τοῦ σφζομένου ἐν ἐρειπίοις μεγάλου ναοῦ, ὅστις φαίνεται ὅτι ἠκοδομήθη ὑπὸ τῶν Ἐρετριέων περὶ τὸ τέλος τῆς 5 ἑκατονταετηρίδος, λείψανα τοῦ ἀρχαιότερου ὑπὸ τῶν Πελοπὸν πυρποληθέντος ναοῦ, δηλαδὴ αἱ βάσεις τῶν κίωνων, αἵτινες ἐν τῷ ἐσωτερικῷ αὐτοῦ ὑπεβάστανον τὴν στέγην ἐν τῷ μέσῳ κατὰ μήκος ἰδρυμένοι, καὶ πρὸς τοῦτοις τμήματα τῶν τοίχων αὐτοῦ. Ἐτι βαθύτερον εὐρέθησαν ἐντὸς στρώματος πλήρους ὑπολειμμάτων πυρῶν λείψανα πολλῶ ἀρχαιότερου ἱεροῦ, τοῦ ὁποίου ἡ χρονολογία ὀρίζεται διὰ τῶν εὐρισκομένων γεωμετρικῶν ἀγγείων καὶ αἰγυπτιακῶν σκαραβαίων.

Ἐξακολουθοῦσι πρὸς τοῦτοις αἱ ἀνασκαφαὶ καὶ ἐπὶ τῆς ΝΑ πλευρᾶς τῆς Ἀκροπόλεως Ἐρετριᾶς, ὅπου

σφζονται διάφορα μικρὰ κτίρια, ἐβεβιαῖα δὲ ὅτι ἐν τοῦτων, ἀνασκαφῆν ἤδη πρότερον, ἦτο ναὸς τῆς Κόρης, διότι ἐν αὐτῷ εὐρέθησαν πλείστα πηλῶνα γυναικεῖα εἰδώλια καὶ μία μαρμαρινὴ πλάξ φέρουσα τὴν ἀφιερωτικὴν ἐπιγραφήν «Πανωὶ Κόρη».

ΕΙΔΗΣΕΙΣ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Ο κ. Πολέμης ἔγραψε εἰς στίχους νέον δράμα ὄ Βασιλῆας Ἀνήλιαος, ὅπου θά δοθῇ εἰς τὴν «Νέαν Σκηνήν». Ἡ ὑπόθεσις εἶναι παρμένη ἀπὸ τὴν γνωστὴν παράδοσιν. Ὁ γυῖος τοῦ Βασιλῆα τοῦ Τρικάρδου ἦταν γαρμμένο ἀπὸ τὶς Μοῖρες νὰ μὴν ἰδῇ τὸν Ἥλιον, γατι θά πεθάνῃ. Ὁ πατέρας προσεπάθησε νὰ σώσῃ τὸ παιδί του, μὲ τὸ νὰ τὸ κρατῇ πάντα κλεισμένο μέσα στὸ κάστρο του, καὶ μοναχὰ τὴ νύχτα νὰ τ' ἀφίη νὰ γνωρίσῃ τὴ ζωή. Ἀγᾶπης ὁ γυῖος τὴν κυρὰ Ρήνην. Καὶ μὴ φορὰ ποῦ ἡ ἀγάπη τὸν κράτησε κοντὰ τῆς ὅλη τὴ νύχτα ὡς τὸ πρῶτ, τὸν εἶδε ὁ Ἥλιος κ' ἐμαρμάρωσε.

ΑΠΕΘΑΝΕΝ εἰς τὸ Παρίσι ὁ ποιητὴς καὶ θεατρικὸς συγγραφεὺς Ἰούλιος Ρενάρ. Ἦτο νέος ἀκόμη, 46 ἐτῶν. Γεννηθεὶς εἰς τὸ Chalons ἀπὸ πτωχὴν οἰκογενεῖαν, προετοιμασθεὶς διὰ νὰ γίνῃ μηχανικός, ἐμπορικὸς ὑπάλληλος εἰς τὴν πρώτην του νεότητι, ἐπέτυχε κάπως ἀργὰ τὴν φιλολογικὴν του ἀναγνώρισιν. Καὶ ποτε δὲν ἀπέκτησε τὴν μεγάλην δημοτικότητα, μολοντὶ ἀναγνωρίζεται ὡς ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτοτέρους τῆς γαλλικῆς φιλολογίας. Ἐδημοσίευσε πολλὰ, μετὰ τῶν ὁποίων αἱ «Φυσικαὶ Ἱστορίαι», τὰ «Βουκολικά» του, οἱ «Φίλιπποι», ἡ «Θρηνοῦσα» καὶ ἡ «Κοκκινότριχα», ποῦ ἐπαίχθη κ' ἐδῶ, θεωρεῖται δὲ ὡς τὸ καλύτερον ἔργον του. Πρὸ δύο ἐτῶν ἔγινε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Γκαγκουῆ καὶ τὸν περασμένον χειμῶνα τὸ θεάτρον Ὀντεὸν ἤρχισε τὰς παραστάσεις του μετὰ τὴν «Θρηνοῦσαν» τοῦ Ρενάρ. Δὲν ἦταν ἀπὸ τοὺς θεορυβοποιούς καὶ σχετίζων τὴν ἐπιμελημένην φιλολογικὴν παραγωγὴν του μετὰ τὸν ἀτομικὸν του χαρακτῆρα ἔλεγε δικαίως: «Ἐρῶ τώρα νὰ παρατηρῶ τὰ σύννεφα, ποῦ περνοῦν. Ἐρῶ καὶ νὰ μένω ἀκίνητος. Σχεδὸν ξέρω καὶ νὰ σιωπῶ».

ΑΠΕΘΑΝΕ ὁ Ροβέρτος Κῶχ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, εἰς τὸ Βάδεν-Βάδεν. Ὁ θάνατός του κρίνεται γενικῶς ὡς μία ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας ἀπωλείας τῆς παγκοσμίου ἐπιστήμης. Ἐάν ἡ ἀποτυχία τοῦ ἀντιφθισικοῦ ὀρθοῦ ἐσκιασε κατὰ τι τὴν δοξάν τοῦ μεγάλου ἐπιστήμονος, παραμένον ὅμως, κτῆμα παντοτεινὸν τῆς ἐπιστήμης αἱ πολλαπλαῖ βακτηριδιολογικαὶ ἐργασίαι του, τῶν ὁποίων τὴν σημασίαν δὲν δύναται κανεὶς νὰ παρίδῃ. Ὁ Ροβέρτος Κῶχ ἐγεννήθη τὸ 1843 καὶ ἤρχισε τὰς ἱατρικὰς του σπουδὰς εἰς τὴν Γετίγγην. Τὸ ἐπάγγελμά του μετέβη κατὰ πρῶτον εἰς τὴν ἐπαρχίαν, ἐπίδοθεις μετὰ τοῦ εὐρέως, αἱ ὁποιαὶ ἐτελείωσαν μετὰ τὴν ζοὴν του. Ἐγκατεστημένος ἀκόμη εἰς τὸ Βολινστάιν εἶδε τὴν φήμην τῶν ἐργασιῶν του ἐξαπλουμένην εἰς ὅλον τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον. Μόνος καὶ μὲ πενυχρότατα μέσα εἶχε ἀρχίσει τὰς ἀξιοσημειώτους βακτηριολογικὰς του ἐργασίας ἐπὶ τῆς σηψαιμίας καὶ τοῦ ἀνθρακός. Ἀπὸ τοῦ 1872, μέχρι τοῦ 1880 τὰς ἐξηκολούθησε, χωρὶς διακοπὴν, μετὰ τὴν χαρακτηριστικὴν του ἀφοσίωσιν. Τὸ 1880 ἐκλήθη ὡς ὑγειονομικὸς σύμβουλος εἰς τὸ Βερολίνον, ὅπου μετερρῶθμισεν ἐντελῶς τὰς μεθόδους τῶν ἀπολυμνώσεων καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1881 ἔκαμε σπουδαιωτάτην σχετικὴν ἀνακοίνωσιν εἰς τὸ διεθνὲς Σύνεδριον τῆς Ἱατρικῆς. Ὁ μέγας Παστὴρ ἀφοῦ τὸν ἤκουσεν, εἶπε.

— Μᾶς φέρει μεγάλας προσόδους. Ἐπηκολούθησαν κατόπιν αἱ ἐργασίαι του ἐπὶ τοῦ

ἀντιφθισικοῦ ὀρθοῦ καὶ τῆς ἀντιφθιστικῆς, ἡ ἀνακάλυψις τοῦ μικροβίου τῆς φυματιώσεως καὶ τέλος τῆς χολέρας. Τεσσαρακοντοῦτης μόλις ἔλαβεν ὡς ἐπίσχυρον ἀπὸ τὸ κράτος ἑκατὸν χιλιάδας μάρκα καὶ διορίσθη καθηγητὴς τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς τοῦ Βερολίνου. Ὁ Κῶχ, ἀπογοητευμένος ἀπὸ τὴν ἀποτυχίαν τῆς τουβεγκουλῆς κατέληξεν εἰς τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ ἀνθρωπότης διὰ τῆς ὑγιεινῆς τῆς προφυλάξεως θά κατορθώσῃ νὰ παλλαγῇ ἀπὸ τὴν θλεθριαν νόσον, ἡ ὁποία προλαμβάνεται εὐκολώτερα παρ' ὅσον θεραπεύεται.

ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑΙ τῶν σκοπευτικῶν ἀγώνων «Ἐλευθέρια» ὅπου θά γίνων πλησίον τῶν Πατρῶν τὰς 27 Ἰουνίου 1910. Τὰ «Ἐλευθέρια» λέγει ἡ ἐγκύκλιος τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἡ σταλείσα εἰς τοὺς ἐπιθεωρητὰς τῶν Δημοτικῶν Σχολείων, «δὲν εἶναι ἀγώνισμα προσωρισμένον διὰ τοὺς ὀλίγους φιλάθλους, τοὺς περὶ τὰ ὄπλα ἀσχολουμένους, ἀλλ' εἶναι ἀγῶνες ἔθνικοι, ἀγῶνες λαϊκοὶ σκοποῦντες νὰ παρασκευάσωσιν ὡς πλείστους ἀξίους σκοπευτὰς καὶ συνεπῶς νὰ καταρτίωσι πικρὰς φάλαγγας ὑπερασπιστῶν τῆς πατρίδος ἐν ὥρᾳ κινδύνου».

Εἰς τὰ «Ἐλευθέρια» μετέχουσι μόνον Ἕλληνες, κατ' ἀνάστατον ὄριον 30 ἐτῶν συμπληρωμένων. Ὅπλον τὸ ἐν χρήσει στρατιωτικὸν τουφεκί. Οἱ ἐφετεῖοι ἀγῶνες ἀντὶ ὀπλου Μάνλιχερ, θά γείνουσιν μετὰ Γκρά. Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἐχορήγησε περὶ τὰ 200.

Εἰς τὸν πρωταθλητὴν τῶν «Ἐλευθεριῶν» ἀπονέμεται ἔπαθλον χρηματικὸν δραχμῶν 10,000, εἰς τὸν δευτερευόντα δραχ. 2,000 καὶ εἰς τὸν τρίτον δραχ. 1,000. Εἰς δὲ τὴν ἀριστεύουσαν σκοπευτικὴν ομάδα ἀπονέμεται ἔπαθλον χρηματικὸν δραχμῶν 5,000, εἰς τὴν δευτερευούσαν ἐκ δραχ. 2,000 καὶ εἰς τὴν τρίτευούσαν ἐκ δραχ. 1,000.

Ἐπίσης θ' ἀπονεμηθῶν μετᾶλλια εἰς τοὺς τρεῖς ἑλευθέρους σκοπευτὰς καὶ τοὺς ἀποτελοῦντας τὰς τρεῖς σκοπευτικὰς ομάδας.

Κατ' ἔτος τὰ «Ἐλευθέρια» θά τελοῦνται τὴν 25ῃν Μαρτίου εἰς μίαν πόλιν ἑλληνικὴν.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν «Παναθηναίων» — ἀδείᾳ τοῦ Ὑπουργείου —

Table with 2 columns: Description of the statue and its cost. Includes entries for 'Ἐκ προηγουμένων εἰσφορῶν', 'Χρηστὸς Κουντούρης, Βάσινα', and 'Ἄλλ. Σπανουδάκης, Αἰδίνι Μικρασίας'.

Τὸ ἀπαιτούμενον ὀλίγον ποσὸν εἶναι 3,500 περίπου. Ὑπολείπονται περὶ τὰς 900. Καὶ τὸ ὑπενθυμιζόμεν εἰς ὄλους. Ὅλοι ἔζησαν καὶ ζοῦν μετὰ τοὺς στίχους τοῦ ὕμνου τῆς ἑλευθερίας.

Αἱ εἰσφοραὶ στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα τῶν «Παναθηναίων», ὁδὸς Ἀριστοτέλους 35.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας Ἰούνιον, Ἰούλιον, Αὐγουστον, Σεπτέμβριον τὰ «Παναθήναια» ἐκδίδονται εἰς τὸ τέλος μόνον τοῦ μηνὸς εἰς τετὴν διπλῆ.

Σημ. Εἰδικαὶ βιβλιοκρίσιναι δημοσιεύονται διὰ τὰ βιβλία, τῶν ὁποίων δύο ἀντίτυπα στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα μᾶς. Τῶν ἄλλων ἀπλῶς, ἀγγέλλεται ἡ ἔκδοσις.

Ἡ «Ἀθηναϊκὴ Μανδολινα» ἐπιστρέφεται ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν, ἔδωκεν εἰς τὸ Δημ. θεάτρον Ἀθηνῶν δύο

Τὸ γεύμα τοῦ Σύνδεσμου Ἑλλήνων Καλλιτεχνῶν. — Σκίτσος Γ. ΡΟΪΛΟΥ

συναυλίας μετὰ τὸ βραβευμένον πρόγραμμα. Ἡ ἐκτέλεσις τελεία. Ἡ Μανδολινάτα ἐχειροκροτήθη ἐνθουσιωδῶς. Ὁ κ. Λάβδας, ἀξίζει θερμότητα συγχαρητήρια.

Χέρι ἀσεβές πρὸς τὴν τέχνην, ἔχυσε ἐπάνω εἰς τὸν «Συλοθραύστην» τοῦ Φιλιπποῦ κόκκινον χρώμα. Ὁ Δῆμος προσπαθεῖ μετὰ διάφορα μέσα νὰ διορθώσῃ τὸ κακόν.

Οἱ Ἀθηναῖοι καλλιτέχνηται παρητήθησαν ἀπὸ τὴν Καλλιτεχνικὴν Ἐταιρείαν καὶ ἐσύστησαν τὸν «Σύνδεσμον Ἑλλήνων Καλλιτεχνῶν». Πρόεδρος ἐξελέγη ὁ κ. Γ. Ἰακωβίδης, ἀντιπρόεδρος ὁ κ. Γ. Ροΐλος, γενικὸς γραμματεὺς ὁ κ. Ἀλ. Φιλαδελφεύς, εἰδικὸς γραμματεὺς ὁ κ. Κ. Γρηγοῦρας καὶ ταμίας ὁ κ. Ε. Ἰωαννίδης. Ἡ Ἀθηναϊκὴ κοινότης παρακολουθεῖ μετὰ ἀγάπην τὸ ἔργον τῶν.

Ὁ Σύνδεσμος Ἑλλήνων Καλλιτεχνῶν περιλαμβάνων ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς καλλιτεχνικῆς ζωῆς ἐν Ἑλλάδι ἐκτὸς ἐνὸς νομίζω, ποῦ πρέπει νὰ προσέλθῃ καὶ αὐτός, θά βαδίσῃ ἐμπρός μετὰ σύμπνοιαν πρὸς τὸν ὑψηλὸν τοῦ σκοπὸν.

Ὁ Σύνδεσμος ἔδωκε προχθὲς Κυριακὴν τὴν πρώτην ἑορτὴν του μετὰ ὄρατον ἐξοχικὸν γεύμα εἰς τὴν Κηφισιάν. Χορὸς τῶν νέων καλλιτεχνῶν μας ἐτραγουδῆσε μετὰ συνοδειαν κιθάρας. Τὸ τραγοῦδι τοῦ νέου γλύπτου κ. Τόμπρου γλυκύτερον ἐνθουσίασε ὄλους. Ἐπειτα ἐχόρευσαν καὶ τὸν συρτόν. Ὁ κ. Ζάχος, ὄχι μόνον σοβαρὸς καλλιτέχνης ἀλλὰ καὶ λεβέντης κορυφαίως τοῦ χοροῦ.

Ἡ ἐπιτροπὴ διὰ τὴν ἐκδοσὴν τῆς Ρώμης, ἣ ὁποία εἶχεν ἐκλεγῆ ὑπὸ τῆς Ἑλλ. Καλλιτεχνικῆς Ἐταιρείας

παρητήθη καὶ ἐξελέγη νέα ἐκ τῶν κ. Ἰακωβίδης, Ζάχου, Γερασιώτη, Ροΐλου, Σάχου.

Ἐντὸς τῆς ἐρχομένης ἐβδομάδος δίδεται εἰς τὸ «Βαρσιετὲ» τὸ τρίπρακτον δράμα τοῦ συνεργάτου μας κ. Χρ. Θ. Δαραλέξη «Ἰόνη».

Εἰς τὸ παρισινὸν θέατρον τῶν Τεχνῶν ἐπαίχθη «ἡ Νέα Τουρκία» δράμα τοῦ φίλου ποιητοῦ κ. Ε. Ἀθανασιάδη ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τὸν Γάλλον συγγραφεὰ Ἀλφρέδον Πουαζά. Τὸ ἔργον ἔκαμε βαθεῖαν ἐντύπωσιν.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Λόγια τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἀγάπης, Ἐμερσον, μετάφρασις Θ. Χ. Φλωρᾶ. Τυπογρ. ἀδελφῶν Γεωργιάδων Κωνσταντινούπολις φρ. 12.

Τὸ Σκενοφυλάκιον καὶ ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Πάμου κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 13ου αἰῶνος, Ch-Diehl μετάφρασις Σταύρου Τηλιόκου. Ἀθήναι, τυπογραφεῖον Α. Δεληγιάννη.

Ἐμμετρα καὶ Πεζά, Τυμφορητοῦ. Κωνσταντινούπολις τυπ. Κορομηλά, σελ. 272 γράσια 15.

Ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος εἰς σύστημα, ἐρηνηνομένη ὑπὸ Ἰωάννου Ὀλυμπίου δ. φ. τῆως γυμνασιάρχου Μιτυλήνης. Τόμος Α'. Μιτυλήνη, τυπ. Μ. Νικολαΐδου, σελ. 624, φρ. 12. Διὰ τοὺς συνδρομητὰς τῶν «Πανθηναίων» φρ. 10.

Mafarka le Futuriste par F. T. Marinetti, Roman Africain. Paris E. Sansot a C^o f. 3.50.